

Jaarverslaggeving 2016

Registratienr.:2017000950
Datum : 3 mei 2017
Versie : 01

Waterschap **Scheldestromen**

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Algemeen.....	4
1.2	Leeswijzer.....	4
1.3	Controleren taak, accountantsverslag.....	5
1.4	Exploitatieresultaat 2016.....	5
1.5	Bestemming van het resultaat.....	7
2	Jaarverslag.....	8
2.1	Programma waterkeringen.....	8
2.1.1	Planvorming waterkeringen.....	8
2.1.2	Beheersinstrumenten waterkeringen.....	11
2.1.3	Aanleg en onderhoud waterkeringen.....	13
2.1.4	Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding.....	14
2.1.5	Wat heeft het gekost?.....	15
2.1.6	Investeringsprogramma waterkeringen 2016.....	16
2.2	Programma watersysteem.....	19
2.2.1	Planvorming watersystemen.....	19
2.2.2	Beheersinstrumenten watersystemen.....	22
2.2.3	Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen.....	23
2.2.4	Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems.....	25
2.2.5	Beheer hoeveelheid water.....	27
2.2.6	Calamiteitenbestrijding watersystemen.....	28
2.2.7	Monitoring watersystemen.....	29
2.2.8	Stimulering en subsidies lozingen.....	30
2.2.9	Wat heeft het gekost?.....	32
2.2.10	Investeringsprogramma watersystemen 2016.....	33
2.3	Programma afvalwaterketen.....	39
2.3.1	Planvorming afvalwaterketen.....	39
2.3.2	Getransporteerd afvalwater.....	41
2.4	Gezuiverd afvalwater.....	42
2.4.1	Verwerkt slib.....	44
2.4.2	Wat heeft het gekost?.....	45
2.4.3	Investeringsprogramma afvalwaterketen 2016.....	46
2.5	Programma wegen.....	48
2.5.1	Planvorming wegen.....	48
2.5.2	Beheersinstrumenten wegen.....	50
2.5.3	Aanleg en onderhoud wegen.....	51
2.5.4	Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid.....	53
2.5.5	Wat heeft het gekost?.....	54
2.5.6	Investeringsprogramma wegen 2016.....	55
2.6	Programma optimale taakuitoefening.....	58
2.6.1	Beheer Keurkwartet en VTH-beleid.....	58
2.6.2	Vergunningen en meldingen.....	60
2.6.3	Adviezen vergunningen.....	62
2.6.4	Toezicht.....	63
2.6.5	Handhaving.....	64
2.6.6	Belastingheffing.....	65
2.6.7	Invordering.....	66
2.6.8	Bestuur.....	67
2.6.9	Externe communicatie.....	68
2.6.10	Wat heeft het gekost?.....	69
2.7	Dekkingsmiddelen.....	70

2.8	Analyse investeringen	71
2.8.1	Algemeen	71
2.8.2	Kredieten	72
2.8.3	Bestedingen	72
2.8.4	Prestaties	73
2.9	Paragrafen	74
2.9.1	Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar	74
2.9.2	Incidentele baten en lasten	74
2.9.3	Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen ..	74
2.9.4	Waterschapsbelastingen	74
2.9.5	Weerstandsvermogen	75
2.9.6	Financiering	80
2.9.7	Verbonden partijen	82
2.9.8	Bedrijfsvoering	89
2.9.9	Investeringen bedrijfsvoering 2016	92
2.9.10	EMU-saldo	94
3	Jaarrekening	96
3.1	Exploitatierekening naar programma's	96
3.2	Begrotingsrechtmatigheid	96
3.3	Exploitatierekening naar kostendragers	97
3.3.1	Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën	97
3.3.2	Toelichting op exploitatierekening naar kostendragers	99
3.3.3	Bestemming van het resultaat	103
3.4	Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten met toelichting	107
3.4.1	Toelichting exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten	108
3.4.2	WNT	113
3.5	Balans met toelichting	115
3.5.1	Balans	115
3.5.2	Toelichting op de balans	116
3.6	Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	128
4	Besluiten jaarverslaggeving 2016	131

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Hierbij bieden wij u de jaarverslaggeving 2016 aan. De jaarverslaggeving bestaat uit een jaarverslag en een jaarrekening. Het voordelig resultaat van de jaarrekening bedraagt € 3.016.516,-. In de jaarverslaggeving is dit op programma, kostendrager en op kosten- en opbrengstsoortenniveau uitgebreid toegelicht.

De verslaggeving is opgesteld conform de bepalingen van het waterschapsbesluit van 29 november 2007 en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen van 2 december 2008. Deze verslaggevingsregels zijn in het kader van de Wet modernisering waterschapsbestel voor de waterschappen ontwikkeld.

1.2 Leeswijzer

Deze jaarverslaggeving bestaat uit de volgende onderdelen:

Jaarverslag:

Het jaarverslag is meer beschrijvend van aard en geeft aan wat er in 2016 is gedaan. In dit deel worden aan de hand van 5 programma's toegelicht wat het strategisch doel is van het programma, wat we willen bereiken gedurende het bestuursprogramma en wat we hiervan hebben gedaan in 2016. Ook wordt per programma ingegaan op de investeringen. Het betreft de programma's waterkeringen, watersysteembeheer, afvalwaterketen, wegen en optimale taakuitoefening. Het programmaplan wordt afgesloten met het overzicht van de dekkingsmiddelen. In de nettokosten per programma zijn de doorbelaste aandelen van de ondersteuning opgenomen.

Per programma is een toelichting op de investeringen opgenomen. Na de toelichting op de programma's volgt een algemene analyse op de investeringen.

Tot slot zijn vermeld de paragrafen betreffende de financiële positie van het waterschap.

Dit zijn de wettelijk verplichte paragrafen met betrekking tot de financiële positie van het waterschap, welke o.a. ingaan op de financiering, weerstandvermogen, risico's, bedrijfsvoering, EMU-saldo, belastingopbrengsten en reserves en voorzieningen.

Jaarrekening:

De jaarrekening omvat de financiële verantwoording van de exploitatierekening en de balans en vormt als zodanig het belangrijkste object voor de controle door de externe accountant.

De jaarrekening (hoofdstuk 3) bestaat uit:

- exploitatierekening naar programma's;
- exploitatierekening naar kostendragers en de toelichting;
- exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten met toelichting;
- balans met toelichting.

In de exploitatierekening naar kostendragers zijn de kosten doorberekend naar de kostendragers watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

In de exploitatierekening naar kostensoorten zijn de kostensoorten en opbrengstsoorten weergegeven en nader toegelicht.

Bij de balans met toelichting worden alle bezittingen en schulden van het waterschap weergegeven. In de toelichting worden de waarderingsgrondslagen toegelicht en worden de bezittingen en schulden nader toegelicht. Ook wordt ingegaan op de niet uit de balans blijken verplichtingen.

De vermelde netto exploitatiekosten in de kolom Begroting 2016 betreffen de bedragen van de primitieve programmabegroting, inclusief de in de loop van 2016 door de algemene vergadering vastgestelde 1e begrotingswijziging.

1.3 Controleren taak, accountantsverslag

Ter ondersteuning van het uitvoeren van de controlerende taak van de algemene vergadering is een aantal bepalingen in de wet rond de opdracht aan de accountant opgenomen. Gelet hierop heeft de algemene vergadering op grond van de artikelen 108 en 109 van de Waterschapswet op 6 januari 2011 de verordening “Beleids- en verantwoordingsfunctie waterschap Scheldestromen”, de “Controleverordening waterschap Scheldestromen” en het “Controleprotocol” voor de accountantscontrole vastgesteld.

Onderdeel van het Controleprotocol voor de accountantscontrole is het Normen- en Toetsingskader dat als uitgangspunt dient voor de rechtmatigheidscontrole. In 2016 zijn conform de interne controleplannen op alle relevante processen interne audits uitgevoerd.

Uit genoemde verordeningen blijkt de importantie van tussentijdse rapportages om te voldoen aan het begrotingscriterium. In 2016 heeft diverse malen monitoring ten aanzien van de exploitatie en de investeringsprojecten plaatsgevonden en is hierover aan de algemene vergadering gerapporteerd.

Het verslag van de bevindingen van de accountant is apart van de jaarverslaggeving bijgevoegd.

1.4 Exploitatieresultaat 2016

Het exploitatieresultaat over 2016 bedraagt € 3,017 miljoen positief. In het hiernavolgend overzicht is het exploitatieresultaat op kosten- en opbrengstsoortenniveau weergegeven. De afwijkingen op het exploitatieresultaat zijn daarbij globaal toegelicht. Voor een uitgebreidere toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 3.4 “Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten met toelichting”.

De vermelde verschillen zijn gebaseerd op de programmabegroting inclusief de vastgestelde begrotingswijziging.

Globale toelichting exploitatieresultaat

Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving (grootboekcode kosten-/opbrengstsoort, hoofdstuk 3.4)	Bedrag	V/N																
Kapitaallasten (41/81): Hogere afschrijvingslasten (€ 80), lagere rentelasten lang geld (€ 523), lagere rentekosten kort geld (€ 73).	516	V																
Personeelslasten (42/82): Per saldo hogere salarissen en sociale lasten (€ 585) door meer inhuur van personeel voor ingenieursdiensten en lagere sociale lasten (pensioenpremie) dan begroot. Ook vallen de opbrengsten lager uit dan begroot.	585	N																
Goederen en diensten van/aan derden (43/83): Saldo lagere kosten € 4.368 en € 475 hogere opbrengsten. Hieronder zijn de grootste afwijkingen weergegeven: Lagere kosten overige verbruiks/gebruiksgoederen (€ 522), lagere kosten aanschaf chemicaliën, zout/zand (€ 372), minder uitgegeven aan energie (€ 248) lagere uitgaven voor verzekeringen (€ 103) en lagere telefoonkosten (€ 309). Meer uitgegeven aan duurzame gebruiksgoederen (€ 327), hogere kosten voor kantoorbenodigdheden (€ 48), hogere kosten voor adviezen (€ 133) en meer uitgegeven aan belastingen (€ 102). De kosten onderhoud door derden zijn substantieel lager (€ 2.792). Dit is tot een bedrag van € 2.200 terug te voeren op werkzaamheden voor derden op het programma waterkeringen. Het betreft de aanleg van de strekdammen Baalhoek-Knuitershoeck, de aanleg van het fietsroutenetwerk langs de Ooster- en Westerschelde en de PAS-maatregelen in het gebied Schouwen. De werkzaamheden worden in 2017 verricht. Voor de lagere onderhoudskosten wordt een bestemmingsreserve uitgesteld werk gevormd. Er is minder geboekt op gegevensverstrekking door derden (€ 800), omdat de verantwoording heeft plaatsgevonden op "Bijdragen aan/van derden". De verkoop van gronden heeft meer opgebracht (€ 832), de opbrengst van jacht-recht, pachten, verhuur van wateren en gronden was hoger (€ 147). Aan leges hebben we meer ontvangen (€ 164). De opbrengst onderhoud en diensten voor derden was lager (€ 673), voornamelijk als gevolg van het doorschuiven van de werkzaamheden strekdammen Baalhoek-Knuitershoeck.	4.843	V																
Bijdragen aan/van derden (44/84): De bijdragen aan derden zijn per saldo € 165 hoger door o.a. door de hier verantwoorde bijdrage (€ 651) aan het rijk wegens gegevensverstrekking door derden. Daarnaast is er sprake van lagere bijdragen aan openbare lichamen wegens uitgesteld werk. De ontvangen bijdragen van derden zijn € 912 lager, voor het grootste gedeelte ten gevolge van uitgesteld werk.	1.077	N																
Toevoeging aan voorzieningen / onvoorzien (45): Op de post voor onvoorziene uitgaven (€ 100) zijn geen kosten verantwoord, terwijl hogere toevoegingen aan de voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen (€ 255) nodig waren.	155	N																
Waterschapsbelastingen (85): Een specificatie van deze opbrengsten is als volgt: <table><tr><td></td><td><u>rekening</u></td><td><u>begroting</u></td><td><u>verschil</u></td></tr><tr><td>- Watersysteemheffing</td><td>€ 53.121</td><td>€ 52.999</td><td>+ € 122</td></tr><tr><td>- Zuiveringsheffing</td><td>€ 29.229</td><td>€ 30.628</td><td>- € 1.399</td></tr><tr><td>- Verontreinigingsheffing</td><td>€ 567</td><td>€ 663</td><td>- € 94</td></tr></table>		<u>rekening</u>	<u>begroting</u>	<u>verschil</u>	- Watersysteemheffing	€ 53.121	€ 52.999	+ € 122	- Zuiveringsheffing	€ 29.229	€ 30.628	- € 1.399	- Verontreinigingsheffing	€ 567	€ 663	- € 94	1.371	N
	<u>rekening</u>	<u>begroting</u>	<u>verschil</u>															
- Watersysteemheffing	€ 53.121	€ 52.999	+ € 122															
- Zuiveringsheffing	€ 29.229	€ 30.628	- € 1.399															
- Verontreinigingsheffing	€ 567	€ 663	- € 94															
Interne verrekeningen (86): Het voordelig verschil bestaat uit hogere activering personeelslasten (€ 724) en lagere activering bouwrente (€ 200). Vanaf de jaarrekening 2016 is besloten geen rente meer te activeren.	524	V																
Mutaties in reserves (46/87): Lagere onttrekking in verband met lagere kosten.	322	V																
Voordelig resultaat	3.017																	

Voor uitgebreidere toelichtingen wordt verwezen naar de toelichting op de kosten- en opbrengstsoorten, hoofdstuk 3.4.1.

1.5 Bestemming van het resultaat

Het positieve bruto exploitatieresultaat bedraagt € 3,017 miljoen. Om diverse werkzaamheden in 2017 te kunnen uitvoeren is het voorstel diverse bestemmingsreserves te vormen. Dit betreft werkzaamheden uit de begroting 2016 waarvan in 2017 de uitvoering zal plaatsvinden (€ 0,792 miljoen) en noodzakelijke werkzaamheden die in komende periode uitgevoerd worden en waarvoor geen financiële middelen in de begroting 2017 zijn opgenomen (€ 1,75 miljoen).

Er resteert een netto batig resultaat bedraagt € 0,475 miljoen dat per saldo wordt toegevoegd aan de algemene- en egalisatiereserves.

Hieronder is in het kort het voorstel tot de bestemming van het resultaat weergegeven. Een specificatie is opgenomen in hoofdstuk 3.3.3, het besluit betreffende de bestemming van het resultaat is opgenomen in hoofdstuk 4.

	Resultaat 2016 x € 1.000
Bruto batig resultaat	3.017
Vorming van bestemmingsreserves	-2.542
- uitgestelde leveringen en diensten 2016	-792
- groot onderhoud kantoorgebouw Middelburg, assetmanagement, buitendijkse fietspaden, veilig werken langs de weg, depotbeheer, oeverbescherming, grondonderzoek Marinierskazerne	-1.750
Netto batig resultaat toe te voegen aan algemene- en egalisatiereserves	475

2 Jaarverslag

2.1 Programma waterkeringen

Het strategisch doel van dit programma is het beheersgebied tegen overstroming door buitenwater beveiligen.

De producten van waterkeringen bestaan uit:

- planvorming waterkeringen (eigen plannen en plannen van derden);
- beheersinstrumenten waterkeringen;
- aanleg en onderhoud waterkeringen;
- dijkbewaking en calamiteitenbestrijding.

2.1.1 Planvorming waterkeringen

De producten richten zich op:

- Formuleren en vastleggen van het strategisch beleid van het waterschap voor zowel de reglementaire beheerstaken (waterkeringszorg) als de wijze waarop op (dreigende) calamiteiten wordt gereageerd.
- De activiteiten van het waterschap gericht op het toetsen van, reageren op en beïnvloeden van de beleids(vormende) en ruimtelijke plannen van derden.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het waterschap wil bereiken dat de primaire waterkeringen voldoen aan de wettelijke normen. In 2010 zijn de primaire waterkeringen getoetst en is in beeld gebracht welke delen van de waterkeringen nog niet voldoen aan de wettelijke norm. Vanaf 2010 is onderzoek uitgevoerd om de noodzakelijke dijkverbeteringen concreet in het HWBP verankerd te krijgen. Alle noodzakelijke dijkverbeteringen zijn inmiddels op de groslijst van het HWBP geplaatst. Jaarlijks wordt hiervoor een zogeheten voortrollend programma vastgesteld voor de komende 6 jaar. Het waterschap zal bij de jaarlijkse consultatie van het programma en bij de verkenning- en planvormingsfase van de projecten actief overleggen met betrokken partijen zoals gemeenten e.d. over meekoppelkansen.

Beoordeling primaire waterkeringen

In het kader van het Deltaprogramma en de wijzigingen in de Waterwet zal het waterschap in 2017 starten met een nieuwe beoordeling van de primaire waterkeringen aan de hand van de nieuwe normering die gebaseerd is op overstromingsrisico's. Het Wettelijk Beoordelings Instrumentarium (WBI) hiervoor is in ontwikkeling. Het waterschap levert inhoudelijke kennis in deze ontwikkeling en zal de beoordeling in eigen beheer uitvoeren. In 2023 moeten alle primaire waterkeringen beoordeeld zijn.

In 2016 zullen, net als in 2015, proeftoetsingen worden georganiseerd waar het waterschap aan zal deelnemen.

Regionale waterkeringen

Voor de regionale waterkeringen heeft de normstelling door de provincie nog niet plaatsgevonden. De verwachting is dat de normstelling in 2020 kan worden afgerond met een besluit van de provincie. Het waterschap zal actief blijven deelnemen in het project om te komen tot de herziene normstelling. Het waterschap zal een toekomstig voorstel van de provincie beoordelen.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Waterkeringbeheerplan

Begin 2016 is het waterkeringbeheerplan, na een actieve consultatieronde, vastgesteld door de algemene vergadering. Bij het opstellen van het waterkeringbeheerplan zijn de bebouwingscontouren opnieuw tegen het licht gehouden. Dit mede vanwege de discussie over het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (BARRO) over het bouwen in het kustfundament. Het waterschap heeft actief deelgenomen in het opstellen van de concept Zeeuwse Kustvisie. Tevens is ambtelijk en bestuurlijk deelgenomen in de totstandkoming van het landelijk Kustpact.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het HWBP-programma voor de periode 2017-2022 is vastgesteld waarbij ten opzichte van het programma 2016-2021 extra Zeeuwse projecten zijn opgenomen als gevolg van de nieuwe wijze van prioriteren. Vooruitlopend op de realisering van de Marinierskazerne Vlissingen, en de naar verwachting noodzakelijke versterking van de dijk aan de buitenhaven van Vlissingen in verband met de nieuwe normen voor waterveiligheid, is op dit deeltraject grondmechanisch onderzoek uitgevoerd.

Wettelijke beoordeling primaire waterkeringen

Het waterschap heeft in 2016 inhoudelijke kennis geleverd in de ontwikkeling van het nieuwe Wettelijk Beoordelings Instrumentarium (WBI). Dit WBI is in ontwikkeling in verband met nieuwe normering die in de Waterwet is opgenomen. In 2016 is een plan van aanpak opgesteld en zijn een aantal medewerkers opgeleid om de beoordeling in eigen beheer uit te kunnen voeren (intern beoordelingsteam).

Voor het uitwisselen van kennis en expertise, alsmede de afstemming met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en het HWBP, werkt het waterschap samen met andere keringbeheerders. Deze samenwerking wordt begeleid en gecoördineerd vanuit de Unie van Waterschappen.

Regionale waterkeringen

In het project Normering Regionale Waterkeringen (NRW) van de Provincie Zeeland is inhoudelijke kennis geleverd. In 2016 is het gebied Noord-Beveland doorgerekend en bestuurlijk besproken. Met de berekeningen voor Walcheren zal begin 2017 worden gestart. Door het waterschap is Deltares ingeschakeld. Deltares heeft een advies uitgebracht over de aanpak van de normering (kosten-baten analyse) en wordt ook ingezet voor het geven van een second opinion op de uitkomsten van het project NRW.

Aantal kilometers opengestelde onderhoudswegen langs de Ooster- en Westerschelde

De uiteindelijke doelstelling om in 2016 231 kilometer onderhoudswegen open te stellen is in 2016 nog niet gerealiseerd.

Op te lossen knelpunten t.b.v. de fietsinfrastructuur langs de Ooster- en Westerschelde

De voorbereiding van het project doorgaande fietsroutes langs de Ooster- en Westerschelde heeft grotendeels in 2016 plaatsgevonden en zal in 2017 worden afgerond zodat tot realisering kan worden over gegaan. In het kader van het Project Zeeweringen is in 2016 één knelpunt (Goese Sas) opgelost. De resterende knelpunten worden in het kader van voornoemd project opgepakt.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling Begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Waterkeringbeheerplan vaststellen	April 2016	Vastgesteld	Ja
Planbeschrijvingen HWBP projecten Schouwen vaststellen	Maart 2016	Vastgesteld	Ja
Aantal km opengestelde onderhouds- wegen langs de Ooster- en Wester- schelde (cumulatief)*	231 km	214 km	Nee
Op te lossen knelpunten ten behoeve van de fietsinfrastructuur langs de Ooster- en Westerschelde*	2	1	Nee

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.1.2 Beheersinstrumenten waterkeringen

Het product richt zich op:

Het opzetten, actueel houden en periodiek controleren van de beheersinstrumenten (legger, beheerregister, toetsing) teneinde de staat van de waterkeringen zichtbaar te maken.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

In het waterkeringenbeheerplan is een aantal activiteiten opgenomen die in de periode 2017-2019 uitgevoerd zullen worden. De legger, beheerregister, keurzonering en het vergunningenbeleid zullen in deze periode actueel worden gehouden.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Om de maatregelen in het kader van het HWBP-programma in uitvoering te krijgen is het onderzoeksprogramma geïntensiveerd om tijdig zekerheid te kunnen bieden over de maatregelen die uitgevoerd moeten worden en inzicht te krijgen in de nog onbekende faalmechanismen (m.n. piping) van de waterkering en op basis daarvan ook de noodzaak en aard van de te nemen maatregelen beter in beeld te krijgen. Het waterschap neemt reeds vanaf 2014 deel aan het onderzoek in de Project Overstijgende Verkenning 'Piping' van het HWBP.

Zorgplicht

In 2015 is gestart met het invulling geven aan het wettelijk kader zorgplicht primaire waterkeringen (opstellen 0-fase en plan van aanpak). De zorgplicht zal in 2016 en ook in de jaren daarna fasegewijs worden geïmplementeerd.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Legger, beheerregister, keurzonering en vergunningenbeleid

In 2016 heeft de revisie van de resterende versterkte dijkvakken in het kader van het Project Zeeweringen plaatsgevonden. De revisies zijn opgenomen in het beheerregister en de legger (actualisatie).

De zonering in het kader van de Keur is plaatselijk (maatwerk) geactualiseerd.

In 2016 is gewerkt aan de optimalisering van de algemene regels voor waterkeringen.

Het actualiseren van het vergunningenbeleid zal, als uitwerking van het waterkeringbeheerplan, in 2017 ter hand worden genomen.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

In 2016 is gestart met de voorbereiding (onderzoek en veiligheidsanalyses) van een aantal dijkverbeteringen in Zuid-Beveland (langs de Westerschelde). Dit betreft de aansluiting van het dijkvak nabij de kerncentrale Borssele en het dijkvak nabij Hansweert.

Voor de dijkvakken Haven St.-Annaland en Zuid-Beveland Oost (langs de Oosterschelde) is in 2016 onderzoek gestart om te komen tot veiligheidsanalyses.

Binnen het HWBP is onderzoek uitgevoerd in het kader van de Project Overstijgende Verkenning (POV) 'Piping' met onder meer als doel om te komen tot nieuwe innovatieve en doelmatige oplossingen.

Zorgplicht primaire waterkeringen

De analyse 0-fase zorgplicht is vastgesteld. Het plan van aanpak om te voldoen aan het wettelijk kader zorgplicht, waarin ook opgenomen de eigen ambitie van het waterschap, is in 2016 vastgesteld door het dagelijks bestuur. Met de beoogde werkwijzen (procesmatige aanpak) is ook aansluiting gezocht bij de methodiek van assetmanagement.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Actuele legger, beheerregister en keurzonering	December 2016	Vastgesteld	Ja
0-fase zorgplicht vaststellen	Januari 2016	Vastgesteld	Ja
Plan van aanpak zorgplicht vaststellen	April 2016	Vastgesteld	Ja

2.1.3 Aanleg en onderhoud waterkeringen

Het product richt zich op:

Het aanleggen en het in stand houden van het waterkerend vermogen van de waterkeringen die in het beheer zijn bij het waterschap.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het waterschap wil bereiken dat de primaire waterkeringen voldoen aan de daarvoor gestelde wettelijke normen. Voor de regionale waterkeringen wordt een instandhoudingsplicht aangehouden in afwachting van de nieuwe normering door de provincie.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

De versterking van 3 dijkvakken op Schouwen-Duiveland is grotendeels gerealiseerd. De afronding van het werk zal begin 2017 plaatsvinden.

Het project Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen is grotendeels afgerond. In het verlengde hiervan zijn de havendammen Cadzand-Bad in eigendom verworven (5,2 ha).

Ook de verplichte natuurcompensatie Nolle-Westduin is gerealiseerd.

Met de realisering van bovengenoemde werken voldoet per 31 december 2016 93% van de primaire waterkeringen aan de norm van 1:4000.

Waterberging Volkerak-Zoommeer

De realisering van het keermiddel Tholen is gerealiseerd voor het onderdeel waterveiligheid. De afronding van het bijkomende werk is voorzien voor april 2017.

Overig

Evenals in voorgaande jaren is de peilrapportage opgesteld waarin de actuele toestand en de trendmatige ontwikkeling van de vooroevers van de primaire waterkeringen is opgenomen. De rapportage is gepresenteerd in de commissie Waterkeringen en Wegen.

In 2016 is een meerjarenplanning en -begroting opgesteld voor de kunstwerken in primaire waterkeringen. De sluis Nol 7 in Zeeuws-Vlaanderen is hersteld.

Verder is een overzicht opgesteld van nollen en dammen met een waterstaatkundige functie die de komende jaren dienen te worden versterkt. De versterking van de Nol Gorishoek (Tholen) is gerealiseerd.

Ten aanzien van het uitvoeren van het grasbeheer op primaire waterkeringen is een plan opgesteld. Tevens is de pilot op een tweetal dijktrajecten met de inzet van schaapskuddes t.b.v. grasbeheer na een tussentijdse evaluatie voortgezet.

In 2016 is de inzet van de grondradar (=innovatie) verder geïmplementeerd om op efficiënte wijze de kleidiktes van de waterkering te bepalen. Tevens worden ook andere mogelijkheden van de grondradar verkend.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Percentage van de primaire waterkeringen conform de norm van 2010 (100% is 491 km)*	93%	93%	Ja
Te verwerven lengte aan primaire waterkering*	5 km (5,0 ha)	0,2 km (5,2 ha)	Ja

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.1.4 Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding

Het product richt zich op:

Het plan- en doelmatig bewaken van waterkeringen in bedreigende situaties en het (doen of laten) treffen van maatregelen om de waterkerende functie te waarborgen alsmede het beperken van de gevolgen van calamiteiten.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Een adequate aanpak van calamiteiten waarbij er duidelijkheid is bij betrokkenen over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Jaarlijks zal een oefening worden gehouden om zowel organisatorische aspecten als de communicatie en bereikbaarheid te oefenen. Ook zullen de betreffende draaiboeken worden geactualiseerd.

In deze periode zal een vervolg worden gegeven aan het transitieproces dat in 2016 is gestart om te komen tot een professionele crisisorganisatie.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 is het ontwerp incidenten- en crisisplan opgesteld en vastgesteld door het dagelijks bestuur. De algemene vergadering heeft het plan in februari 2017 behandeld.

De deelplannen waterkeringen, oppervlaktewaterkwaliteit en -kwantiteit zijn vastgesteld door het dagelijks bestuur.

Verder is nadere invulling gegeven aan het convenant tussen de Veiligheidsregio Zeeland, Rijkswaterstaat en het waterschap.

Het draaiboek dijkbewaking is omgevormd naar het 'Maatregelplan Hoogwater'.

De oefening waterkeringen wordt gecombineerd met het oefenen, opleiden en trainen van de waterschapsorganisatie in het kader van de transitie naar een professionele crisisorganisatie per 1 april 2017. Deze zal begin 2017 plaatsvinden.

Verder is een aantal proefsluitingen van kunstwerken uitgevoerd in de regionale waterkeringen.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling be- groting 2016	Voortgang 31- 12	Conform doelstelling 2016
Opstellen incidenten- en crisisplan waterschap	Juli 2016	Vastgesteld	Ja
Omvorming van draaiboeken dijkbewaking en schadevaring naar deelplan Waterkeringen	September 2016	Vastgesteld	Ja
Oefening Waterkering	November 2016	Februari/Maart 2017	Nee

2.1.5 Wat heeft het gekost?

x € 1.000

Lasten / baten	Beleidsproduct	Begroting	Rekening
Lasten	Planvorming waterkeringen	716	991
	Beheersinstrumenten waterkeringen	839	691
	Aanleg en onderhoud waterkeringen	16.342	13.445
	Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	132	81
	Totaal lasten	18.029	15.208
Baten	Planvorming waterkeringen	0	-0
	Beheersinstrumenten waterkeringen	-25	-0
	Aanleg en onderhoud waterkeringen	-4.977	-2.449
	Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	0	
	Totaal baten	-5.002	-2.449
	Netto kosten programma waterkeringen	13.027	12.759

Het voordelig verschil binnen het programma waterkeringen van € 268.000,- kan worden uitgesplitst in € 2.821.000,- lagere kosten en € 2.553.000,- lagere opbrengsten.

De lagere kosten bestaan uit € 2.955.000,- lagere externe kosten, € 172.000,- hogere aandelen vanuit andere hulpkostenplaatsen/producten en € 38.000,- hogere doorberekening muskusrat-tenbestrijding. De uitsluitend externe opbrengsten dalen met € 2.553.000,-.

Eerst volgen hieronder enkele zaken die betrekking hebben op zowel de kosten als de opbrengsten. In de begroting zijn twee exploitatieprojecten opgenomen nl. de buitendijkse maatregel Baalhoek en Knuitershoeck (Provincie) voor € 3.021.000,- en de buitendijkse fietspa-den langs de Ooster- en Westerschelde voor € 660.000,-. Beide projecten zijn nog onderhan-den en schuiven gedeeltelijk door naar 2017 voor een bedrag van ongeveer € 2.000.000,-. De opgenomen waterschapsbijdrage van € 500.000,- aan de bodembescherming 't Killetje en de daarbij behorende dekking zullen eveneens in 2017 worden verrekend. Tenslotte zijn de in de begroting opgenomen PAS-maatregelen (Programmatische Aanpak Stikstof in de Kop van Schouwen) voor een bedrag van € 371.000,-, die volledig worden gedekt door een bijdrage van de provincie, verstraagd.

De belangrijkste afwijkingen in de externe kosten zijn de lagere kosten van de eigen plannen van € 48.000,- voornamelijk veroorzaakt door calamiteitenplannen. De transitie van Calami-teitenbestrijder naar Crisispartner wordt in april 2017 gerealiseerd. Bovendien zijn de kosten voor de veiligheidstoetsing € 40.000,- lager.

Met betrekking tot de opbrengsten valt het niet begrote bedrag van € 104.000,- op als gevolg van inzet van personeel voor de Projectorganisatie Waterveiligheid.

2.1.6 Investeringsprogramma waterkeringen 2016

In deze paragraaf zijn de investeringsprojecten opgenomen die bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen van het programma waterkeringen. Hierbij is er voor gekozen om niet elke individuele investering nog afzonderlijk toe te lichten, maar om te rapporteren over afwijkingen en risico's. Vanuit de verantwoordingsfunctie van de jaarverslaggeving worden de investeringsprojecten expliciet toegelicht die per 31-12-2016:

- financieel zijn afgerond en een substantieel hogere netto besteding hebben dan het verstrekte krediet;
- een uitloop hebben van minimaal een half jaar;
- anderszins relevant zijn om te vermelden, zoals bijvoorbeeld bij risico's die van invloed kunnen zijn op het krediet en/of de planning.

De actuele voortgang van de projecten is opgenomen in de "projectenkaart-App".

In 2016 bedraagt de besteding qua investeringen binnen het programma waterkeringen € 0,366 miljoen netto (bruto € 25,927 miljoen). In de begroting 2016 was een bedrag van € 0,5 miljoen netto opgenomen. Deze lagere besteding is voor een groot deel te verklaren door lagere bestedingen voor de aankoop van primaire waterkeringen in 2016.

Hieronder is een toelichting gegeven op de bestedingen onderverdeeld in de investeringen die in 2016 technisch en/of financieel afgerond zijn, onderhanden investeringen en de investeringen die in voorbereiding zijn uit het algemene voorbereidingskrediet.

Overzicht investeringen die technisch en/of financieel afgerond zijn

							x € 1.000						
							verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			besteding 2016
programma/cat.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	technische afronding t/m 2016	financieel afgerond in 2016	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
1 programma waterkeringen													
1.2 aanleg en onderhoud waterkeringen													
WK4.00 HWBP-2													
	PRJ1001	HWBP-Zwakke Schakels, Vlissingen	11-12-2007	2015-12	2016-5	nee	18.400	18.030	370	23.883	23.883	0	0
	PRJ1003	Projekt Zwakke Schakels (algemeen)	02-09-2008	2016-11	2016-11	nee	0	0	0	2.306	2.306	0	0
	PRJ1006	Zwakke Schakel Waterdunen	02-09-2008	2015-12	2016-6	nee	44.691	44.691	0	46.618	46.618	0	0
	PRJ1008	Zwakke Schakel Cadzand-Bad	02-09-2008	2016-7	2016-11	nee	32.086	32.086	0	42.419	42.419	0	0
WK4.01 HWBP													
	PRJ1011	HWBP Emanuelpolder	03-07-2014	2015-10	2015-10	nee	5.125	4.613	512	2.701	2.701	0	0
WK4.06 verwerving/aankoop													
	PRJ1026	Aankoop primaire waterkeringen 2016	30-06-2011	2016-12	2016-12	ja	300	0	300	151	0	151	151
WK4.11 aanlegvoorzieningen Veerse Meer													
	PRJ1029	Aanlegvoorzieningen Veerse Meer 2016	16-12-2015	2016-06	2016-10	ja	243	0	243	137	0	137	130
							100.845	99.420	1.425	118.215	117.927	288	281

PRJ1001 HWBP-Zwakke Schakel Vlissingen

Het kustversterkingsproject is al in 2010 technisch afgerond. Voor de realisatie van de kustversterking is bepaald dat het waterschap verplicht ca. 12 ha. natuur moet compenseren. In 2016 zijn deze werkzaamheden afgerond. De uitgaven voor dit totale kustversterkingsproject waren fors hoger als gevolg van de vondst van explosieven, het noodgedwongen wijzigen van de uitvoeringsmethode in verband met de slechte draagkracht van de ondergrond en de moeilijke grondverwerving.

PRJ 1003 HWBP-Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen algemeen

Voor de verantwoording van de algemene project- en voorbereidingskosten is een administratief project ingericht. Voor dit project is geen krediet vermeld. De mutaties betreffen de verantwoording van de ontvangen subsidie en de uitgaven die volgens de subsidieregeling niet op de uitvoeringsprojecten van de Zwakke Schakel kunnen worden verantwoord.

PRJ1006 HWBP-Zwakke Schakel Waterdunen/PRJ1008 HWBP-Zwakke Schakel Cadzand-Bad

Voor de realisatie van de volledige Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen is een krediet beschikbaar gesteld van € 173.305.624,-. De afgelopen jaren zijn drie deeltrajecten (Nieuwvliet-Groede, Herdijkte Zwarte Polder en Breskens) gerealiseerd en dus niet meer zichtbaar in dit overzicht. De uitgaven voor deze trajecten waren lager dan het krediet. Per saldo wordt de overschrijding op de deeltrajecten Waterdunen en Cadzand-Bad gecompenseerd binnen het totaal beschikbare krediet voor de Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen.

Waterdunen werd geconfronteerd met een tekort aan grond/zand en een deel van de grond dat moeilijk te verwerken was. Bovendien zijn enkele (scope)wijzigingen meegenomen na goedkeuring door het HWBP. Cadzand-Bad kreeg te maken met problematiek van de vondst van explosieven in het projectgebied die geruimd moesten worden en als gevolg daarvan aanzienlijke vertraging in de uitvoering.

Overzicht onderhanden investeringen 2016

						verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			x € 1.000 besteding 2016
programma/calc.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	geplande technische afronding	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
	1 programma waterkeringen											
	1.2 aanleg en onderhoud waterkeringen											
	WK4.01 HWBP											
	PRJ1013A	HWBP Burghsluis-Schelphoek (24i)	26-05-2016	2016-11	2017-2	1.219	1.097	122	1.071	1.071	0	0
	PRJ1013B	HWBP Boerderij de Ruyter/Flaauwer(24J)	26-05-2016	2016-11	2017-2	1.126	1.013	113	1.081	1.081	0	0
	PRJ1013C	HWBP Zierikzee/Bruinisse (24L)	26-05-2016	2016-11	2017-2	713	642	71	1.027	1.027	0	0
	PRJ1013D	HWBP Zuid-Beveland West	24-11-2016	—	—	342	308	34	88	0	88	81
	PRJ1013E	HWBP Zuid-Beveland Oost, Oosterschelde	24-11-2016	—	—	303	272	31	2	0	2	1
	PRJ1013F	HWBP Kanaal door Zuid-Beveland	24-11-2016	—	—	0	0	0	1	0	1	1
	PRJ1013G	HWBP Zuid-Beveland Oost, Westerschelde	24-11-2016	—	—	157	142	15	1	0	1	1
	PRJ1013H	HWBP Hansweert	24-11-2016	—	—	418	376	42	0	0	0	0
	PRJ1013I	HWBP Aansluiting kerncentrale	24-11-2016	—	—	30	27	3	0	0	0	0
	PRJ1013L	HWBP Sint Annaland	24-11-2016	—	—	50	45	5	0	0	0	0
	PRJ1016	Berging Volkerak-Zoommeer	27-06-2013	2017-12	2017-3	8.643	8.643	0	7.519	7.519	0	0
	WK4.10 groot onderhoud waterkeringen											
	PRJ1398	Keersluis Stavenisse	24-11-2016	2017-12	2017-12	185	0	185	1	0	1	1
	WK4.29 overige											
	PRJ1007A	Bodembescherming 't Killetje	06-10-2011	2017-09	2017-09	0	0	0	392	392	0	0
						13.186	12.565	621	11.183	11.090	93	85

PRJ1007A Bodembescherming 't Killetje

Het werk is gesplitst in een deel kustversterking en een deel erosiebestrijding. Het kustversterkingsdeel is toegevoegd aan het project Waterdunen en afgerond. Het erosiedeel, waarvoor de provincie opdrachtgever is, is voorbereid. Voor dit werk is een zogenaamde heronderhandelingsovereenkomst afgesloten met de provincie. Hierin wordt ook de risicoverdeling opgenomen, alsmede de afspraak dat het beheer en onderhoud na realisatie voor het waterschap

is. Het project valt wat betreft krediet onder het totaalkrediet van de Zwakke Schakel West Zeeuws-Vlaanderen. De uitgaven voor het waterschap betreffen enkel de inzet van het ingenieursbureau en ondersteunende diensten.

2.2 Programma watersysteem

Het strategisch doel van dit programma is schoon en voldoende (niet te veel en niet te weinig) oppervlaktewater.

De producten betreffen:

- planvorming watersystemen (eigen plannen en plannen van derden);
- beheersinstrumenten watersystemen;
- aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen;
- baggeren waterlopen en saneren van waterbodems;
- beheer hoeveelheid water;
- calamiteitenbestrijding watersystemen;
- monitoring watersystemen;
- simulering en subsidies lozingen.

2.2.1 Planvorming watersystemen

De producten richten zich op:

- Formuleren en vastleggen van het strategisch beleid van het waterschap voor zowel de reglementaire beheerstaken (watersysteembeheer, zuiveringsbeheer) als de wijze waarop op (dreigende) calamiteiten wordt gereageerd.
- De activiteiten van het waterschap gericht op het toetsen van, reageren op en beïnvloeden van de beleids(vormende) en ruimtelijke plannen van derden.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Duidelijkheid geven over de doelstellingen van het waterschap, de wijze waarop en het moment wanneer deze zullen worden gerealiseerd en de gevolgen daarvan inclusief de financiële consequenties. De belangen van de taken van het waterschap (jegens derden) veiligstellen.

Het ontwikkelen van beleid, het voorbereiden van projecten en het adviseren van derden ter verkrijging van duurzame watersystemen en een duurzame doelmatig functionerende waterketen. Hieraan wordt inhoud gegeven door uitvoering te geven aan het waterbeheerplan 2016-2021 en het beleid, zoals dat in onderliggende beleidsnota's is uitgewerkt.

Belangrijke doel hierbij is het op orde hebben van alle watersystemen in 2027 voor nu en voor de klimaatomstandigheden die worden verwacht in 2050 m.b.t. waterkwaliteit (KRW, peilbeheer (GGOR) en wateroverlast (WB21). Uitgangspunten hierbij zijn een doelmatige taakuitoefening in samenwerking met en onder optimaal draagvlak van alle belanghebbenden.

Het realiseren van de gestelde doelen in het stedelijk waterbeheer en het landelijke Bestuursakkoord Water is onmogelijk zonder intensieve samenwerking met gemeenten en provincie. Dit is voor het waterschap reden om middels de SAZ+ in die samenwerking te investeren. Wat het stedelijk waterbeheer betreft willen we hiermee de inrichting van het watersysteem in bebouwd gebied klimaatbestendig maken.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Eigen plannen watersystemen

- In juli 2016 is als uitwerking van het waterbeheerplan 2016-2021 de Beleidsnota afvalwaterketen door de algemene vergadering vastgesteld. De beleidsnota watersystemen is in 2016 voorbereid en zal in 2017 worden afgerond en vastgesteld.
- In 2016 is gezamenlijk met de provincie Zeeland gestart met het opstellen van een strategische visie op een haalbaar en betaalbaar waterbeheer in Zeeland in 2050. Het doel hiervan is een breed gedragen visie waarin een duidelijke richting wordt gegeven aan de wijze waarop in Zeeland met toekomstige uitdagingen in het regionaal waterbeheer wordt omgegaan. In 2017 wordt de visie afgerond.

- Bij het op orde brengen van de watersystemen gaat het om het peilbeheer onder extreme omstandigheden, daarbij rekening houdend met de klimaatontwikkeling (WB21), het peilbeheer onder normale omstandigheden (GGOR) en de watersysteemkwaliteit (KRW). Dit alles wordt per gebied uitgewerkt in een watergebiedsplan en aansluitend een peilbesluit. Conform de Strategienota 2015-2019 is in 2016 één watergebiedsplan vastgesteld, nl. Campen. Verder is in 2016 gewerkt aan de gebieden Campen, West Zeeuws-Vlaanderen, Walcheren, Othene en Schouwen. Alleen het gebied Duiveland is nog niet gestart. De overige gebieden (9) waren al afgerond.
- In 2016 is, in afstemming met de provincie, beleid opgesteld op het gebied van zoetwater. Hierbij wordt vanaf 2017 ingezet op een actievere rol van het waterschap om te komen tot een optimaal gebruik van de beschikbare zoetwatervoorraden.
- Nadat sinds 2004 geleidelijk in alle gemeenten stedelijke waterplannen zijn vastgesteld en grotendeels uitgevoerd, wordt toegewerkt naar de invulling van de Stedelijke Wateropgave. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de in SAZ+ verband ontwikkelde re-deneertrant 'toekomstbestendige waterhuishouding in de openbare ruimte' die de basis vormt voor de werkzaamheden binnen programmalijn 1 van de SAZ+ (zie tevens bij 2.3.1 Planvorming afvalwaterketen). De resultaten van programmalijn 1 vormen dus belangrijke input voor de Stedelijke Wateropgave (SWO) in welk kader de concrete maatregelen zullen worden bepaald voor het klimaatbestendig maken van ons stedelijke gebied. Onderwijl worden projecten, voor zover strokend met het beleid van het 'verlopen' stedelijk waterplan en met het huidige beleid van gemeente en waterschap, in diverse kernen in Zeeland uitgevoerd.
- In de Kruispolder is een innovatieve pilot gestart om samen met de streek een plan te ontwikkelen voor de inrichting van het gebied. Het doel is gezamenlijk een beter resultaat te bereiken voor alle betrokkenen. In 2017 wordt dit vertaald in een actieplan en wordt de pilot geëvalueerd.

Plannen van derden watersystemen

- De inzet van het waterschap in de Zuid-Westelijke Delta (ZWD) en de zoetwateraanvoer zijn in 2016 voortgezet. In 2015 heeft het waterschap in dit kader de Bestuurs-overeenkomst Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en de Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen ZWD mede ondertekend. De uitvoering van deze overeenkomsten, waaronder de aanleg van een robuustere zoetwatervoorziening voor Tholen en St. Philipsland, is in 2016 nog niet op gang gekomen omdat er nog niet voldoende budget is gevonden. De pilots die onder de vlag van de ZWD lopen uit de proeftuin zoetwater waar het waterschap aan meewerkt en bijdraagt zijn in 2016 voortgezet. Het betreft milde ontzilting bij DOW, GO-Fresh projecten, zout-zoet kartering Zeeland. Daarnaast is samen met de provincie gestart met een project om de zoetwaterbeschikbaarheid beter in beeld te brengen.
- Via het watertoetsproces en de juridisch planologische analyses van ruimtelijke plannen zijn de waterschapsbelangen geborgd. In 2016 zijn 289 watertoetsen en bestemmingsplannen behandeld. Voor 11 plannen (4%) zijn zienswijzen ingediend. Daarnaast vindt in het werkveld ruimtelijke ordening proactieve advisering plaats richting derden om zo de waterschapsbelangen optimaal te kunnen dienen.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Vaststelling beleidsnota watersysteem	December 2016	Juni 2017	Nee
Aantal gebieden waarvoor Planvorming Water Opgave (PWO) is afgerond (15 in totaal)*	10	10	Ja
Percentage van de adviezen in de watertoetsen die door gemeenten worden overgenomen*	85%	96%	Ja
% uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor waterkwaliteit volledig op orde te brengen*	52%	52%	Ja
% uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor het peilbeheer (GGOR) volledig op orde te brengen*	52%	52%	Ja
% uitgevoerde maatregelen om het beheergebied voor wateroverlast (WB21) volledig op orde te brengen*	52%	52%	Ja

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.2.2 Beheersinstrumenten watersystemen

Het product richt zich op:

Het voorbereiden, op- en vaststellen alsmede het onderhouden van instrumenten (peilbesluiten, waterakkoorden, leggers en beheerregisters waterlopen en kunstwerken) die het beheer van watersystemen ondersteunen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Actualisatie van de peilbesluiten parallel met het PWO proces.

Actualisatie van de legger.

Volledig op orde brengen van het beheerregister (KIO, kernregistratie infrastructuur oppervlaktewater).

Wat hebben we gedaan in 2016?

In samenhang met de vaststelling van een watergebiedsplan wordt een peilbesluit opgesteld en na een inspraakprocedure vastgesteld. In 2016 is gestart met het proces voor een nieuw peilbesluit Campen, afronding is voorzien in 2017.

In 2016 is de legger (2012) voor de eerste vier gebieden herzien. Hiermee is de kwaliteit en volledigheid sterk verbeterd en heeft een actualisatie plaatsgevonden. De systematiek zal ook worden toegepast voor de overige 11 gebieden.

In 2016 zijn de laatste landmetingen voor project KIO (kernregistratie infrastructuur oppervlaktewatersysteem) verricht. De cartografische verwerking is gedeeltelijk uitbesteed als gevolg van beperkte capaciteit binnen de eigen organisatie. Er wordt intern nog een aantal afrondende werkzaamheden verricht waarna het beheerregister met de KIO (geo)-gegevens op orde is gebracht. Vanaf 2017 wordt actief aandacht besteed aan een adequaat beheer en bijhouding van de gegevens, passend bij de gegevensbehoefte vanuit de verschillende bedrijfsprocessen.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Deel van het beheergebied met een actueel peilbesluit*	60%	47%	Nee
Actualisatie van de legger, goedkeuring door AV	4 ^{de} kwartaal	Vastgesteld	Ja

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.2.3 Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen

Het product richt zich op:

Aanleg, verwerving en onderhoud van waterlopen en kunstwerken voor de passieve waterbeheersing inclusief alle kwaliteitsmaatregelen in oppervlaktewater en voorzieningen verwante belangen die daarin worden getroffen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het leveren van een bijdrage aan het bereiken van een goed functionerend watersysteem dat is afgestemd op de gebruiksfuncties van het gebied en de daarbij gewenste waterkwaliteit. Een niet door bagger- en saneringsspecie in zijn functioneren belemmerd watersysteem en het voorkomen van milieurisico's. Het leveren van een bijdrage aan het bereiken van de doelstellingen voor de waterhoeveelheid en -kwaliteit, zoals die zijn vastgelegd in het daarvoor beschikbare instrumentarium (peilbesluit, waterakkoord) of zoals anders als beleidsdoelstelling gedefinieerd. Het voorkomen en beperken van onveiligheid en schade die wordt veroorzaakt door afwijkingen in de hoeveelheid water alsmede van de achteruitgang van de fysisch-chemische en/of ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater. Het meten van waterstanden en debieten, alsmede de fysisch-chemische en biologisch toestand van het oppervlaktewater onderzoek en het toetsen daarvan aan de normen.

De doelstelling van dit programma is het voorkomen van wateroverlast in natte jaargetijden, het zoveel mogelijk voorkomen van watertekorten in droge jaargetijden en het verbeteren van de waterkwaliteit door het peil, het onderhoud van de waterloop en de waterkwaliteitsmaatregelen op elkaar en op de functie van het gebied af te stemmen.

De gewenste situatie is vastgelegd en gekwantificeerd in het waterbeheerplan 2016-2021 en uitgewerkt in gebiedsgerichte plannen en peilbesluiten.

Daarnaast worden bij dit taakveld integrale plannen gerealiseerd, waarmee functies en streefbeelden worden ingevuld en ecologische verbindingzones worden aangelegd en verdrogingsbestrijding wordt gerealiseerd.

Hierbij spelen zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten een rol. Het te bereiken effect is uit te drukken in voldoende water op alle plaatsen in ons beheergebied, zodat de veiligheid gewaarborgd is.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Voorbereiding aanleg en verbetering/onderhoud waterlopen

In 2016 is uitvoering gegeven aan maatregelen die waren voorgenomen in de programmabegroting. Het betreft maatregelen uit de watergebiedsplannen, stedelijke waterplannen en geen-spijt maatregelen. Hierin waren voor 2016 geen vispassages opgenomen. Het areaal dat bereikbaar is voor vis is dan ook niet toegenomen. De komende jaren is dit wel het geval en wordt de achterstand die eerder is opgelopen ten opzichte van de planning ingehaald.

Van het daarvoor beschikbare budget kon in 2016 12 kilometer flauwe oevers worden aangelegd, door hogere kosten per kilometer is dat iets minder dan de doelstelling. Eind 2016 zijn 9 KRW-waterlichamen wat de aanleg van natuurvriendelijke oevers betreft volledig op orde, in deze waterlichamen worden geen natuurvriendelijke oevers meer aangelegd.

Aanleg en verbetering/onderhoud waterlopen

We hebben uitvoering gegeven aan relatief kleinschalige aanpassingen, vernieuwingen aan waterlopen welke bijvoorbeeld niet meegenomen zijn als maatregel volgend uit een gebiedsgerichte aanpak. Verder zijn de taluds/oevers (in het najaar) gemaaid om de afvoer van het water te waarborgen. Gunstige weersomstandigheden hebben er aan bijgedragen dat de werkzaamheden vlot zijn verlopen. Kosten voor onderhoud in het stedelijk gebied Kop van Schouwen waren hoger dan begroot. In dit gebied wordt een intensiever onderhoud gevoerd omdat niet voldaan kan worden aan de WB-21 norm. De kosten voor dit intensievere onderhoud wa-

ren nog niet meegenomen in de begroting 2016 omdat de aanbestedingsprocedure bij de gemeente nog liep.

De afgelopen jaren bleek ook in het stedelijk gebied een toename van slechte oevers op te treden. Net als in het landelijk gebied zijn een aantal natte jaren in combinatie met een instabiele ondergrond hier een grote oorzaak van. In 2016 zijn met de gemeenten boven de Westerschelde nieuwe BOB-overeenkomsten gesloten.

Het waterschap heeft in een aantal baggergebieden kunnen bijdragen in de sanering van dammen en het vernieuwen van duikers waar deze een knelpunt waren in de aan- en afvoer en het onderhoud (werk met werk). Net als voorgaande jaren zijn ook de duikers in de baggergebieden gereinigd aansluitend op het baggerwerk.

Gronddepots

In 2016 is 30.100 m³ grond aangevoerd, waarvan 28.600 m³ bermgrond. In 2016 is 22.500 m³ afgevoerd, waarvan 4.590 m³ bermgrond is toegepast in een grootschalige bodemtoepassing. In 2016 is geen verontreinigde grond afgevoerd naar een erkend verwerker. Eind 2016 is, verspreid over 6 gronddepots, 50.390 m³ grond aanwezig op de depots.

Om het aanbod van grond en de vraag naar grond op elkaar af te stemmen wordt de maximale vullingsgraad per depot bewaakt. De doelstelling is maximaal 80% per depot.

De vullingsgraad van gronddepot Willem-Annapolder was het 1^e kwartaal 2016 te hoog. In het 2 kwartaal is grond afgezet naar de grootschalige bodemtoepassing Sloeweg. De overige gronddepots voldoen het hele verslagjaar aan de norm.

Voor de opslag van grond binnen een inrichting geldt een maximale opslagtermijn van 3 jaar.

Wanneer grond langer dan 3 jaar in depot ligt wordt de inrichting gezien als een stortplaats.

De opslagduur van de bermgrond 2013 is verlopen. Bermgrond mag alleen gefaseerd opnieuw toegepast worden in de bermen. Splitsen van de partij voor diverse toepassingen mag alleen plaatsvinden onder erkenning BRL 9335-1. Depotbeheer is hier niet voor gecertificeerd. De afzet van bermgrond in de bermen stagneert en een nuttige grootschalige bodemtoepassing heeft depotbeheer nog niet gevonden. Het bevoegd gezag is in kennis gesteld.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling Begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Aantal aan te leggen vispassages*	0	0	Ja
Percentage van totale opgave (60% van KRW-waterlichamen) in het beheergebied dat bereikbaar is voor vis*	54,7%	51%	Nee
Verruiming KRW waterlichamen door aanleg van flauwe oevers (per jaar)*	13	12	Nee
Aantal KRW-waterlichamen dat volledig is ingericht*	8	9	Ja
Percentage van 8417 km waterloop in het landelijk gebied dat is gemaaid*	99%	99%	Ja
Aantal vangsten van muskusratten per kilometer waterloop*	≤ 0,20	0,22	Nee

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.2.4 Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems

Het product richt zich op:

Verwijderen van bagger- en saneringsspecie uit watersystemen en indien noodzakelijk dit milieu hygiënisch passend verwerken.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Een niet door bagger- en saneringsspecie in zijn functioneren belemmerd watersysteem en het voorkomen van milieurisico's. Het leveren van een bijdrage aan het bereiken van de doelstellingen voor de waterhoeveelheid en -kwaliteit, zoals die zijn vastgelegd in het daarvoor beschikbare instrumentarium (peilbesluit, waterakkoord) of zoals anders als beleidsdoelstelling gedefinieerd.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Baggerwerkzaamheden

De baggerwerkzaamheden van de primaire-, secundaire- en tertiaire waterlopen zijn in de geplande gebieden 2016 uitgevoerd. De planning van gebieden is gebaseerd op een cyclus van 8 jaar. Het baggeren, grondverzet en het beheer van de depots dient te voldoen aan het Besluit uitvoeringskwaliteit bodembeheer (Kwalibo). Het waterschap heeft in een aantal baggergebieden kunnen bijdragen in de sanering van dammen en het vernieuwen van duikers waar deze een knelpunt waren in de aan- en afvoer en het onderhoud (werk met werk). Net als voorgaande jaren zijn ook de duikers in de baggergebieden gereinigd aansluitend op het baggerwerk.

Baggerspeciedepots

Het depotbeheer biedt fysieke ruimte voor tijdelijke opslag van baggerspecie in 9 doorgangsdépôts. De baggerspecie wordt nat aangevoerd, ontwatert en gerijpt tot steekvaste baggerspecie. Steekvaste baggerspecie wordt binnen 3 jaar toegepast in een grootschalige bodemtoepassing. De maximale vullingsgraad wordt bewaakt. De doelstelling is maximaal 80% per depot. In depot Nummer Eén te Breskens is de vullingsgraad het hoogst, 77%. Alle baggerspeciedépôts voldoen aan de norm.

In 2016 is circa 19.800 m³ baggerspecie aangevoerd en circa 7.600 m³ steekvaste specie toegepast in een grootschalige bodemtoepassing (Sloeweg en Tuttelhoek). Eind 2016 is in totaal circa 39.700 m³ baggerspecie aanwezig op de depôts.

In 2016 is geen verontreinigde baggerspecie afgevoerd naar een erkend verwerker.

Om baggerspecie te ontwateren binnen een inrichting is een Kwalibo erkenning vereist. Daarvoor moet depotbeheer beschikken over de certificaten ISO 9001:2008 (kwaliteitszorgsysteem) en het procescertificaat BRL SIKB 7500, protocol 7511 (ontwatering en rijping baggerspecie).

De 9 baggerspeciedépôts voldoen hieraan. In november 2016 is ministeriële erkenning verleend voor baggerspeciedépot Terneuzen.

De certificeerinstelling KIWA heeft 4 externe audits uitgevoerd. Het procescertificaat voldeed aan alle voorschriften. Op het gebied van het kwaliteitszorgsysteem is 1 tekortkoming vastgesteld. Depotbeheer heeft de noodzakelijke maatregelen uitgevoerd en zijn door KIWA goedgekeurd.

Depotbeheer bewerkt ook baggerspecie binnen toepassingslocaties. In Sint Laurens en de Landschapsterp Zierikzee wordt natte baggerspecie, binnen de contouren van de definitieve toepassing ontwaterd en gerijpt, alvorens het definitief in profiel wordt gebracht. Hiervoor is geen erkenning nodig (kent geen beperking ten aanzien van plaats en tijd). In 2016 is circa 3.600 m³ aangevoerd in depot Sint Laurens en 6.000 m³ in de Landschapsterp Zierikzee.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31- 12	Conform doel- stelling 2016
Percentage van 1206 km waterloop in het landelijk gebied waarvan de baggerspecie is verwijderd en ver- spreid*	80%	80%	Ja

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.2.5 Beheer hoeveelheid water

Het product richt zich op:

Het door middel van regulerende kunstwerken invloed uitoefenen op de hoeveelheid water, het oppervlaktewaterpeil en de waterkwaliteit in het watersysteem.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het leveren van een bijdrage aan het bereiken van een goed functionerend watersysteem dat is afgestemd op de gebruiksfuncties van het gebied en de daarbij gewenste waterkwaliteit. Verder het voorkomen van wateroverlast in natte jaargetijden, het zoveel mogelijk voorkomen van watertekorten in droge jaargetijden en het verbeteren van de waterkwaliteit door het peil op de functie van het gebied af te stemmen conform de in peilbesluiten vastgestelde streefpeilen.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Om het polderpeil te regelen wordt naast het handmatig bedienen van stuwen, ook door middel van een telemetriesysteem (CAW) op afstand de polderpeilen geregeld. Hiermee kan sneller op de weersituatie worden ingespeeld. Er zijn aan dit systeem aanpassingen uitgevoerd in het kader van bereikbaarheid en veiligheid. In 2016 is er een uitbreiding op het automatiseren van stuwen uitgevoerd om het systeem te optimaliseren. Tevens is verder gegaan met het invoeren van een innovatieve energiezuinige regeling bij poldergemalen. Daarnaast zijn bij enkele stuwen de damwanden vervangen die lekkage vertoonden en zijn enkele schuif-/klepstuwen vervangen door kantelstuwen. Daarnaast zijn afsluiters geplaatst om gebieden te compartimenteren. Er zijn Arbo voorzieningen geplaatst bij stuwen.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling Begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Aantal afwijkingen van de brandbreedte in het beheergebied (door technisch falen)*	≤5	1	Ja

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.2.6 Calamiteitenbestrijding watersystemen

Het product richt zich op:

Bestrijding van afwijkingen van de gewenste hoeveelheid water dan wel de kwaliteit of ecologische toestand daarvan voor zover dat niet onder de normale bedrijfsvoering valt.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Een adequate aanpak van calamiteiten waarbij duidelijkheid is bij betrokkenen over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Jaarlijks zal een oefening worden gehouden om zowel organisatorische aspecten als de communicatie en bereikbaarheid te oefenen. Oefeningen zullen vooral gericht zijn op wateroverlast, maar ook calamiteiten op het gebied van de waterkwaliteit zullen in de komende jaren aan bod komen.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Momenteel wordt gewerkt aan een toekomstbestendige calamiteitenorganisatie. Dit wordt opgepakt binnen het project “Van calamiteitenbestrijder naar crisispartner”. Uitvoering geven aan de jaarlijkse oefening van de calamiteitenorganisatie zal volgend op de implementatie van een toekomstbestendige calamiteitenorganisatie verder worden opgepakt. Zie ook paragraaf 2.1.4 (dijkbewaking en calamiteitenbestrijding).

2.2.7 Monitoring watersystemen

Het product richt zich op:

Het verzamelen, bewerken, toetsen, analyseren en rapporteren van meetgegevens voor zowel het waterkwantiteits- als het waterkwaliteitsbeheer (met uitzondering van gegevens over de waterbodems).

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Een doelmatige invulling van de monitoring waterbeheer, die aansluit bij de organisatiebrede aanpak van monitoring. Het gaat om het vastleggen van integraal beleid voor de betrokken afdelingen. De monitoringsinspanning wordt daarbij per onderdeel afgestemd op de doelen die ermee worden nagestreefd. Hierbij wordt ook invulling gegeven aan het beheer en de kwaliteitsborging van alle verzamelde gegevens en de wijze waarop de resultaten worden gepresenteerd.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 is gewerkt aan een integrale optimalisatie van de monitoring watersystemen (kwantiteit en kwaliteit) en afvalwaterketen. Daarbij is ook gekeken naar nieuwe technieken. In 2017 worden de aanbevelingen die hieruit naar voren zijn gekomen opgepakt.

In 2016 is vanuit de beheergroep monitoring waterkwantiteit verder gewerkt aan het uitvoeringsplan. In een pilotgebied worden een aantal zaken concreet uitgewerkt ten behoeve van een adequate monitoring in het gehele gebied. Hierbij is nadrukkelijk gekeken naar nieuwe ontwikkelingen en technieken.

De monitoringsprogramma's voor de waterkwantiteit en de waterkwaliteit voor 2016 zijn uitgevoerd.

Ten behoeve van efficiënte monitoring van onder andere het waterpeil is de Multiflexmeter ontwikkeld. In 2017 zal deze innovatieve oplossing worden doorontwikkeld in samenwerking met externe partijen, waaronder andere waterschappen en onderwijsinstellingen.

2.2.8 Stimulering en subsidies lozingen

Het product richt zich op:

Aanvullende, niet direct bij andere beleidsproducten onder te brengen vormen van stimuleren en subsidiëren door waterschappen. Hieronder vallen de stimulering in de afvalwaterketen (toetsing rioleringsplannen), het beschikken op aanvragen voor het verlenen van financiële bijdragen (subsidies lozingen) en de stimulering voor de waterkwaliteit (stimuleren aanpak van diffuse emissies van derden).

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Een optimale afstemming van de waterketentaken van gemeenten en waterschap. De in 2016 vastgestelde Beleidsnota Afvalwaterketen biedt hiervoor het kader. In de Nota Riolerings, die in 2014 is vastgesteld, is het beleid ten aanzien van de gemeentelijke rioleringsstaak nader uitgewerkt.

Het reguleren van emissies naar oppervlaktewater, zodanig dat deze het bereiken van de landelijke KRW-doelstellingen niet in gevaar brengen. Hiervoor is in 2014 een geactualiseerde en aangevulde nota Beleidsregels emissie vastgesteld. Deze nota is een uitwerking van een aantal relevante activiteiten uit de Beleidsnota Emissie ten behoeve van de toetsing van afvalwateraspecten bij nieuwe of uitbreidende activiteiten.

Daarnaast spelen een adequaat niveau van vergunningverlening en handhaving van de Waterwet en stimulering van derden hierbij een belangrijke rol.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Het beoordelen van en adviseren over gemeentelijke rioleringsplannen waarbij we nagaan in welke mate onze uitgebrachte adviezen worden opgevolgd. In totaal werden 64 gemeentelijke rioleringsplannen beoordeeld. 98 procent van de uitgebrachte adviezen werd door de gemeenten opgevolgd. Met alle Zeeuwse gemeenten zijn afspraken gemaakt over de overnamepunten en capaciteiten van de transportsystemen.

In het samenwerkingsverband Mineralen Middelen Meester (MMM) is een bewustwordings- en demonstratieproject perceelafspoeling opgezet. Daarbij zijn enkele best practices gedemonstreerd om perceelafspoeling (en daarmee emissies naar oppervlaktewater) te verminderen. Dit vond plaats op een perceel bij proefboerderij De Rusthoeve te Colijnsplaat. Rondom het project is een uitgebreid communicatietraject opgezet. Het project wordt afgerond in maart 2017. Daarnaast vonden in MMM-verband erbijeenkomsten plaats in het kader van erfemissies in de melkrunderveehouderij.

In de aanloop naar de wettelijke verplichting op grond van het Activiteitenbesluit tot zuivering van het afvalwater van de glastuinbouw, is in samenwerking met MMM een bijeenkomst voor vijf zogenaamde zuiveringscollectieven georganiseerd. Twee van deze collectieven hebben aangegeven deze optie verder te zullen uitwerken. Zuiveringscollectieven kunnen onder voorwaarden, de mogelijkheid krijgen tot uitstel voor het treffen van eigen voorzieningen tot uiterlijk 1 januari 2021. De overige, individuele glastuinbouwbedrijven zullen vanuit het project Schoon Water Zeeland worden benaderd.

Ambtelijk en bestuurlijk overleg vond plaats dat moet leiden tot de opzet van een provinciebreed DAW-project (deltaplan agrarisch waterbeheer). Het waterschap heeft daarbij haar voorkeur uitgesproken voor de volgende prioritering: 1. aanleg voorzieningen voor opvang en zuivering van restvloeistoffen; 2. duurzame windhagen in de fruitteelt; 3. duurzaam bodembeheer en 4. akkerrandenbeheer. Met de provincie Zeeland vond overleg plaats over de inzet van POP3-gelden voor de aanleg van voorzieningen voor opvang en zuivering van restvloeistoffen.

2016 was het tweede uitvoeringsjaar van het project Schoon Water Zeeland (SWZ). Veel aandacht is besteed aan de uitwerking van alternatieven voor het niet-chemisch onderhoud van verhardingen. De bijeenkomsten met agrarische ondernemers hadden als thema emissievermindering vanaf percelen. Door SWZ is ook de actie “De bezem door de middenkast” uitgevoerd waarbij door agrarische ondernemers ruim 13.500 kg aan (oude) gewasbeschermingsmiddelen werden ingeleverd.

Het eerder gestarte onderzoek in het kader van de landelijke meetnetten nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen werd in 2016 voortgezet. De verzamelde gegevens zullen worden gebruikt bij de evaluatie van de Mestwet, respectievelijk de 2e Nota Duurzame Gewasbescherming.

De nota Beleidsregels emissie is een groeidocument dat richting geeft aan het dagelijkse emissiebeheer. Ter aanvulling van de nota zijn voor de volgende activiteiten regels uitgewerkt:

- grondwaterlozingen bij proefbronnering, bodemsanering en ontwatering;
- lozingen vanuit bodemenergiesystemen;
- lozing ten gevolge van werkzaamheden aan vaste objecten;
- huishoudelijke lozingen in het buitengebied;
- belasting van de waterbodem.

Door vertraging in landelijke ontwikkelingen heeft de vaststelling van deze regels niet in 2016 kunnen plaatsvinden.

In SAZ+ verband wordt toegewerkt naar een bronaanpak voor de emissie van medicijnen door het stimuleren van een laagdrempelige afvoer van ongebruikte medicijnen. Om de omvang van het medicijnrestenprobleem in beeld te brengen, is besloten om vanaf 2017 de medicijnresten in het in- en effluent van onze rwzi's te bemonsteren.

In het kader van het project ‘optimalisatie monitoring’ wordt uiteraard ook de monitoring van emissies meegenomen. De resultaten van dit project worden begin 2017 verwacht.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling Begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Uitgebrachte adviezen inzake rioleringsplannen opgevolgd	90%	98%	Ja
Beoordeling van rioleringsplannen binnen 6 weken	90%	90%	Ja
Toetsen bestaande overnamepunten aan de nieuwe richtlijn Overnamepunten	100%	100%	Ja
Aantal gemeenten waarmee voor de korte termijn capaciteitsafspraken zijn gemaakt	13	13	Ja
Actuele beleidsregels voor emissierelevante (landbouw)activiteiten	4 ^e kwartaal	1 ^e /2 ^e kwartaal 2017	Nee

2.2.9 Wat heeft het gekost?

x € 1.000

Lasten / baten	Beleidsproduct	Begroting	Rekening
Lasten	Planvorming watersystemen	3.172	2.853
	Beheersinstrumenten watersystemen	1.059	1.038
	Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	13.439	14.213
	Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	3.713	3.896
	Beheer hoeveelheid water	8.393	8.254
	Calamiteitenbestrijding watersystemen	152	107
	Monitoring watersystemen	1.355	1.212
	Stimulering en subsidies lozingen	503	495
	Totaal lasten	31.786	32.069
Baten	Planvorming watersystemen	-60	-41
	Beheersinstrumenten watersystemen	-0	-5
	Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	-1	-156
	Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	-123	-233
	Beheer hoeveelheid water	-0	-58
	Calamiteitenbestrijding watersystemen	-0	0
	Monitoring watersystemen	-0	-18
	Stimulering en subsidies lozingen	-0	-98
	Totaal baten	-184	-610
	Netto kosten programma watersystemen	31.602	31.459

Het voordelig verschil binnen het programma watersystemen van € 143.000,- kan worden uitgesplitst in € 283.000,- hogere kosten en € 426.000,- hogere opbrengsten.

De hogere kosten bestaan uit € 464.000,- hogere externe kosten en € 181.000,- lagere doorberekeningen.

De externe kosten watersystemen zijn € 464.000,- hoger. De verhoging zitten bijna volledig in het beleidsproduct aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen. Voornamelijk omdat de eigen kosten voor oeverherstel € 370.000,- hoger zijn dan begroot. Dankzij de gunstige weersomstandigheden en de bereidwilligheid van aangelanden zijn veel meer kilometers oevers aangelegd dan begroot. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een onderschrijving van € 195.000,- op de maaiwerkzaamheden. Deze onderschrijving is het gevolg van gunstige weersomstandigheden waardoor de werkzaamheden vlot zijn verlopen (beperkte inzet van rupsmaterieel en minder nakorven). Daarnaast zijn de kosten voor onderhoud bebouwd gebied € 112.000,- hoger dan geraamd door hernieuwde afspraken met gemeenten en nieuwe aanbestedingen bij de gemeenten.

De hogere externe opbrengsten van het programma watersystemen van € 426.000,- zijn voornamelijk het gevolg van niet begrote werkzaamheden voor en met andere partijen, zoals onder andere het onderzoek naar locaties bodemsanering met de Unie van Waterschappen (€ 106.000,-), project Schoon Water Zeeland (€ 98.000,-), automatisering van twee stuwen voor de provincie (€ 61.000,-) en oeverherstel langs de N57 voor Rijkswaterstaat (€ 35.000,-).

2.2.10 Investeringsprogramma watersystemen 2016

In deze paragraaf zijn de investeringsprojecten opgenomen die bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen binnen het programma watersystemen. Hierbij is er voor gekozen om niet elke individuele investering nog afzonderlijk toe te lichten, maar om te rapporteren over afwijkingen en risico's. Vanuit de verantwoordingsfunctie van de jaarverslaggeving worden de investeringsprojecten expliciet toegelicht die per 31-12-2016:

- financieel zijn afgerond en een substantieel hogere netto besteding hebben dan het verstrekte krediet;
- een uitloop hebben van minimaal een half jaar;
- anderszins relevant zijn om te vermelden, zoals bijvoorbeeld bij risico's die van invloed kunnen zijn op het krediet en/of de planning.

De actuele voortgang van de projecten is opgenomen in de "projectenkaart-App".

In 2016 bedraagt de besteding qua investeringen binnen het programma watersystemen € 11,302 miljoen netto (bruto € 12,040 miljoen). In de begroting 2016 was een bedrag van € 11,696 miljoen netto opgenomen. Een deel van de lagere besteding heeft betrekking op de vervanging van de diesel bij gemaal Campen. Dit project heeft vertraging opgelopen als gevolg van een langere levertijd op de bestelde pomp. Omdat bij het voortzetten van het werk aan de pomp in de natte periode veel kosten voor vervangende capaciteit gemaakt zouden moeten worden voor noodpompen, is besloten om een deel van het werk door te schuiven naar 2017. Dit laatste is ook de reden om een deel van het werk met betrekking tot de vervanging van de diesel bij gemaal Cadzand door te schuiven naar 2017.

Lange tijd leek het er op dat de netto besteding in 2016 nog veel lager zou zijn dan begroot. Dit omdat er gerekend werd op niet-begrote POP-3 subsidies. In 2016 zijn de subsidies evenwel nog niet toegekend. Uitsluitel hierover volgt in de loop van 2017.

Hieronder is een toelichting gegeven op de bestedingen, onderverdeeld in de investeringen die in 2016 technisch en/of financieel afgerond zijn, onderhanden investeringen en de investeringen die in voorbereiding zijn uit het algemene voorbereidingskrediet.

Overzicht van investeringen die technisch en/of financieel afgerond zijn

							verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			x € 1.000 besteding 2016
programma/cel.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	technische afronding t/m 2016	financieel afgerond in 2016	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
	2 programma watersystemen												
	2.2 inrichting en onderhoud watersystemen												
	GB1.01 Totale beheersgebied												
	PRJ1040	Gegevensinwinning K10	06-12-2007	2016-6	2016-6	ja	3.300	0	3.300	2.821	0	2.821	194
	PRJ1045	Bijdr.stedelijke waterpl 2015	04-12-2014	2016-12	2016-12	ja	100	0	100	105	0	105	22
	PRJ1056	Uitvoer. WB-21/KRW/GGOR 15, 2e deel	21-05-2015	2017-12	2016-12	ja	1.250	0	1.250	1.270	0	1.270	667
	PRJ1056A	Uitv.WB21/KRW/GGOR '15 1e deel	25-03-2015	2017-12	2016-4	ja	1.250	0	1.250	1.317	72	1.245	53
	PRJ1057	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2016	18-02-2016	2016-12	2016-12	ja	1.522	0	1.522	1.797	269	1.528	1.522
	PRJ1106	Aanp. watersys Molenweg Scherp.2015	26-02-2015	2016-11	2016-11	ja	154	0	154	149	0	149	53
	PRJ1106A	Aanpass. watersyst Clinge Noord West	21-05-2015	2016-12	2016-12	ja	250	0	250	281	9	272	160
	PRJ1125A	Opr/aanleggen baggerdepot Terneuzen	21-05-2015	2016-12	2016-12	ja	1.108	0	1.108	883	0	883	279
	PRJ1153A	Gemaal Moerbeke elektr./mechanisch	16-12-2015	2016-12	2016-9	nee	300	0	300	312	0	312	312
	PRJ1155	Verv.best.techn.instal. opmal 2015	04-12-2014	2015-12	2015-12	ja	250	0	250	244	0	244	50
	PRJ1156	Verv.best.techn.instal. opmal 2016	16-12-2015	2016-12	2016-12	nee	250	0	250	234	0	234	234
	PRJ1391A	BOB Zeeuws Vlaanderen 2015	26-02-2015	2016-12	2016-12	ja	1.100	550	550	595	0	595	405
	PRJ1394	Upgrade CAW	04-12-2014	2016-6	2016-9	ja	700	0	700	669	0	669	277
	GB1.02 Maelstede - Dekker												
	PRJ1072A	Aanleg gemaal vispassage Schore	04-12-2014	2015-12	2016-4	nee	3.160	0	3.160	3.136	0	3.136	118
	PRJ1076	Aanpassen trace naar nieuw gemaal Schore	25-03-2015	2016-11	2016-12	ja	985	0	985	1.074	3	1.071	522
	GB1.04 Schouwen												
	PRJ1063	Vispassage bij gemaal Prommelsluis	04-12-2014	2015-12	2016-4	ja	795	350	445	836	350	486	27
	GB1.07 Walcheren												
	PRJ1109B	Herinrichting Veerse Kreek en vesten	27-10-2008	2013-12	2014-4	ja	6.059	3.279	2.780	4.415	2.457	1.958	5
	PRJ1392	Verpl.baggerspeciedepot (BOB) Vliss.	19-11-2015	2016-4	2016-4	ja	312	156	156	309	154	155	38
	GB1.09 Noord Beveland												
	PRJ1150	Ombouw gemaal de Valle	16-12-2015	2017-12	2016-11	nee	700	0	700	485	0	485	485
	GB1.10 Zak van Zuid-Beveland												
	PRJ1396	Gemaal Hellewoud	04-12-2014	2016-6	2016-6	ja	175	0	175	169	0	169	157
	GB1.50 West Zeeuws-Vlaanderen												
	PRJ1176A	Bouw gemaal Nieuwe Sluis (civiel)	27-09-2012	2016-7	2016-7	ja	3.990	750	3.240	4.773	1.032	3.741	1.008
	PRJ1176B	Bouw gemaal Nieuwe Sluis (m/e)	27-09-2012	2016-7	2016-4	ja	1.910	425	1.485	1.634	434	1.200	20
	GB1.53 Campen												
	PRJ1169	Nijs en Hooglandpolder	21-05-2015	2016-12	2016-12	nee	1.252	0	1.252	1.204	0	1.204	596
	PRJ1169A	Bouw nieuw gemaal Nijspolder	21-05-2015	2016-12	2016-6	ja	200	0	200	293	0	293	237
	GM1.01 Schouwen-Duiveland												
	PRJ1120	Grootschalig baggerwerk 2014	03-07-2014	2016-12	2016-12	nee	659	0	659	534	0	534	96
							31.731	5.510	26.221	29.539	4.780	24.759	7.537

PRJ1056 Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2015 2^e deel

Het project betreft het inrichten van KRW-oeveren verdeeld over een aantal locaties/trajecten in Zeeuws-Vlaanderen; het baggeren van de Moerspuissche watergang (ca. 14.000 m3) in combinatie met de aanleg van de natuurvriendelijke oeveren en het oplossen van een waterafvoerprobleem. In 2015 is een groot deel van de oeveren gerealiseerd. Het baggeren van de Moerspuissche watergang is in 2016 uitgevoerd. Ook zijn in 2016 nog enkele oeveren aangelegd en is door het gunstige weer de grond ook al over de percelen verwerkt. Daarom afronding in 2016 in plaats van 2017. Het verleende krediet van dit project is met € 20.000,- overschreden.

PRJ1063 Bouw vispassage bij gemaal Prommelsluis.

In april 2014 is de voorbereiding gestart voor de aanleg van een vispassage bij gemaal Prommelsluis. Vanaf juli tot en met december 2015 is het project gerealiseerd. Bij het boren door de dijk is erg veel last ondervonden van een onvoorziene watervoerende laag waardoor het boorproces stagneerde. De werkwijze moest worden aangepast waardoor meerkosten zijn ontstaan. Begin 2016 heeft de afwerking, de testperiode en de eindoplevering plaatsgevonden. Het verleende krediet is als gevolg van genoemde meerkosten met 9,3% overschreden.

PRJ1076 Aanpassen tracé naar nieuw gemaal Schore

Het project betreft het verruimen van waterlopen en duikers in de toevoerwaterloop naar het nieuwe gemaal Schore welke tevens een KRW-waterlichaam is. Het werk is in 2015 gestart en in het najaar van 2016 afgerond. In totaal is 2.650 meter waterloop inclusief duikers verruimd. Door niet geplande afwerkingswerkzaamheden is het project afgerond met een overschrijding van 9,3%.

PRJ1106A Aanpassen watersysteem Clinge Noord-West

Dit project is onderdeel van het oplossen van de wateroverlast in Clinge. In dit project zijn enkele waterlopen verruimd met de inliggende kunstwerken en tevens is een stuw geautomatiseerd. Tevens is een overstortleiding verlengd vanuit de kern Clinge. In verband met de weersomstandigheden is in 2016 de grond verwerkt op de percelen en is het project afgerond met een overschrijding van 8,8% onder meer door gewassenschade.

PRJ1167A/B; Bouw gemaal Nieuwe Sluis i.c.m. getijdenduiker (civiel en mechanisch/elektrisch)

Het project omvat de bouw van een nieuw gemaal aangevuld met de uitbreiding van de getijdenduiker met een koker. In 2013 is gestart met het realiseren van een tijdelijke waterkering. Vervolgens is gewerkt aan het maken van de verbindingskoker en de afbouw van het gemaal en de installatie. De bouw van de inlaat heeft vertraging opgelopen vanwege het nader uitwerken van randvoorwaarden en de uitgangspunten. Door de aannemer is een claim ingediend in verband met de opgelopen vertragingsschade. Eind vorig jaar is met de aannemer een schikking getroffen tot een bedrag van € 514.000,-. Omdat het HWBP voor de helft bijdraagt in de schikking, bedragen de kosten voor het waterschap hierin € 257.000,-. Een klein deel van dit bedrag is opgevangen binnen het beschikbaar gestelde krediet waardoor een overschrijding resteert van netto € 216.000,-.

PRJ1169 Maatregelen Nijs- en Hooglandpolder/PRJ1169A Bouw nieuw gemaal Nijspolder
PRJ1169 Maatregelen Nijs- en Hooglandpolder

Begin 2016 is nog een waterpartij gegraven bij de nieuwe onderbemaling en een nieuwe waterloop gerealiseerd. De grond is 2016 over de percelen verwerkt en de percelen zijn geëgaliseerd. Het project is technisch afgerond. Er wordt nog gewassenschade verwacht in 2017 maar de verwachting is het project af te sluiten met een onderschrijding van bijna € 40.000,-. Dit overschot dient in relatie tot het tekort op het PRJ1169A te worden gezien.

PRJ1169A Bouw nieuw gemaal Nijspolder

In de Nijspolder is al jaren sprake van wateroverlast. Met de bouw van het nieuwe gemaal Nijspolder is het deel van de onderbemaling gerealiseerd in de Nijspolder en wordt het afvoertracé in de Hooglandpolder verruimd. Door de tegenvallende bodemgesteldheid en groter benodigde civiele aanpassingen in de waterloop is de planning uitgelopen. Dit valt onder één gezamenlijk krediet samen met PRJ1169. Door de niet begrote civiele aanpassingen sluit het project PRJ1169A af met een tekort van € 92.000,-.

Het tekort binnen het totale krediet van PRJ1169A en PRJ1169 samen bedraagt € 52.000,-.

PRJ1391A BOB Zeeuws-Vlaanderen 2015

Dit project is het eerste in een reeks van jaarlijks terugkomende projecten voor het uitvoeren van achterstallig onderhoud in de waterlopen in bebouwd gebied in de Zeeuws-Vlaamse gemeenten in het kader van BOB. Het baggerspeciedepot in Terneuzen is afgerond in 2016. Vervolgens zijn eind 2016 nog diverse vijvers in de stad Terneuzen gebaggerd. Het project is daardoor afgerond met een overschrijding van 9,4 %. De baggerspecie is afgevoerd naar het nieuwe depot. De bijdragen van de gemeenten worden om administratieve redenen op de totale kosten in mindering gebracht.

Overzicht onderhanden investeringen 2016

						x € 1.000						
programma/cat.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	geplande technische afronding	verstrekt krediet			totale besteding (incl. 2016)			besteding 2016
						bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	
		2 programma watersystemen										
		2.1 planvorming watersystemen										
		GB1.01 Totale beheersgebied										
	PRJ1034	PWO WB21/KRW/GGO 14-19	14-11-2013	2019-12	2019-12	1.500	0	1.500	796	0	796	310
		2.2 inrichting en onderhoud watersystemen										
		GB1.01 Totale beheersgebied										
	PRJ1058	Uitvoering WB-21/KRW/GGOR 2017	22-12-2016	2018-12	2018-12	3.469	0	3.469	327	0	327	327
	PRJ1121	Baggeren Sloekreek	07-07-2016	2018-12	2017-12	2.243	1.830	413	354	0	354	304
	PRJ1157	Verv.best.techn.inst. opmal 2017	24-11-2016	2017-12	2017-12	500	0	500	2	0	2	2
	PRJ1391B	BOB Zeeuws Vlaanderen 2016	13-10-2016	2018-12	2018-12	1.100	550	550	48	0	48	48
		GB1.03 Duiveland										
	PRJ1153D	Ombouw gemaal Duiveland	24-11-2016	2018-12	2017-12	525	0	525	1	0	1	1
		GB1.07 Walcheren										
	PRJ1107	Uitv. SWP Westkapelle + Prelaatweg	31-03-2016	2016-11	2017-12	167	0	167	76	0	76	73
		GB1.08 Zuid Beveland oost										
	PRJ1107A	Uitvoering SWP Molenpolder 2016	22-12-2016	2017-12	2017-12	279	0	279	84	0	84	84
		GB1.11 Schenge										
	PRJ1078	Baggeren Westerschenge	07-07-2016	2018-12	2018-12	2.581	2.137	444	508	0	508	415
		GB1.50 West Zeeuws-Vlaanderen										
	PRJ1144	Vervangen diesel gemaal Cadzand	16-12-2015	2017-12	2017-9	1.000	0	1.000	233	0	233	233
	PRJ1175	Herinrichting Gatnisssekreek	31-03-2016	2017-12	2017-12	2.872	1.052	1.820	1.617	0	1.617	1.554
		GB1.53 Campen										
	PRJ1145	Vervangen diesel gemaal Campen	16-12-2015	2017-12	2017-8	1.000	0	1.000	210	0	210	210
						17.236	5.569	11.667	4.256	0	4.256	3.561

PRJ1107 Uitvoering stedelijke waterplannen 2016 Westkapelle & Prelaatweg

Dit project betreft de verbetering van de waterafvoer uit de kern Westkapelle door vervanging van vier duikers met een grotere diameter inclusief de aanpassing van een stuw aan de Prelaatweg. Dit is een ad-hoc project in het kader van het stedelijk waterplan Veere, noodzakelijk ter voorkoming van ernstige wateroverlast in Westkapelle zoals in augustus 2014. De problemen waren te urgent om te wachten op de maatregelen voortkomend uit het watergebiedsplan. Het werk is gedeeltelijk in de 2^e helft van 2016 uitgevoerd. Het overige werk zal pas medio 2017 uitgevoerd worden als gevolg van de gemeentelijke planning van werkzaamheden. De datum van technische afronding verschuift hierdoor met meer dan 6 maanden van 2016/11 naar 2017/12.

PRJ1078 Baggeren Westerschenge

Dit project betreft het baggeren van de Westerschenge. Dit is een maatregel die voorkomt uit de Planvorming Wateropgave. Het baggerwerk is nodig om de windopzet op de Westerschenge tegen te gaan. Door de windopzet ontstaat een behoorlijke peilverhoging in het achterliggende gebied. Het project is inmiddels in uitvoering. De baggerspecie wordt in een weilanddepot gespoten. De verwachting is dat het project pas in 2019 volledig kan worden afgerond.

In juli is de subsidieaanvraag POP3 voor dit project ingediend. De verwachting was, gezien de genoemde termijn in het subsidiebesluit, in november de subsidiebeschikking te ontvangen. Helaas heeft de procedure vertraging opgelopen bij de provincie/RVO. In september zijn door de provincie en in december, januari en februari door RVO reeds diverse onderliggende stukken opgevraagd ter beoordeling van de aanvraag. De subsidiebeschikking wordt in de loop van 2017 verwacht.

PRJ1121 Grootschalig baggerwerk 2015 Sloekreek

Het project is begin 2014 doorgeschoven naar 2016. Inmiddels is het project in uitvoering. De waterdiepte in de kreek is zeer gering en daardoor is de toestroom naar het gemaal Quarles niet voldoende. De afronding van het project wordt verwacht in 2018.

In juli is de subsidie aanvraag POP3 voor dit project ingediend. De verwachting was, gezien de genoemde termijn in de subsidiebesluit, in november de subsidiebeschikking te ontvangen. Helaas heeft de procedure vertraging opgelopen bij de provincie/RVO. In september zijn door de provincie en in december, januari en februari door RVO reeds diverse onderliggende stukken opgevraagd ter beoordeling van de aanvraag. De subsidiebeschikking wordt in de loop van 2017 verwacht.

PRJ1175 Herinrichting Gaternissekreek

Dit betreft een geen spijtmaatregel in het gebied West Zeeuws-Vlaanderen die is uitgevoerd vooruitlopend op de maatregelen watergebiedsplan. In het verleden zijn in de Gaternissekreek al eens oevers aangelegd. Deze oevers waren volledig afgeslagen en lagen als een dikke laag bagger op de bodem van de watergang. In dit project zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd in het kader van de Kaderrichtlijn Water en is de watergang gebaggerd en plaatselijk verdiept in het kader van WB21. Het bagger- en oeverwerk is inmiddels afgerond. De baggerspecie is in weilanddepot gespoten en moet nu ontwateren en rijpen. Verwacht wordt dat het project in 2017 of 2018 technisch afgerond kan worden afhankelijk van de weersomstandigheden. Financiële afronding in 2019 in verband met verwachte naschade op de percelen.

In juni is, direct na openstelling, de subsidieaanvraag POP3 voor dit project ingediend. De verwachting was, gezien de genoemde termijn in de subsidiebesluit, in november de subsidiebeschikking te ontvangen. Helaas heeft de procedure vertraging opgelopen bij de provincie/RVO. In september zijn door de provincie en in december, januari en februari door RVO reeds diverse onderliggende stukken opgevraagd ter beoordeling van de aanvraag. De subsidiebeschikking wordt in de loop van 2017 verwacht.

Overzicht investeringen uit het algemene voorbereidingskrediet per 31-12-2016

X € 1.000,-

			Externe kosten						Geactiveerde personeelslasten		
			verstrekt krediet			totale besteding (incl. 2016)			netto besteding 2016	totale besteding netto incl. 2016	gerealiseerde netto besteding 2016
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto			
programma/cat.	projectnummer	investeringsproject									
		2 programma watersystemen									
		2.2 inrichting en onderhoud watersystemen									
		GB1.01 Totale beheersgebied									
	PRJ1449	Uitv.duikers/stuwen GGOR/WB21 2017	255	0	255	0	0	0	0	12	12
		GB1.02 Maelstede - Dekker									
	PRJ1129	Gemaal de Poel,capaciteitsvergroting	26	0	26	21	0	21	0	8	0
		GB1.04 Schouwen									
	PRJ1393	OAS-Westerschouwen maatregelen watersystemen fase A	40		40	27	0	27	27	36	36
		GB1.06 Tholen									
	PRJ1086A	GGOR/WB21 Thln14 vervanging stuwen	0	0	0	29	0	29	0	44	0
	PRJ1086B	GGOR/WB21 Thln14 vervanging duikers	0	0	0	0	0	0	0	27	3
		GB1.07 Walcheren									
	PRJ1431B	Baggeren Domburgse watergang	29	0	29	8	0	8	8	31	31
		GB1.08 Zuid Beveland oost									
	PRJ1431A	Baggeren Vinkenisse- en Bathsekreek	57	0	57	25	0	25	25	37	37
		GB1.11 Schenge									
	PRJ1079	GGOR/WB21 maatregelen Schenge	0	0	0	2	0	2	0	5	0
		GB1.53 Campen									
	PRJ1431C	Baggeren het Koegat	50	0	50	12	0	12	12	13	13
		GB1.54 Paal									
	PRJ1164	Vispassage Zandberg, afw Paal	43	0	43	32	0	32	0	8	0
			500	0	500	156	0	156	72	221	132

PRJ1079/PRJ1086A/PRJ1086B GGOR/WB21 maatregelen Schenge/vervangen stuwen /duikers Tholen

In 2016 zijn de PWO-projecten geprioriteerd waardoor deze 3 projecten niet meer als afzonderlijke projecten zullen worden uitgevoerd maar geprioriteerd onder het project uitvoering duikers/stuwen GGOR/WB21 uitgevoerd zullen worden. De reeds lopende voorbereidingskredieten zijn als gevolg hiervan in 2016 afgesloten.

2.3 Programma afvalwaterketen

Het strategisch doel van dit programma is schoon en voldoende (niet te veel en niet te weinig) oppervlaktewater.

De producten betreffen:

- planvorming afvalwaterketen (eigen plannen en plannen van derden);
- getransporteerd afvalwater;
- gezuiverd afvalwater;
- verwerkt slib.

2.3.1 Planvorming afvalwaterketen

De producten richten zich op:

- Formuleren en vastleggen van het strategisch beleid van het waterschap voor zowel de reglementaire beheerstaken (zuiveringsbeheer) als de wijze waarop op (dreigende) calamiteiten wordt gereageerd.
- De activiteiten van het waterschap gericht op het toetsen van, reageren op en beïnvloeden van de beleids(vormende) en ruimtelijke plannen van derden.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Duidelijkheid geven over de doelstellingen van het waterschap, de wijze waarop en het moment wanneer deze zullen worden gerealiseerd en de gevolgen daarvan inclusief de financiële consequenties. De belangen van de taken van het waterschap (jegens derden) veiligstellen.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 is de Beleidsnota Afvalwaterketen 2016-2021 vastgesteld. Deze beleidsnota geeft nadere uitwerking aan de hoofdlijnen van het waterschapsbeleid voor de afvalwaterketen die in het Waterbeheerplan zijn vastgelegd. In dat kader beschrijft de Beleidsnota Afvalwaterketen de visie, de doelen en de strategie voor de afvalwaterketen voor de periode 2016-2021. In het Operationeel plan, dat onderdeel uitmaakt van de beleidsnota, is het beleid herleid naar concrete maatregelen.

Op 6 maart 2015 is het Convenant OAS Westerschouwen door de gemeente Schouwen-Duiveland en het waterschap ondertekend. In dit convenant zijn de afspraken en maatregelen met deze gemeente vastgelegd om het verzorgingsgebied van de rwzi Westerschouwen duurzaam en toekomstbestendig in te richten. De maatregelen die hiervoor nodig zijn worden in de periode 2015-2027 uitgevoerd. In 2016 is een aantal afkoppelprojecten uitgevoerd, o.a. aan de Mauritsweg in Renesse, omgeving Lageweg en Steenweg in Westerschouwen en de Westerenban in Burgh-Haamstede. De voorbereiding en planontwikkeling van een aantal andere projecten is gaande, o.a. het aanpassen van het watersysteem voor de aanpak van rioolvreemd water op het afvalwatersysteem.

Het intensieve overleg met de gemeente Terneuzen in het kader van het project 'Overeenkomst doelmatig beheer Afvalwatertransportsysteem (ATS) Terneuzen' heeft erin geresulteerd dat de gemeente heeft besloten om een financiële bijdrage te leveren aan de investeringen die nodig zijn om het ATS Terneuzen in stand te houden. De onderling gemaakte afspraken hierover worden in een overeenkomst vastgelegd. De ondertekening wacht voor wat het btw-aspect betreft op de instemming van de belastingdienst.

In 2016 is op basis van een pilot in de drie Walcherse gemeenten een draaiboek opgesteld voor het periodiek maken van prognoses van het afvalwateraanbod. Een dergelijk draaiboek is o.a. noodzakelijk voor het vaststellen van de benodigde dimensionering voor nieuwe of aan te passen zuiveringstechnische werken en het opstellen en controleren van rioleringsplannen. Bruikbare nevenproducten van het prognoseproces zijn dat er inzicht ontstaat in de herkomst van

het afvalwaterwater en van het aandeel rioolvreemd water. Voorts wordt de eventuele discrepantie tussen het werkelijke afvalwateraanbod en de belastinggrondslag in beeld gebracht. De voortgang van dit project is in negatieve zin beïnvloed door het feit dat -vanwege privacy-wetgeving- gegevens van het waterbedrijf over het waterverbruik lang op zich lieten wachten.

Het in 2015 gestarte onderzoeksproject Waterkwaliteitsspoor is in 2016 voortgezet. Dit project moet in het gehele beheergebied een volledig beeld opleveren van de impact van lozingen uit het afvalwatersysteem op de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater. Tezamen met de gemeente Goes is in het stedelijk gebied van Goes een proeftuinproject opgezet, waarbij in 2016 het verzamelen van kennis over het watersysteem en de afvalwaterketen centraal stonden.

Voor wat de SAZ+ betreft is in 2016 het Programma SAZ+ 2016-2020 vastgesteld. Hierin zijn voor elk van de vier programmalijnen de te ontplooiën activiteiten en projecten in beeld gebracht en van een planning voorzien. Programmalijn 1 richt zich op de toekomstbestendige waterhuishouding in bebouwd gebied. Programmalijn 2 heeft tot doel de hoeveelheid rioolvreemd water te verminderen (rioolvreemd water is een verzamelnaam voor schone waterstromen die langs verschillende wegen binnenkomen in rioolstelsels). Programmalijn 3 houdt zich bezig met het verduurzamen van de afvalwaterketen door terugwinning van energie en grondstoffen uit afvalwater.

Programmalijn 4 richt zich op meer samen doen in de operationele sfeer.

In de praktijk blijkt het lastig om de werkzaamheden binnen de gestelde planning uit te voeren. Dit geldt met name voor programmalijn 1 en 2 hetgeen waarschijnlijk te maken heeft met het gebrek aan voldoende 'kennis en capaciteit' bij de partners van de SAZ+. In hoeverre deze veronderstelling klopt moet een door Rioned ontwikkelde scan duidelijk maken die na gaat of gemeenten voldoende kennis en capaciteit in huis hebben om hun rioleringstaken naar behoren uit te voeren. Het resultaat van deze scan zal begin 2017 bekend zijn. Vanwege de deelname van Evides aan de SAZ+ is tevens besloten om een 'visie op de waterketen' op te stellen waarbij afstemming plaatsvindt met het project 'visie strategisch waterbeheer 2050' dat door de provincie wordt getrokken.

De eerste resultaten vanuit Programmalijn 1 worden in het eerste kwartaal van 2017 verwacht en zullen door het waterschap worden gebruikt om invulling te geven aan de Stedelijke Water Opgave (SWO). Een nauwe samenwerking met de gemeenten is hierbij uiteraard onontbeerlijk.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Beleidsnota Afvalwaterketen 2016-2021	2 ^e kwartaal	Vastgesteld	Ja
Overeenkomst met gemeente Terneuzen voor ATS Terneuzen	1 ^e kwartaal		Nee
Jaarplan SAZ+ 2017 vaststellen	4 ^e kwartaal	Vastgesteld	Ja
Afronden ontwikkeling instrument voor bepalen afvalwaterprognoses (decompositietool)	1 ^e kwartaal	Vastgesteld	Ja
Meetproject ATS Terneuzen in uitvoering	1 ^e kwartaal	Vastgesteld	Ja
Jaarplan SAZ+ 2016 uitvoeren (uit programma SAZ+ 2015 - 2020)	4 ^e kwartaal		Nee

2.3.2 Getransporteerd afvalwater

Het product richt zich op:

Het door het bouwen, verwerven, beheren, onderhouden en bedienen van transportgemalen en -leidingen mogelijk maken dat afvalwater wordt getransporteerd.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Al het aangeboden afvalwater, dat in de gemeentelijke riolering is verzameld, wordt vanaf het overnamepunt getransporteerd naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie. Het aangeboden afvalwater wordt gezuiverd op het oppervlaktewater geloosd.

Zorgen dat al het aangeboden afvalwater, minimaal conform de met de gemeente overeengekomen afnameverplichting, wordt getransporteerd en gezuiverd tenminste volgens de wettelijk vereiste reductiedoelstellingen van geloosde stoffen.

Sinds 2016 wordt invulling gegeven aan de vastgestelde beleidsnota afvalwaterketen 2016-2021.

In het kader van duurzaamheid streeft het waterschap naar verbetering van de energie-efficiency conform de gemaakte afspraken uit de MeerJarenAfspraak energie efficiency (MJA3). De maatregelen die hieruit volgen zijn vastgelegd in het EnergieEfficiencyPlan (EEP) 2013-2016. In 2016 is een nieuwe EEP opgesteld voor de periode 2017-2020.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Door de gemeenten wordt het afvalwater ingezameld met behulp van rioleringsstelsels. Met de gemeenten zijn afspraken gemaakt over de hoeveelheden afvalwater die door het waterschap afgevoerd moeten worden naar de rwzi's, de zogenaamde afnameverplichting.

Aan de afnameverplichting is in 2016 nagenoeg voldaan. Het investeringsprogramma rioolgemalen draagt er aan bij om deze doelstelling te halen.

De getransporteerde hoeveelheid afvalwater ligt ten opzichte van 2015 1,5% hoger, doordat er meer neerslag was dan in 2015.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Percentage rioolpersgemalen dat voldoet aan afnameverplichting*	98%	97,8%	Nee

* Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.4 Gezuiverd afvalwater

Het product richt zich op:

Het door het realiseren, overnemen, beheren, onderhouden en exploiteren van rioolwaterzuiveringsinstallaties en iba-inrichtingen zorgen dat het aangeboden afvalwater wordt gezuiverd.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Zorgen dat al het aangeboden afvalwater, minimaal conform de met de gemeente overeengekomen afnameverplichting, wordt getransporteerd en gezuiverd ten minste volgens de wettelijk vereiste reductiedoelstellingen van geloosde stoffen.

Sinds 2016 wordt invulling gegeven aan de vastgestelde beleidsnota afvalwaterketen 2016-2021.

In het kader van duurzaamheid streeft het waterschap naar verbetering van de energie-efficiency conform de gemaakte afspraken uit de MJA3. De maatregelen die hieruit voortvloeien zijn vastgelegd in het EEP 2013-2016. In 2016 is een nieuwe EEP opgesteld voor de periode 2017-2020.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 is een houtskoolschets voor de bedrijfsvoering van de afdeling Zuiverings- en Installatiebeheer verder uitgewerkt op basis van scenarioverkenning. In 2017 en volgende jaren zal er gewerkt worden aan een nadere uitwerking, met als doel dat de afdeling blijvend kan inspelen op in- en externe ontwikkelingen.

In 2016 is het uitvoeringsprogramma Kwaliteit, Arbo en Milieu (KAM) tot stand gekomen voor de afdeling Zuivering- en Installatiebeheer gebaseerd op de Beleidsnota Afvalwaterketen 2016-2021.

Het dashboard gebaseerd op Z-info (Zuiveringsinformatiesysteem) is ingericht, zodat het per 1 januari 2017 operationeel is. Het technologisch toezicht kan nu plaatsvinden vanuit een overzichtelijk rapport direct in Z-info.

In 2016 is sprake van 3 overschrijdingen van de lozingsnormen. Hoofdzakelijk worden deze overschrijdingen veroorzaakt door uitspoeling van slib als gevolg van een minder goed functionerend zuiveringsproces in combinatie met veel neerslag.

De overschrijdingen bestaan uit slibuitspoeling als gevolg van hoge hydraulische belasting op rwzi Groede (1x) en rwzi Oostburg (1x) en uitspoeling als gevolg van inregelen van invoer van influent op rwzi Terneuzen.

De hoeveelheid afvalwater op de rwzi's is ten opzichte van vorig jaar 1,5 % hoger en de biologische belasting is lager dan in 2015. De inkoop van elektriciteit is gestegen met 0,9%.

Het gebruik van chemicaliën wordt zoveel als mogelijk beperkt.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Voldoen aan Waterregeling: fosfaatverwijdering*	≥75%	81,5%	Ja
Voldoen aan Waterregeling: stikstofverwijdering*	≥75%	81,2%	Ja
Voldoen aan Waterregeling: chemisch zuurstofverbruik*	≥85%	89,7%	Ja
Voldoen aan de lozingseisen uit de lozingsvergunningen*	100%	99,9%	Nee
Energie-efficiencyverbetering MJA3 zuiveringstechnische werken (cumulatief)*	21,3%	28,9%	Ja
Aandeel eigen energieopwekking gehele waterschap*	22,1%	23,3%	Ja
Percentage reductie chemicaliëngebruik t.o.v. 2009*	25%	18%	Nee
Percentage hernieuwbare grondstoffen t.o.v. 2009***	40%	Vervallen	
Productie van grondstoffen uit afvalwater**	5,6%	5,3%	Nee

*Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

** Doelstelling o.b.v. eerste actualisatie Strategienota 2015-2019 (AV-besluit juli 2016)

*** Deze prestatie is bij de evaluatie van de Strategienota komen te vervallen (AV-besluit juli 2016)

Bij de slibverwerking is het polyelektrolietverbruik gestegen. Overige chemicaliënverbruik met name in de waterlijn is gedaald.

2.4.1 Verwerkt slib

Het product richt zich op:

Het door het realiseren, beheren, onderhouden en exploiteren van slibverwerkingsinstallaties zorgen dat het zuiveringsslib en de andere restproducten van een rwzi of iba die voor een eindbestemming worden aangeboden tot een eindproduct worden verwerkt.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het zorgen voor adequate verwerking van zuiveringsslib en een zodanige verwerkingscapaciteit dat aan de daaraan gestelde eisen wordt voldaan.

Sinds 2016 wordt invulling gegeven aan de vastgestelde beleidsnota afvalwaterketen 2016-2021. Onderdeel van de beleidsnota vormt de slibstrategienota, waarin specifiek wordt ingegaan op logistiek, vergisting en ontwatering van zuiveringsslib.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 is totaal 28.483 ton slib afgevoerd naar de NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). Dit is 451 ton minder dan begroot. Hierdoor is de afzet naar de SNB lager.

Door twee innovatieve apparaten toe te voegen aan onze eigen sliblijn kunnen we het slib beter ontwateren en wordt het droge stofgehalte hoger. Dit betekent dat we minder slib transporteren naar SNB dat daar verwerkt moet worden.

De investeringsmaatregelen in 2015 op de rwzi Terneuzen zijn in 2016 geoptimaliseerd waardoor de doelstelling is behaald.

Eind 2016 hebben de aandeelhouders van de SNB een start gemaakt met een studie naar de Strategie slibeindverwerking met als doel om een visie te ontwikkelen voor de middellange en de lange termijn.

Scheldestromen is in 2016 toegetreden tot het innovatieve onderzoeksproject PHARIO op de rwzi Bath. In dit project wordt onderzoek gedaan naar de kansen en mogelijkheden voor het terugwinnen van grondstoffen voor 'bioplastics' uit zuiveringsslib.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Ontwateringsgraad zuiverings-slib*	24%	24,4%	Ja

*Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.4.2 Wat heeft het gekost?

x € 1.000

Lasten / baten	Beleidsproduct	Begroting	Rekening
Lasten	Planvorming afvalwaterketen	691	644
	Getransporteerd afvalwater	8.320	8.071
	Gezuiverd afvalwater	15.107	14.331
	Verwerkt slib	4.613	4.574
	Totaal lasten	28.731	27.620
Baten	Planvorming afvalwaterketen	0	0
	Getransporteerd afvalwater	-67	-216
	Gezuiverd afvalwater	-335	-275
	Verwerkt slib	-102	-215
	Totaal baten	-504	-706
	Netto kosten programma afvalwaterketen	28.227	26.914

Het voordelig verschil binnen het programma afvalwaterketen van € 1.300.000,- kan worden uitgesplitst in € 1.100.000,- lagere kosten en € 200.000,- hogere opbrengsten.

Ten aanzien van het onderhoudsbudget in 2016 is voor het eerst een onderscheid gemaakt in reguliere onderhoudskosten en aanpassingskosten, waarbij aanpassingen niet-identieke vervangingen en doorvoeren van verbeteringen zijn. De verdeling tussen deze twee posten (binnen één budget) was voor 2016 gesteld op 50%/50%.

Voor het gedeelte wat valt onder aanpassingskosten is in 2016 voor het eerst een ander afwegingsmechanisme gebruikt. Er is een meer integrale afweging gemaakt ten aanzien van kosten/baten/risico's. Waarmee enerzijds een keuze in prioritering is gemaakt en anderzijds een langere doorlooptijd tot gevolg heeft. Gevolg is dat er minder geld aan het gedeelte van aanpassingskosten is uitgegeven.

De onderhoudskosten voor getransporteerd afvalwater en gezuiverd afvalwater zijn daardoor lager dan begroot. De kosten van gezuiverd afvalwater zijn daarnaast lager doordat de doorbelasting van de ondersteunende diensten verschillen van de begrote doorbelasting.

De opbrengsten van getransporteerd afvalwater zijn hoger dan begroot doordat de werkzaamheden uitgevoerd voor de gemeenten niet waren begroot. De opbrengsten van verwerkt slib zijn hoger dan begroot, doordat er meer slib verwerkt is voor derden dan was begroot.

2.4.3 Investeringsprogramma afvalwaterketen 2016

In deze paragraaf zijn de investeringsprojecten opgenomen die bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen binnen het programma afvalwaterketen. Hierbij is er voor gekozen om niet elke individuele investering nog afzonderlijk toe te lichten, maar om te rapporteren over afwijkingen en risico's. Vanuit de verantwoordingsfunctie van de jaarverslaggeving worden de investeringsprojecten expliciet toegelicht die per 31-12-2016:

- financieel zijn afgerond en een substantieel hogere netto besteding hebben dan het verstrekte krediet;
- een uitloop hebben van minimaal een half jaar;
- anderszins relevant zijn om te vermelden, zoals bijvoorbeeld bij risico's die van invloed kunnen zijn op het krediet en/of de planning.

De actuele voortgang van de projecten is opgenomen in de "projectenkaart-App".

In 2016 bedraagt de werkelijke besteding qua investeringen binnen het programma afvalwaterketen € 2,150 miljoen netto (bruto € 2,236 miljoen). In de begroting 2016 was een bedrag van € 11,620 miljoen netto opgenomen. Het overgrote deel van de lagere besteding is een gevolg van onvoorziene omstandigheden bij zowel de RWZI Walcheren als de sloop van de RWZI Groede in combinatie met de uitbreiding van de RWZI Breskens. Bij het project RWZI Groede/Breskens is het project eind 2015 niet gegund, waardoor het aanbestedingstraject opnieuw gestart moest worden. Als gevolg van deze problematiek is bij RWZI Walcheren een langere voorbereidingstijd in acht genomen met betrekking tot de aanbesteding. Dit alles bij elkaar heeft tot verschuivingen geleid in het kasritme binnen het programma Afvalwaterketen.

Hieronder is een toelichting gegeven op de bestedingen, onderverdeeld in de investeringen die in 2016 technisch en/of financieel afgerond zijn en onderhanden investeringen.

Overzicht investeringen die technisch en/of financieel afgerond zijn

							x € 1.000						
programma/cel	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	technische afronding in 2016	financieel afgerond in 2016	verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			besteding 2016
							bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
4 programma afvalwaterketen													
	3.2 bouw en expl. Zuiveringstechn.werken												
	GAG24 regio Zuid												
	PRJ1227	Migratie analoge telefoonlijnen rioolgemal.	04-12-2014	2015-12	2016-3	ja	200	0	200	195	0	195	120
	GAG27 zuiveringseenheid Terneuzen												
	PRJ1192	Relining vrijvervalstelsel Terneuzen 2014	25-09-2014	2016-5	2016-11	nee	1.250	0	1.250	1.158	102	1.056	109
	PRJ1221C	Aanpassing rioolgemaal Overslag	04-12-2014	2015-12	2016-4	ja	400	0	400	289	0	289	224
							1.850	0	1.850	1.642	102	1.540	453

Overzicht onderhanden investeringen 2016

						verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			x € 1.000 besteding 2016
programma/oc.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afrondding AV datum	geplande technische afrondding	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
4 programma afvalwaterketen												
	3.2 bouw en expl. Zuiveringstechn.werken											
	GAG11 zuiveringseenheid Waarde											
	PRJ1222C	Aanpassing rioolgem.Yerseke, Steeweg	16-12-2015	2017-12	2017-4	550	0	550	137	0	137	137
	GAG12 zuiveringseenheid Walcheren											
	PRJ1237A	Rwzi Walcheren, slibst en energiefabriek	02-07-2015	2017-12	2017-12	9.700	0	9.700	1.149	0	1.149	560
	GAG14 zuiveringseenheid Westerschouwen											
	PRJ1223B	Renovatie rg Burghsluis	24-11-2016	2017-12	2017-7	250	0	250	1	0	1	1
	GAG23 waterschap Scheldestromen											
	PRJ1233E	Rwzi Verseput slibstrategie maatregelen	24-11-2016	2017-12	2017-12	450	0	450	1	0	1	1
	GAG31 zuiveringseenheid Breskens											
	PRJ1222A	Aanleg nieuw rioolgem. Groede Schuitvl	04-12-2014	2016-12	2017-4	750	0	750	474	0	474	376
	PRJ1228	Amov.rwzi Groede/ub rwzi Breskes	06-11-2014	2018-10	2019-4	10.525	0	10.525	2.711	0	2.711	622
						22.225	0	22.225	4.473	0	4.473	1.697

2.5 Programma wegen

In goede staat verkerende verkeersveilige wegen, fietspaden en parkeerterreinen (inclusief bermbeplanting) is het strategisch doel van het programma wegen. De producten betreffen:

- planvorming wegen (eigen plannen en plannen van derden);
- beheersinstrumenten wegen;
- aanleg en onderhoud wegen;
- wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid.

2.5.1 Planvorming wegen

De producten richten zich op:

- Formuleren en vastleggen van het strategisch beleid van het waterschap voor zowel de reglementaire beheerstaken (wegenbeheer) als de wijze waarop op (dreigende) calamiteiten wordt gereageerd.
- De activiteiten van het waterschap gericht op het toetsen van, reageren op en beïnvloeden van de beleids(vormende) en ruimtelijke plannen van derden.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het waterschap streeft naar in goede staat verkerende, verkeersveilige wegen, fietspaden en parkeerterreinen (inclusief bermbeplanting).

Het beleid zal doorlopend worden geactualiseerd en als input dienen voor beheer- en uitvoeringsplannen.

Er worden projecten voorbereid en er worden adviezen opgesteld ten aanzien van plannen van derden met als doel het waterschapsbelang en het maatschappelijk belang optimaal te behartigen. Aan externe klanten wordt duidelijkheid gegeven over de doelstellingen van het waterschap, de wijze waarop en het moment wanneer deze zullen worden gerealiseerd en de gevolgen daarvan inclusief de financiële consequenties.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2015 is het beleidsplan beplanting vastgesteld. Op basis van dit beleidsplan is voor de periode 2016-2020 een beheerplan beplantingen vastgesteld door het DB.

In 2015 is verkennend onderzoek gedaan naar de onderhoudstoestand van bruggen en duikers onder wegen. Op basis van de aanbevelingen uit dit onderzoek is besloten tot nader onderzoek aan een aantal bruggen. Een extern bureau is na aanbesteding in het najaar van 2016 gestart met dit nader onderzoek dat in maart 2017 afgerond zal zijn. De uitkomsten zullen als input dienen voor de beleidsnotitie kunstwerken die in 2017 aan het DB zal worden voorgelegd.

In 2016 zou een beleidsnotitie verkeersveiligheid aan het bestuur worden voorgelegd. Belangrijk onderdeel van deze notitie is de categorisering van onze wegen. Vertrekpunt voor de categorisering van wegen in Zeeland is het Mobiliteitsplan Zeeland zoals dat in 2016 door de provincie is vastgesteld. De definitieve keuzes op het gebied van categorisering van wegen worden gemaakt in regionale overleggen tussen alle wegbeheerders. Streven van het waterschap is om deze regionale afstemming zo snel mogelijk in 2017 af te ronden. Omdat de uitkomsten van dit aanvullende overleg maatgevend zijn voor de betreffende beleidsnotitie is het noodzakelijk om de planning hier op aan te passen. De beleidsnotitie verkeersveiligheid zal nu eind 2017 aan het bestuur worden voorgelegd.

De bestaande beleidsnotitie rationeel wegbeheer dateert nog van voor de fusie en is daarom aan actualisatie toe. Volgens planning zou deze notitie in 2016 aan het DB worden voorgelegd. Onder meer omdat de benodigde gegevens nog niet beschikbaar waren is prioriteit gegeven aan andere werkzaamheden en is de notitie doorgeschoven naar 2017.

In vervolg op het in 2012/2013 door het waterschap met de gemeenten uitgevoerde onderzoek naar de wegentaak, is begin 2015 door deze partijen een intentieverklaring getekend. Deze verklaring houdt in dat onderzocht zal worden hoe werkzaamheden beter kunnen worden afgestemd en of de efficiency nog verder kan worden verhoogd door betere samenwerking. Inmiddels is de provincie bij dit initiatief aangesloten.

In 2016 is gewerkt aan het opzetten van een benchmark, het vinden van mogelijkheden om beheer en onderhoud beter af te stemmen en zo mogelijk gezamenlijk uit te voeren en het opstellen van een document met standaardafspraken voor overdracht van wegen.

Het waterschap heeft ook in 2016 een bijdrage geleverd aan het opstellen van plannen van derden. Hierbij worden met name de waterschapsbelangen getoetst en de maatschappelijke belangen in acht genomen.

2.5.2 Beheersinstrumenten wegen

Het product richt zich op:

Het bijdragen aan, opzetten, actueel houden en periodiek controleren van de beheersinstrumenten (legger gemeenten en beheerregister waterschap), teneinde de staat van de wegen zichtbaar te maken.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het inzichtelijk maken en houden van de verhouding tussen de aanwezige kwaliteit en de voorgeschreven kwaliteit van de wegen en de beplantingen met daarbij ook de geografische locatie van de verantwoordelijkheden en taken van het waterschap.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In de programma's Obsurv en Geovisia staan de beheergegevens van wegverhardingen en wegbeplantingen. Om deze actueel te houden worden jaarlijks inspecties uitgevoerd.

Volgens planning is in 2016 circa 50% van de wegen geïnspecteerd.

Eveneens volgens planning is 25% van het bomenbestand geïnspecteerd.

De inspecties van wegverhardingen (GLOVIS) en bomen (VTA) zijn in eigen beheer uitgevoerd.

Het beheer van de wegen en beplantingen is ook in 2016 op rationele wijze uitgevoerd waarbij de input voor de benodigde onderhoudsmaatregelen is gebaseerd op de informatie uit de eerder genoemde programma's. Daarnaast is de vakkennis van medewerkers essentieel om de juiste prioriteiten te stellen.

2.5.3 Aanleg en onderhoud wegen

Het programma richt zich op:

Het, op basis van het beheersplan Wegen, aanleggen, verwerven, verbeteren en onderhouden van wegen, wegbermen, bermsloten en kunstwerken wegbeheer.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het binnen het vastgestelde kwaliteitsniveau brengen c.q. houden van het waterschaps-wegennet ten behoeve van het efficiënt en veilig vervoer van personen en goederen. Het waarborgen van een doelmatige ontsluiting en bereikbaarheid van de bestemmingen in het beheersgebied met een verantwoord niveau van verkeersveiligheid.

Door de aanleg van infrastructuur wordt de verkeersveiligheid verbeterd en waar nodig de bereikbaarheid vergroot. Onderhoud is noodzakelijk om het wegennet op het vastgestelde kwaliteitsniveau te brengen en houden. Concreet betekent dit op dit moment een goede kwaliteit voor de hoofdwegen en fietspaden en een veilige kwaliteit voor de overige wegen en paden.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Aanleg

In 2016 is een stukje fietspad langs de Kloetingseweg aangelegd in verband met de aanleg van de nieuwe aansluiting op de A58 bij Goes. Daarnaast is de route Ossensisse-Kloosterzande fietsvriendelijk ingericht.

Tevens zijn de voorbereidingen voor onder andere de aanleg van het fietspad langs de Korenweg (Lewedorp), het fietspad Kattendijke-Goes en fietspad Terneuzen-Zeedorp uitgevoerd. De realisatie van het traject Kattendijke-Goes was al gepland voor 2016 maar is in verband met een juridische procedure doorgeschoven naar 2017.

In 2016 zijn geen wegen ingericht conform de Essentiële Herkenbaarheidskenmerken. De discussie rond het Mobiliteitsplan Zeeland en dan met name de categorisering van waterschaps-wegen moest worden afgewacht om tot de juiste maatregelen te komen. Het investeringsbudget van 2016 is doorgeschoven zodat in 2017 een inhaalslag kan worden gemaakt in de verwachting dat er op dat moment meer duidelijkheid zal zijn.

Onderhoud

Op basis van inspecties en inventarisaties is de staat van onderhoud van de wegen en de beplantingen bepaald. Vervolgens zijn de maatregelen bepaald om de wegen en beplantingen in goede staat te brengen of te houden. De te nemen maatregelen zijn geprioriteerd, voorbereid en uitgevoerd.

Afhankelijk van de staat van onderhoud is gekozen voor klein onderhoud, groot onderhoud of reconstructie/omvorming. Groot onderhoud en reconstructie/omvorming is ook in 2016 volledig uitbesteed. Klein onderhoud is nog voor een deel in eigen beheer uitgevoerd, met name in Zuid-Beveland.

In 2016 heeft het waterschap 2 samenwerkingsovereenkomsten getekend.

Ten eerste is er een nieuwe overeenkomst opgesteld voor de gladheidbestrijding. De geldigheidsduur van de overeenkomst is 2016-2019 met mogelijkheid tot verlenging met 2x1 jaar. Alle Zeeuwse wegbeheerders behalve Borsele zijn bij deze samenwerking betrokken.

Ten tweede zijn we een samenwerking aangegaan voor beheer en onderhoud van openbare verlichting. Andere deelnemers zijn de VZG, de Provincie, Zeeland Seaports, Enduris en Delta Infra.

In 2016 zijn de Quickscan houtige biomassa en het onderzoek Grassificatie uitgevoerd om te verkennen of restproducten uit het beheer en onderhoud op innovatieve wijze kunnen worden ingezet als energiebron of grondstof. In 2017 zal hier een vervolg aan worden gegeven.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Realisatie van de in te richten 80km wegen*	4 km	0 km	Nee
Realisatie van de aan te leggen fietspaden*	1,4 km	0,4 km	Nee
Percentage wegen dat voldoende scoort op veiligheid (volgens CROW-methodiek)*	≥95%	96%	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op duurzaamheid (volgens CROW-methodiek)*	≥92%	92%	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op comfort (volgens CROW-methodiek)*	≥95%	96%	Ja
Percentage wegen dat voldoende scoort op aanzien (volgens CROW-methodiek)*	≥94%	95%	Ja
Percentage om te vormen beplanting*	2,5%	2,5%	Ja

*Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.5.4 Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid

Het product richt zich op:

Activiteiten voor een doelmatige ontsluiting en bereikbaarheid van de bestemmingen in het beheersgebied, alsmede een verkeersveilig gebruik van de wegen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

In de periode 2007-2009 waren er gemiddeld per jaar 68 ernstige verkeersslachtoffers op waterschapswegen te betreuen. We streven naar halvering van dit aantal in 2020. Daarnaast wordt gestreefd naar nul vermijdbare ernstige ongevallen in 2040. Dat zijn ongevallen waarvoor redelijkerwijs maatregelen genomen kunnen worden om ze te vermijden; de maatregelen moeten bekend en kosteneffectief zijn en passen binnen de richtlijnen.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Om onze wegen zoveel mogelijk veilig begaanbaar te houden wordt bij de verwachting van gladheid preventief de gladheid bestreden. Daarnaast worden verontreinigingen op wegen opgeruimd indien deze de veiligheid in gevaar brengen. In geval van slik op de weg wordt getracht de veroorzakers zelf te laten opruimen. Indien dit niet lukt wordt een aannemer ingeschakeld. Bij oliesporen en dergelijke wordt direct een aannemer ingeschakeld. De kosten worden waar mogelijk verhaald op de veroorzakers.

Op de belangrijke waterschapswegen zijn door de provincie Zeeland op structurele wijze intensiteiten en snelheden gemonitord. Daarnaast zijn door het waterschap zelf gericht intensiteiten geteld en snelheden gemeten. De gegevens van deze verkeerstellingen zijn onder andere gebruikt bij de afhandeling van klachten, het onderbouwen van verkeersbesluiten en bij het bepalen van onderhoudsmaatregelen.

Door de eigen organisatie en door derden zijn, met name in relatie tot de verkeersveiligheid, regelmatig verzoeken gedaan om verkeersmaatregelen te nemen. Voor het uitvoeren van deze verkeersmaatregelen bestaat vaak een wettelijke verplichting tot het nemen van verkeersbesluiten. Er is invulling gegeven aan het voorbereiden en afhandelen van deze besluiten.

De verkeersongevallengegevens worden door derden aangeleverd. Inmiddels zijn de cijfers over 2016 ten aanzien van dodelijke verkeersslachtoffers beschikbaar. Deze gegevens zijn geanalyseerd en hierover is gerapporteerd aan de portefeuillehouder. In 2016 waren er in Zeeland 19 verkeersdoden te betreuen. Op waterschapswegen zijn 7 dodelijke verkeersslachtoffers gevallen. Het aandeel op waterschapswegen is daarmee hoger dan in de afgelopen jaren. Het aandeel fietsers van alle verkeersdoden op waterschapswegen blijft stijgen. In 2016 waren het er 4 van de 7.

2.5.5 Wat heeft het gekost?

x € 1.000

Lasten / baten	Beleidsproduct	Begroting	Rekening
Lasten	Planvorming wegen	303	500
	Beheersinstrumenten wegen	132	229
	Aanleg en onderhoud wegen	20.233	18.455
	Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid	2.717	3.474
	Totaal lasten	23.385	22.658
Baten	Planvorming wegen	-0	-10
	Beheersinstrumenten wegen	-0	0
	Aanleg en onderhoud wegen	-14.737	-14.700
	Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid	-0	-46
	Totaal baten	-14.737	-14.756
	Netto kosten programma wegen	8.648	7.903

Het voordelig verschil binnen het programma wegen van € 745.000,- kan worden uitgesplitst in € 726.000,- lagere kosten en € 19.000,- hogere opbrengsten.

De lagere kosten bestaan uit € 185.000,- lagere externe kosten en € 541.000,- lagere aandelen vanuit andere hulpkostenplaatsen/producten.

De verschillen in de externe kosten van wegen zijn gering. De belangrijkste afwijking betreft het onderzoek van bruggen in wegen, dat door een gunstige aanbesteding ruim onder het budget kon worden gegund. Hiervoor was in de eerste begrotingswijziging nog extra budget aangevraagd. Bovendien is een groot deel van deze werkzaamheden doorgeschoven naar 2017. De totale kosten voor kunstwerken vielen ruim € 200.000,- lager uit. In algemene zin kan gesteld worden dat de kosten voor onderhoud aan bermen en beplanting in totaal € 170.000,- hoger uitvielen, die vervolgens intern werden gecompenseerd door lagere kosten aan verharding. De kosten voor gladheidbestrijding lieten in 2016 een overschrijding zien van ruim € 170.000,-. De overschrijding op deze post kon uiteindelijk binnen het programma wegen worden opgevangen.

De opbrengsten laten per saldo een positief verschil zien van € 19.000,-. De ontvangen opbrengst vanuit het gemeentefonds is € 100.000,- lager dan begroot. Ook de verhuuropbrengst van parkeerterreinen was ca. € 42.000,- lager. De hiervoor gemelde nadelen zijn uiteindelijk gecompenseerd door diensten voor derden en schadevergoedingen vanuit verschillende wegenproducten.

2.5.6 Investeringsprogramma wegen 2016

In deze paragraaf zijn de investeringsprojecten opgenomen die bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen binnen het programma wegen. Hierbij is er voor gekozen om niet elke individuele investering nog afzonderlijk toe te lichten, maar om te rapporteren over afwijkingen en risico's. Vanuit de verantwoordingsfunctie van de jaarverslaggeving worden de investeringsprojecten expliciet toegelicht die per 31-12-2016:

- financieel zijn afgerond en een substantieel hogere netto besteding hebben dan het verstrekte krediet;
- een uitloop hebben van minimaal een half jaar;
- anderszins relevant zijn om te vermelden, zoals bijvoorbeeld bij risico's die van invloed kunnen zijn op het krediet en/of de planning.

De actuele voortgang van de projecten is opgenomen in de "projectenkaart-App".

In 2016 bedraagt de besteding qua investeringen binnen het programma wegen € 2,673 miljoen netto (bruto € 2,806 miljoen). In de begroting 2016 was een bedrag van € 3,383 miljoen netto opgenomen. Een deel van de lagere besteding valt te verklaren door het uitstellen van het werk aan de fietsroute Terneuzen-Zeedorp. Dit omdat het daaraan gekoppelde beheerplan Natura 2000 Deltawateren nog niet is vastgesteld. Daarnaast is een deel van het budget voor reconstructies van wegen doorgeschoven naar 2017.

Hieronder is een toelichting op de bestedingen weergegeven, onderverdeeld in de investeringen die in 2016 technisch en/of financieel afgerond zijn, onderhanden investeringen en de investeringen die in voorbereiding zijn uit het algemene voorbereidingskrediet.

Overzicht investeringen die technisch en/of financieel afgerond zijn

							verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			x € 1.000 besteding 2016
programma/calc.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	technische afronding in 2016	financieel afgerond in 2016	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
3 programma wegen													
4.2 aanleg en onderhoud wegen													
WE17.01 nieuwe infrastructuur													
	PRJ1286	Fietspad Gerbernesseweg	21-05-2015	2015-12	2016-6	ja	895	20	875	918	26	892	34
	PRJ1297	Fietspad Koksedijk-Olzendedijk	26-03-2014	2015-03	2015-5	ja	750	165	585	715	177	538	25
	PRJ1308	Fietspad Kloetingseweg 2e fase (Goes)	18-02-2016	2016-7	2016-6	ja	287	0	287	232	0	232	181
	PRJ1308A	Fietspad Kloetingseweg deel gemeente	18-02-2016	2016-7	2016-7	ja	176	176	0	130	132	-2	-2
	PRJ1315E	Fietspad Ossensisse-Kloosterzande	23-07-2009	2016-12	2016-7	ja	856	0	856	263	0	263	263
WE17.02 reconstructie/rehabilitatie													
	PRJ1327	Reconstructies wegen 2016	16-12-2015	2016-11	2016-11	nee	1.711	0	1.711	1.343	6	1.337	1.287
WE17.30 groen													
	PRJ1332	GBP uitvoeringsplan 2015/2016	04-12-2014	2016-12	2016-12	ja	500	0	500	504	0	504	410
							5.175	361	4.814	4.105	341	3.764	2.198

PRJ1308(A) Fietspad Kloetingseweg 2^e fase

De uitgaven voor de realisatie van het fietspad laten een aanzienlijke onderschrijving zien. De belangrijkste oorzaak hiervan was de gunstige aanbesteding.

PRJ1315E Fietspad Ossensisse-Kloosterzande

Het voornemen voor de aanleg van het fietspad langs de Grindweg naar Hontenis, de Drogendijk en de Waterstraat kon niet op draagvlak rekenen van de betrokken grondeigenaren.

Om de verkeersveiligheid voor de fietsers op deze drie wegen tussen Ossensisse en Kloosterzande toch te verbeteren is voorgesteld om de markering aan te passen en er bermverharding aan te brengen. Als gevolg van deze wijziging in de uit te voeren maatregel zijn de uitgaven aanzienlijk lager uitgekomen.

PRJ1332 Groenbeheerplan, uitvoeringsplan 2015/2016

De omvorming van de beplanting is in maart 2016 afgerond. Vanwege een aanbestedingsvoordeel was er ruimte om een deel van het beschikbare krediet conform de besluitvorming over het doelmatigheidsonderzoek beplantingen in te zetten voor het uitvoeren van achterstallig onderhoud aan beplantingen. Het uitvoeren van dit achterstallig onderhoud kon pas in december 2016 afgerond worden.

Overzicht onderhanden investeringen 2016

						x € 1.000						
						verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			besteding 2016
programma/cat.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	geplande technische afronding	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
3 programma wegen												
4.2 aanleg en onderhoud wegen												
WE17.01 nieuwe infrastructuur												
	PRJ1266	Knelpunten (7) Bijdr. A58 Goes-Zuid	25-09-2014	2017-12	2017-12	530	0	530	265	0	265	265
	PRJ1288	Fietspad Korenweg, Lewedorp	22-12-2016	2017-9	2017-10	1.590	0	1.590	174	0	174	51
	PRJ1315D	Fietspad Terneuzen-Zeedorp	23-07-2009	2017-9	2017-9	642	0	642	18	0	18	13
WE17.02 reconstructie/rehabilitatie												
	PRJ1328	Reconstructies wegen 2017	24-11-2016	2017-11	2017-11	1.057	0	1.057	41	0	41	41
WE17.30 groen												
	PRJ1333	GBP uitvoeringsplan 2016/2017	16-12-2015	2017-9	2017-3	600	0	600	71	0	71	71
	PRJ1334	GBP uitvoeringsplan 2017/2018	24-11-2016	2018-4	2018-3	600	0	600	4	0	4	4
WE17.39 overige												
	PRJ1446A	Gr.onderh.kunstwerken wegen 2017	24-11-2016	2017-11	2017-11	480	0	480	10	0	10	10
						5.499	0	5.499	583	0	583	455

Overzicht investeringen uit het algemene voorbereidingskrediet per 31-12-2016

X€ 1.000,-											
			Externe kosten						Geactiveerde personeelslasten		
			verstrekt krediet			totale besteding (incl. 2016)			netto besteding 2016	totale besteding netto incl. 2016	gerealiseerde netto besteding 2016
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto			
programma/cat.	projectnummer	investeringsproject									
3 programma wegen											
4.2 aanleg en onderhoud wegen											
WE17.01 nieuwe infrastructuur											
	PRJ1268	Fietspad Goes-Kattendijke restant	110	0	110	30	0	30	0	74	10
	PRJ1291	Fietspad Kortgene-Colijnsplaat	73	0	73	12	12	0	0	0	0
	PRJ1293	Fietspad 's Heerenhoeksedijk	0	0	0	0	0	0	0	4	0
	PRJ1299	Fietspad Roterij-Zuiddijk (Dreischor)	30	0	30	0	0	0	0	10	10
			213	0	213	42	12	30	0	88	20

PRJ1299 Fietspad Roterijdkijk-Zuiddijk (Dreischor)

De grondverwerving van dit project verloopt moeizaam, met name omdat compensatiegrond in de regio op dit moment niet beschikbaar is. Hierdoor bestaat de kans dat het project niet uitgevoerd kan worden. Een besluit hierover zal in 2017 plaats moeten vinden.

2.6 Programma optimale taakuitoefening

Optimale taakuitoefening en adequate dienstverlening tegen zo laag mogelijke kosten.

Dit programma bestaat uit de volgende producten:

- beheer Keurkwartet en VTH-beleid
- vergunningen en meldingen
- adviezen vergunningen
- toezicht
- handhaving
- belastingheffing
- invordering
- bestuur
- externe communicatie

2.6.1 Beheer Keurkwartet en VTH-beleid

Het product richt zich op:

Voorbereiding, op- en vaststelling alsmede het onderhoud van de verordeningen, de beleidsregels, de algemene regels en de inhoud van de legger van het waterschap waarin de ge- en verbodsbepalingen ten aanzien van beheer, onderhoud en gebruik van water en waterstaatskundige infrastructuur door derden zijn opgenomen. Tevens het beheer van het wettelijk verplichte T&H-beleid en (toekomstig) V-beleid (Wet VTH-criteria). In de keur kunnen ecologische en waterkwaliteitsaspecten die een relatie hebben met de waterkwantiteit worden opgenomen. Tot de waterkundige infrastructuur worden de waterkeringen, watersystemen, wegen en vaarwegen gerekend die door het waterschap worden beheerd. Doelstelling is om door middel van een juridisch kader de waterstaatskundige belangen veilig te stellen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Landelijk wordt de nieuwe Omgevingswet voorbereid, waarin o.a. ook de Waterwet zal opgaan. Volgens de huidige planning zou deze wet met de bijbehorende uitvoeringsregelgeving in het voorjaar van 2019 in werking moeten treden. Inmiddels is de consultatietermijn van de Invoeringswet met o.a. het overgangsrecht verstreken. Een concrete overgangstermijn voor de waterschapsverordening wordt nog niet genoemd. Er wordt gedacht aan 2 jaar maar dit is mede afhankelijk van de overgangstermijn van de omgevingsverordening. In een koninklijk besluit (KB) wordt de concrete overgangstermijn nog vastgesteld. Dit jaar zal de UvW aan de slag gaan met het Keurkwartet om te komen tot een model voor één waterschapsverordening. De verwachting is dat het model in 2019 klaar zal zijn. Komende jaren willen we deze ontwikkelingen blijven volgen en tijdig anticiperen op het komende wettelijke regime.

Op 14 april 2016 is de Wet verbetering vergunningverleningen, toezicht en handhaving (VTH) in werking getreden. Op termijn wordt de Wet VTH geïntregeerd in de Omgevingswet. Ten aanzien van de binnen waterschapverband opgestelde VTH-criteria is in Unie-verband besloten de implementatie daarvan te laten aansluiten bij de implementatie van de Omgevingswet.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Om de ontwikkelingen te blijven volgen en tijdig te anticiperen op het komende wettelijke regime komen de ambtelijke projectgroep en de werkgroepen Regelgeving, Vergunning en Handhaving, Planvorming en Digitalisering regelmatig bijeen. In 2016 zijn de werkgroepen aan de slag gegaan met de eerste taak; het in beeld brengen van de verschillen van de nieuwe wetgeving ten opzichte van de huidige wetgeving en gevolgen voor de huidige praktijk. Ook worden de regionale ontwikkelingen gevolgd binnen het samenwerkingsoverleg Omgevingswet Zeeland. Binnen de regio is er door waterschap Scheldestromen in samenwerking met het landelijke programma aan de slag met de Omgevingswet een Roadshow georganiseerd. Tot slot,

is er door de projectgroep een concept programmaplan opgesteld wat een levend document moet gaan worden met betrekking tot activiteiten, die er op zijn gericht om Scheldestromen “Omgevingswet-proof” te maken voor het moment dat de Omgevingswet van kracht wordt.

2.6.2 Vergunningen en meldingen

Het product richt zich op:

Het als bevoegd gezag verlenen van vergunningen en het afhandelen van meldingen op basis van de Waterwet en daarmee samenhangend regelgeving (zoals de keur). Dit is een klant-vraag-gedreven proces. Dit is inclusief de situaties van samenloop, waarbij andere waterbeheerders adviezen verstrekken.

Doelstelling hierbij is via het zoveel mogelijk reguleren van :

- het gebruik maken van waterstaatswerken (activiteiten in, op en rondom waterstaatswerken of beschermingszone);
- het onttrekken van water uit en het brengen van water in oppervlaktewaterlichamen;
- het onttrekken van grondwater en het infiltreren van water in de bodem;
- het lozen in oppervlaktewaterlichamen of op een zuiveringstechnisch werk,

leveren van een bijdrage aan het bereiken van de waterdoelstellingen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het reguleren van emissies naar oppervlaktewater, zodanig dat deze het bereiken van de waterkwaliteitsdoelstellingen niet in gevaar brengen. Dit kan worden bereikt door een adequaat niveau van vergunningverlening c.q. advisering (en handhaving), het optimaliseren van de afvalwaterketen en stimulering van derden.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Er zijn ruim 700 aanvragen voor watervergunningen (inclusief 21 grondwatervergunningen) afgehandeld. Deze zijn door de betreffende afdelingen in behandeling genomen. De afdeling met het (grootste) belang heeft de aanvraag vervolgens afgehandeld. In de meeste gevallen is, onder het stellen van voorschriften, vergunning verleend. Enkele aanvragen zijn geweigerd, ingetrokken of omgezet in een andere procedure (bijvoorbeeld ontheffing wegen). In verband met ontbrekende gegevens en/of complexiteit van aanvragen is in enkele gevallen de wettelijke afhandeltermijn van acht weken verlengd of overschreden. Dit is overlegd met en/of gemeld aan de aanvrager. Daarnaast zijn ruim 200 meldingen geaccepteerd. Ook zijn adviezen verstrekt aan gemeenten en provincie over indirecte lozingen en (bestemmings)plannen.

In 2016 werden binnen de termijn afgehandeld:

25 watervergunningen voor het onttrekken van grondwater;

148 meldingen voor het onttrekken van grondwater;

6 lozingsvergunningen;

128 meldingen in het kader van het Activiteitenbesluit;

68 meldingen in het kader van het Besluit lozen buiten inrichtingen;

0 meldingen in het kader van het Besluit lozing afvalwater huishoudens.

Met betrekking tot de meldingen voor het Besluit lozing afvalwater huishoudens geldt wel dat in het afgelopen jaar 120 contacten zijn geweest inzake de op grond van het besluit voorgeschreven voorzieningen.

In de periode medio 2015-2016 is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd om na te gaan in hoeverre ons proces van vergunningverlening aan de wensen van de vergunninghouder had voldaan. De resultaten van het onderzoek laten zien dat de vergunninghouder zeer tevreden is over zowel de wijze waarop de vergunning tot stand is gekomen als de inhoud van de vergunning.

5 van de watervergunningen voor lozing zijn binnen 6 weken afgehandeld. Eén van de watervergunningen voor lozing is via een uitgebreide procedure verleend en binnen de wettelijke termijn afgehandeld.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Percentage verleende vergunningen binnen 6 weken wordt afgerond*	60%	79%	Ja

**Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019*

2.6.3 Adviezen vergunningen

Het product richt zich op:

Adviezen die waterschappen verstrekken aan andere bevoegde gezagen in relatie tot de Waterwet en de daarmee samenhangende regelgeving, waartoe ook de Wabo behoort.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het reguleren van emissies naar oppervlaktewater, zodanig dat deze het bereiken van de waterkwaliteitsdoelstellingen niet in gevaar brengen. Dit kan worden bereikt door een adequaat niveau van advisering (en handhaving), het optimaliseren van de afvalwaterketen en stimulering van derden.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 werden binnen de termijn afgehandeld:

- 38 adviezen in het kader van de Wabo;
- 23 adviezen in het kader van de Waterwet.

2.6.4 Toezicht

Het product richt zich op:

De werkzaamheden die door of namens het waterschap -meestal als bevoegd gezag, maar bijvoorbeeld in het kader van de Wabo of samenloop als niet-bevoegd gezag- worden verricht om na te gaan of voorschriften van de Keur en de Waterwet en daarmee samenhangende regelgeving worden nageleefd. Toezicht op de naleving ziet aldus op controle, is preventief en gaat gewoonlijk handhaving c.q. het toepassen van sancties vooraf.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Via het toezicht houden op:

- het gebruik van waterstaatswerken (activiteiten in, op en rondom waterstaatswerken of beschermingszone);
- het onttrekken van water uit en het brengen van water in oppervlaktelichamen;
- het onttrekken van grondwater in het infiltreren van water in de bodem;
- het lozen in oppervlaktewaterlichamen of op een zuiveringstechnisch werk, leveren van een bijdrage aan het bereiken van de watersysteemdoelstellingen.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Op de verleende vergunningen en meldingen heeft toezicht plaatsgevonden en daar waar nodig is handhavend opgetreden. In het algemeen kan dan volstaan worden met waarschuwingen maar in een beperkt aantal situaties is overgegaan tot het opleggen van een last onder dwangsom. Deze lasten zijn nageleefd.

De inventarisatie/actualisatie van de grondwateronttrekkingen is verder uitgevoerd. Voor de onttrekkingen van oppervlaktewater is in verband met het toezicht en de handhaving een plan van aanpak vastgesteld. Dit om adequaat op te kunnen treden omdat de overtredingen van korte duur zijn en een snelle aanpak dan gewenst is.

De naleving voor de lozingen op oppervlaktewater en zuiveringstechnische werken is en blijft groot. Wel is extra aandacht besteed aan die activiteiten die onder de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden vallen en van invloed zijn op de waterkwaliteit. Het gaat dan voornamelijk om bespuitingen van sloottaluds. Hiertegen wordt zowel waarschuwend opgetreden als bij ernstige gevallen via een bestuurlijke boete. Deze laatste wordt dan opgelegd door de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit.

2.6.5 Handhaving

Het product richt zich op:

Alle acties van het waterschap als bevoegd gezag die gericht zijn op het voorkomen of het ongedaan maken van een toestand die in strijd is met de wettelijke voorschriften.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Via bestuursrechtelijke handhaving of zo nodig strafrechtelijke handhaving van:

- het gebruik van waterstaatswerken (activiteiten in, op en rondom waterstaatswerken of beschermingszone);
- het onttrekken van water uit en het brengen van water in oppervlaktelichamen;
- het onttrekken van grondwater in het infiltreren van water in de bodem;
- het lozen in oppervlaktewaterlichamen of op een zuiveringstechnisch werk, leveren van een bijdrage aan het bereiken van de watersysteemdoelstellingen.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Er zijn 60 meldingen ontvangen van een overtreding van de keur waartegen handhavend optreden gewenst was. In 90% van deze meldingen kon in het verslagjaar een naleving van de voorschriften bereikt worden. De beëindiging van de overtreding bestond uit het alsnog legaliseren van de situatie of het weer in oorspronkelijk staat brengen. In 3 situaties is er bestuursrechtelijk opgetreden waarbij uiteindelijk in twee situaties ook toepassing is gegeven aan de bestuurlijk opgelegde last. In het andere geval had betrokkene alsnog zelf voldaan aan de last.

Het aantal overtredingen dat verder geconstateerd is naast de hiervoor vermelde keurovertredingen en waartegen bestuursrechtelijk dan wel strafrechtelijk, via een bestuurlijke strafbeschikking (bsb) of proces-verbaal, is opgetreden bedraagt 9 (3 x bestuurlijk middels een last, 5 x proces-verbaal en 1 bsb).

De opgelegde bsb is voldaan. De afdoening van de processen-verbaal berust bij het Openbaar Ministerie.

Verder zijn in verband met overtredingen van de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en biociden 2 boeterapporten opgesteld. De afhandeling daarvan berust vervolgens bij de NVWA (Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit). De in dat kader opgelegde boetes zijn betaald.

2.6.6 Belastingheffing

Het product richt zich op:

Opstellen en actueel houden van wet- en regelgeving, het opleggen van aanslagen en het afhandelen van verzoek-, bezwaar- en beroepsprocedures op het gebied van belastingaanslagen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Ten behoeve van de heffing wordt deelgenomen in de Gemeenschappelijke Regeling Belasting-samenwerking SaBeWa Zeeland gezamenlijk met de gemeenten Borsele, Goes, Hulst, Kapelle, Tholen, Terneuzen, Reimerswaal en Sluis. SaBeWa Zeeland draagt zorg voor het tijdig opleggen van juiste aanslagen waterschapsbelastingen zodat het waterschap op het gewenste moment wordt voorzien van inkomsten om zijn taken te kunnen uitvoeren.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Sabewa Zeeland heeft in 2016 de processen verder geoptimaliseerd, waardoor onder andere de combi aanslagen met de deelnemende gemeenten eind februari verzonden zijn. Voor de niet deelnemende gemeenten zijn de waterschapsaanslagen eind maart verzonden. Dit in verband met het latere tijdstip van aanleveren WOZ-waardes door de niet deelnemende gemeenten. Verder heeft Sabewa Zeeland de bedrijvenmodule geïmplementeerd. Door enige vertraging hierin zijn de voorlopige aanslagen bedrijven 2016 3 maanden later opgelegd (juli) dan gepland.

2.6.7 Invordering

Het product richt zich op:

Betalingsverwerking, kwijtschelding en (dwang)invorderingsmaatregelen op het gebied van waterschapsbelastingen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Vanaf 2013 wordt deelgenomen in de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking SaBeWa Zeeland gezamenlijk met de gemeenten Borsele, Goes, Hulst, Kapelle, Tholen, Terneuzen, Reimerswaal en Sluis. SaBeWa Zeeland draagt zorg voor de tijdige en volledige inning van de opgelegde aanslagen. Dit gebeurt op een sociaal verantwoorde wijze.

Wat hebben we gedaan in 2016?

Door de combi aanslagen al in februari op te leggen en het tijdig nemen van verdere invorderingsacties (verzenden aanmaningen) was het grootste deel van de aanslagen 2016 al voldaan eind 2016. Het percentage openstaande posten van de opgelegde aanslagen 2016 is 2,28%. Het percentage openstaande posten ten opzichte van de opgelegde aanslagen voor de periode 2011-2016 bedraagt 1,01%.

Bij de uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid zijn geen achterstanden meer ontstaan, tevens zijn de afdoeningstermijnen van verzoeken binnen de norm. In 2016 is door Sabewa Zeeland, in overleg met de deelnemers en de Zeeuwse ombudsman, gestart met het opstellen van een praktische werkwijze ten aanzien van het kwijtscheldingsregels. Regels zijn versoepeld (o.a. Invalidenparkeerkaart in plaats van doktersverklaring ten behoeve van het autobezit) of aangescherpt (termijn naar 3 jaar in plaats van 5 jaar). Dit kwijtscheldingsbeleid is vastgesteld in januari 2017.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Percentage openstaand bedrag ten opzichte van het totaal aan opgelegde aanslagen waarvan de betalingstermijn is verstreken*	≤3%	1,01%	Ja

*Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.6.8 Bestuur

Het product richt zich op:

Alle activiteiten die gericht zijn op het besturen van het waterschap, waaronder de ambtelijke voorbereiding van bestuursvergaderingen.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Het op een rechtmatige, integere en doelmatige wijze maken van strategische keuzes en behartigen van de belangen van de ingelanden van het waterschap.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 is volop gewerkt aan de realisatie van het bestuursprogramma en de strategienota: Zeeuws en betaalbaar. In de algemene vergadering van juni is de strategienota geactualiseerd, in samenhang met het meerjarenperspectief.

Innovatie

Innovatie is ook in 2016 waterschapsbreed gestimuleerd, om zo invulling te geven aan de innovatie doelstellingen uit het bestuursprogramma. Er is een actieplan vastgesteld en er zijn verschillende projecten gestart zoals de multiflexmeter, remote sensing, grondradar, houtige biomassa en grassificatie. Er zijn ook onderzoeken naar toekomstige innovaties opgestart zoals de mogelijkheid om zonne-energie op te slaan (blue battery) en het stimuleren van windenergie op gronden van Scheldestromen. Voor het eerst is er ook meegedaan aan de Innovatieprijs van de Unie van Waterschappen.

Samenwerking

Als een andere uitwerking van het bestuursprogramma, is in november 2015 het waterschapscongres Samenstromen gehouden. Dit om de gewenste mogelijkheden voor samenwerking in de back-office tussen de Zeeuwse overheden te verkennen. In 2016 zijn de mogelijkheden met de geïnteresseerde Zeeuwse gemeenten en de provincie, verder onderzocht.

Met name op het gebied van geo-informatie, ingenieursdiensten en operationeel wegbeheer zijn in 2016 kansen benoemd en in beeld gebracht, die in 2017 verder worden verkend.

In 2016 is een akkoord bereikt over het strandbeheer van de Walcherse stranden. Samen met de gemeenten Veere en Vlissingen is nu het beheer geregeld, op een manier die recht doet aan de belangen van alle partijen. Er is nu duidelijkheid ten aanzien van het beheer, waarbij de kwaliteit van het beheer wordt verhoogd en het waterschap meer inkomsten genereert.

2.6.9 Externe communicatie

Het product richt zich op:

De centrale en extern gerichte voorlichtende activiteiten van het waterschap.

Het product richt zich op:

De extern voorlichtende activiteiten van het waterschap.

Wat willen we bereiken in 2016-2019?

Een hoger waterbewustzijn van de Zeeuwse burger en een betere zichtbaarheid van het waterschap. Hiervoor worden op rechtmatige, integere en doelmatige wijze strategische keuzes gemaakt en belangen van de ingelanden van het waterschap behartigd.

Wat hebben we gedaan in 2016?

In 2016 hebben we verder vorm en uitwerking gegeven aan het ‘communicatiebeleid 2015-2019: zichtbaar deskundig’ vastgesteld door de algemene vergadering. Het beleid geeft een visie op communicatie en beschrijft de aanpak (aansluiten op momenten wanneer Zeeuwen openstaan voor het waterschap, waterschappers ondersteunen in hun communicatieve rol en het waterbewustzijn verhogen).

In 2016 lag de nadruk in de externe communicatie op de projecten en werkzaamheden die we in Zeeland uitvoeren. Direct belanghebbenden werden via informatieavonden, nieuwsbrieven, social media en andere manieren op de hoogte gehouden van wat er in hun nabije omgeving door het waterschap gedaan wordt.

Het blad Scheldestromen viel in 2016 vier keer op de mat bij zo’n 19.000 Zeeuwen. Twitter (6.393 volgers), Facebook (1.609 vind-ik-leuks) en Instagram (324 nieuwe volgers) werden gebruikt om over actuele zaken nieuws te brengen en om waterschapswerk in algemene zin te promoten. Daarnaast werden LinkedIn en Facebook zeer succesvol ingezet bij het werven van nieuwe medewerkers.

In 2016 heeft het waterschap meegedaan aan ‘Battle of the Beach’ en de beide weken van ‘Ons Water’. Deze activiteiten genereerden veel publiciteit en belangstelling van de media. Als gevolg van de week van Ons Water is er in 2016 een vervolg gegeven aan het dijkveiligheidscollege.

De nieuwe website zag in 2016 ook het licht. Door deze nieuwe site, die is ingedeeld volgens de toptakensystematiek, is het waterschap weer bij de tijd en een stuk klantvriendelijker geworden. De site is nu ook goed leesbaar op tablets en smartphones.

Er werden rondleidingen (73) op een rioolwaterzuiveringsinstallatie en gastlessen (140) in de klas verzorgd. In september deed het waterschap mee aan de Open Monumentendag door de gemalen Boreel (195 bezoekers) en De Piet (95 bezoekers) open te stellen. Ook nam het waterschap deel aan de gemalendag, de Oosterscheldeweek, de open dag van de Hogeschool Zeeland en de open dag van het Watersnoodmuseum.

2.6.10 Wat heeft het gekost?

x € 1.000

Lasten / baten	Beleidsproduct	Begroting	Rekening
Lasten	Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	0	1
	Vergunningen en meldingen	1.237	1.115
	Adviezen vergunningen	4	58
	Toezicht	241	119
	Handhaving	1.200	1.110
	Belastingheffing	1.825	1.845
	Invordering	551	314
	Bestuur	3.106	3.335
	Externe communicatie	870	754
	Totaal lasten	9.034	8.650
Baten	Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	-0	-0
	Vergunningen en meldingen	-0	-0
	Adviezen vergunningen	-0	-0
	Toezicht	-0	-0
	Handhaving	-9	-5
	Belastingheffing	-0	0
	Invordering	-35	-17
	Bestuur	-1.225	-2.183
	Externe communicatie	-0	-1
	Totaal baten	-1.269	-2.206
	Netto kosten programma optimale taakuitoefening	7.765	6.444

Dit programma geeft een netto voordeel van € 1.321.000,- . Hieronder worden de grootste verschillen toegelicht.

De hogere kosten op de post bestuur heeft betrekking op de arbeidsgelateerde voorzieningen voor personeel en bestuur, hieraan is een (niet begroot) bedrag toegevoegd. Dit heeft grotendeels betrekking op de reguliere aangroei van toekomstige pensioenen voor bestuursleden. Voor een gedetailleerde toelichting over de arbeidsgelateerde voorzieningen wordt verwezen naar hoofdstuk 3.5.2.

De hogere opbrengsten op de post bestuur hebben betrekking op verkoop van grond. Hiervoor was € 250.000,- begroot, de realisatie in 2016 bedraagt € 1.082.000,-. Daarnaast zijn er hogere opbrengsten voor (erf)pachten van ca. € 90.000,-.

2.7 Dekkingsmiddelen

Onder de dekkingsmiddelen zijn die zaken ondergebracht die niet in de programma's kunnen worden opgenomen. Deze zijn algemeen van aard, zoals belastingopbrengsten, kwijtschelding en bespaarde rente.

Financieel overzicht van de dekkingsmiddelen

x € 1.000

Lasten / baten		Begroting	Rekening
Lasten	Onvoorzien	100	0
	Kwijtschelding	1.127	1.393
	Oninbaar verklaring	212	272
	Toevoeging aan voorzieningen	85	83
	Totaal lasten	1.524	1.748
Baten	Bespaarde rente	-366	-364
	Dividenden	0	-0
	Precario	-2.100	-2.115
	Leges	-100	-264
	Retributie zoetwater	-260	-237
	Totaal baten	-2.826	-2.980
	Saldo dekkingsmiddelen excl. belastingen	-1.302	-1.232
	Belastingopbrengsten	-85.629	-84.603
	Totaal dekkingsmiddelen	-86.931	-85.835

Er is in 2016 geen gebruik gemaakt van de post onvoorzien.

Specificaties van kwijtschelding, oninbaarverklaring en belastingen zijn opgenomen in de hoofdstukken 2.9.4 (waterschapsbelastingen), 3.3.2 (toelichting op de exploitatierekening naar kostendragers) en 3.4.1 (toelichting op de kostensoorten).

De toevoeging aan de personele voorzieningen betreft de toevoeging van de bespaarde rente.

De opbrengst leges is hoger door de aanpassing in het tarief in de legesverordening voor bouwwerken en enkele aanvragen met hoge grondslagen.

Voor de retributie zoetwater wordt verwezen naar paragraaf 2.9.5., onderdeel risico's.

2.8 Analyse investeringen

2.8.1 Algemeen

In de programmabegroting 2016 is netto circa € 29 miljoen aan bestedingen opgenomen. Afgesproken is om te sturen op een bedrag van netto € 27,1 miljoen. Dit moest, samen met overlopende kredieten die in eerdere jaren zijn verstrekt en een waarde van € 2,3 miljoen vertegenwoordigen, leiden tot een netto besteding over 2016 van € 29,4 miljoen. De werkelijke netto bestedingen over 2016 komen echter uit op circa € 17,2 miljoen (bruto € 43,9 miljoen), waardoor er dus sprake is van een lagere besteding van netto circa € 12,2 miljoen.

In 2016 is dus een aanzienlijk deel van het geplande investeringsvolume niet benut. Het overgrote deel van het niet benutte deel van het geplande investeringsvolume is ontstaan op het programma Afvalwaterketen. Oorzaak hiervan is dat door onvoorziene omstandigheden er sprake is geweest van verschuivingen in het kasritme bij de projecten die betrekking hebben op de RWZI Walcheren en de sloop van de RWZI Groede in combinatie met de uitbreiding van de RWZI Breskens.

In dit hoofdstuk wordt een algemeen beeld geschetst van het verloop van de investeringen in 2016. De individuele investeringen worden niet net als voorgaande jaren in een bijlage uitvoerig toegelicht. Er is, gezien de bijdrage die de investeringen hebben aan het bereiken van de doelstellingen binnen de programma's, voor gekozen om de investeringen expliciet bij de programma's waarop ze betrekking hebben op te nemen. Hierbij is in lijn met de huidige werkwijze in de monitor Investerings, namelijk het rapporteren over afwijkingen en risico's, voor gekozen om niet elke individuele investering nog afzonderlijk toe te lichten.

X € 1.000

Investerings	verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			netto besteding realisatie 2016
	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto	
Afgeronde investeringen							
Waterkeringen	100.845	99.420	1.425	118.215	117.927	288	281
Watersystemen	31.731	5.510	26.221	29.539	4.780	24.759	7.537
Afvalwaterketen	1.850	0	1.850	1.642	102	1.540	453
Wegen	5.175	361	4.814	4.105	341	3.764	2.198
Bedrijfsvoering	1.004	96	908	805	67	738	135
subtotaal	140.605	105.387	35.218	154.306	123.217	31.089	10.604
Onderhanden investeringen							
Waterkeringen	13.186	12.565	621	11.183	11.090	93	85
Watersystemen	17.236	5.569	11.667	4.256	0	4.256	3.561
Afvalwaterketen	22.225	0	22.225	4.473	0	4.473	1.697
Wegen	5.499	0	5.499	583	0	583	455
Bedrijfsvoering	2.467	130	2.337	1.393	147	1.246	612
subtotaal	60.613	18.264	42.349	21.888	11.237	10.651	6.410
Algemeen voorbereidingskrediet							
Verstrekt krediet door de algemene vergadering	1.500	0	1.500				
Watersystemen				377	0	377	204
Wegen				202	84	118	20
Bedrijfsvoering				5	0	5	5
subtotaal	1.500	0	1.500	584	84	500	229
Totaal	202.718	123.651	79.067	176.778	134.538	42.240	17.243

2.8.2 Kredieten

In de programmabegroting 2016 is in totaal voor bruto € 21,24 miljoen aan nieuwe kredieten aangekondigd. Dit bestond voor € 8,49 miljoen aan machtigingsinvesteringen in de sfeer van onderhoud, vervanging en bedrijfsvoering. Het andere deel van € 12,75 miljoen betrof investeringen waarvoor separate voorstellen zijn aangekondigd.

De kredieten van de machtigingsinvesteringen zijn verstrekt bij vaststelling van de programmabegroting. Voor de overige investeringen zijn in de loop van 2016 de kredieten door de algemene vergadering verleend op basis van de 9 aangekondigde separate voorstellen. In december van 2016 is aanvullend nog een krediet van € 279.000,- (bruto/netto) aangevraagd en door de AV verleend voor werkzaamheden in de Molenpolder bij Yerseke.

In eerdere jaren kwam het voorbereidingskrediet van € 1.500.000,- nog regelmatig onder druk te staan. Het proces is toen aangepast door de voorbereiding te beperken tot projecten die tot maximaal de volgende twee jaar in het MIP en de Meerjarenraming (MJR) zijn opgenomen, in plaats van alle projecten uit het MIP en de MJR. Dit heeft net als in 2014 en 2015 ook dit jaar tot gevolg gehad dat het algemene voorbereidingskrediet goed beheersbaar bleef en niet meer werd overschreden. Per eind 2016 is voor € 738.000,- aan voorbereidingskrediet verstrekt. Er is, gezien de bijdrage die de investeringen hebben aan het bereiken van de doelstellingen binnen de programma's, voor gekozen om de voorbereidingskredieten ook in de programma's waarop ze betrekking hebben op te nemen met indien van belang een toelichting.

2.8.3 Bestedingen

Ook in 2016 is gebleken dat er zich altijd onverwachte zaken voordoen, waardoor de in de begroting 2016 geplande netto bestedingen lager uitvallen in werkelijkheid. Soms binnen, maar ook buiten de eigen invloedssfeer. Hieronder is een overzicht opgenomen met het verschil tussen de oorspronkelijke geplande netto bestedingen in de begroting 2016 (€ 28,892 miljoen) en de daadwerkelijke netto realisatie (€ 17,243 miljoen), uitgesplitst per programma. Per saldo is er zodoende sprake van een lagere besteding van € 11,649 miljoen.

x € 1.000

Programma	In begroting 2016 opgenomen netto besteding	Netto besteding in 2016	Lagere besteding in 2016	Specificatie
Waterkeringen	552	366	186	2.1.7.
Watersystemen	11.696	11.302	394	2.2.10.
Afvalwaterketen	11.620	2.150	9.470	2.3.6.
Wegen	3.383	2.673	710	2.4.6.
Bedrijfsvoering	1.641	752	889	2.8.9.
Totaal	28.892	17.243	11.649	

Zoals in bovenstaande tabel te zien is, zijn specificaties van de verschillen per programma te vinden in de betreffende paragrafen.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Percentage gerealiseerde investeringen*	100%	60%	Nee

*Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

2.8.4 Prestaties

In de programmabegroting 2016 waren naast de 9 separate kredietvoorstellen ook 13 projecten in de machtiging opgenomen. Naast deze 22 nieuwe projecten in 2016, liep er vanuit 2015 nog een aantal projecten door en werd de voorbereiding van projecten voor 2017 al gestart. Voornamelijk projecten die (technisch) gerealiseerd zijn in 2016, betreffen onder meer het realiseren van grote kustversterkingsprojecten, verschillende fietspaden, de aanleg van vele kilometers natuurvriendelijke oevers en de aanleg en ombouw van verschillende gemalen. Dat ook in 2016 weer veel projecten met succes zijn afgerond en voorbereid, komt met name door een gedegen voorbereiding van de projecten, interne sturing en monitoring.

Er wordt continu bekeken of het interne proces verder verbeterd kan worden. Zo is er een evaluatie Projectmanagement gestart, om te kijken hoe we ervoor staan op dit vlak en waar verbeterpunten liggen.

2.9 Paragrafen

2.9.1 Ontwikkelingen in het vorig begrotingsjaar

Ook in 2016 werd het in 2012 aan de planning & controlcyclus toegevoegde Meerjaren Investeringsprogramma (MIP) geactualiseerd. Door de algemene vergadering werd in 2016 één wijziging van de programmabegroting 2016 vastgesteld. Verder werden aan de algemene vergadering op diverse tijdstippen monitors van de exploitatie, investeringen en prestaties aangeboden.

2.9.2 Incidentele baten en lasten

In onderstaande tabel is een opsomming gemaakt van de incidentele lasten en baten in 2016.

			x € 1,-	
			Lasten	Baten
Incidentele baten en lasten				
-	Incidentele verkoop grond i.v.m. kavelruil Schouwen-Duiveland			536.000
-	Kosten innovatie		124.000	
	Totaal		124.000	536.000

Incidentele onttrekking aan de bestemmingsreserves	Stand 1-1-2016	Mutatie	Stand 31-12-2016
- Bestemmingsreserve innovatie	370.000	-124.000	246.000
Totaal	370.000	-124.000	246.000

2.9.3 Onttrekkingen aan (overige) bestemmingsreserves en voorzieningen

Een overzicht van de mutaties in deze reserves en voorzieningen is in paragraaf 3.5.2 opgenomen.

2.9.4 Waterschapsbelastingen

Belastingheffing

De (netto)kosten worden gedekt door drie heffingen:

- Watersysteemheffing
- Zuiveringsheffing
- Verontreinigingsheffing

Watersysteemheffing

Omvat de dekking van de kosten van het watersysteembeheer, de directe lozingen oppervlaktewater, het wegenbeheer en het passief deel van het zuiveringsbeheer.

Zuiveringsheffing

Omvat de dekking van de kosten van transporteren, zuiveren en slibverwerking. De kosten van het passief gedeelte van het waterkwaliteitsbeheer (gedeelte van planvorming, beheersing van lozingen e.d.) zijn bij de watersysteembeheer ondergebracht.

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing wordt geheven van degenen die direct lozen op het oppervlaktewater (iba's, septictanks). De opbrengst komt ten goede aan het watersysteembeheer.

De kostentoedeling

De wijze waarop de kosten en opbrengsten van het watersysteembeheer aan de categorieën van heffingsplichtigen (ingezetenen, eigenaren van ongebouwde onroerende zaken, natuurterreinen en gebouwde onroerende zaken) worden toegerekend is vastgelegd in de kostentoedelingsverordening.

Het kostendeel van de categorie ingezetenen (solidariteitsdeel) is bepaald aan de hand van de gemiddelde inwonerdichtheid per vierkante kilometer in het waterschapsgebied.

De toedeling van kosten aan de overige drie heffingsplichtige categorieën (profijtdeel) vindt plaats aan de hand van de waarde van onroerende zaken in het economisch verkeer.

De onderlinge waardeverhouding is van grote invloed op het kostendeel per categorie. Deze wijze van kostentoedeling staat bekend als de methode Delfland.

De kostentoedeling is volgens de kostentoedelingsverordening 2016 als volgt bepaald:

- Ingezetenen 30,00%
- Gebouwd 48,60%
- Ongebouwd 21,06%
- Natuurterreinen 0,34%

Belastingopbrengsten

(Bruto-bedragen, exclusief verleende kwijtscheldingen en mutaties in voorziening belastingdebiteuren)

Waterschapsbelasting	Tarief 2016	Begroting 2016	Bedragen x € 1.000		
			Rekening 2016		
			2016	Vorige jaren	Totaal
		€	€	€	€
Watersysteemheffing ingezetenen	€ 94,34	15.613	15.676	-11	15.666
Watersysteemheffing gebouwd	0,0582%	26.785	26.937	33	26.970
Watersysteemheffing ongebouwd	€ 72,60	11.046	10.989	73	11.062
Watersysteemheffing natuurterreinen	€ 7,85	203	232	31	263
Zuiveringsheffing	€ 55,72	31.319	30.672	-598	30.074
Verontreinigingsheffing	€ 55,72	663	610	-42	568
Totalen		85.629	85.116	-513	84.603

2.9.5 Weerstandsvermogen**Algemeen**

Het weerstandsvermogen legt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's en geeft aan hoe robuust de financiële positie van de organisatie is. Dit is van belang wanneer zich een financiële tegenvaller voordoet. Een goed weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke tegenvaller direct leidt tot hogere lasten voor de belastingplichtigen.

Voor de beoordeling van de robuustheid is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- a. *de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;*
- b. *alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.*

Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken.

Daarbij komen de volgende onderdelen in aanmerking:

1. De omvang van de stille reserves.
2. De omvang van de onbenutte belastingcapaciteit
3. De omvang van de algemene reserves.
4. De bestemmingsreserves

De stille reserves (grond en aandelen)

De aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank NV zijn niet direct verhandelbaar. Grond is dat wel. Het vigerende beleid met betrekking tot grond is om eerst tot verkoop over te gaan als hiervoor de vrije marktwaarde kan worden verkregen. Die vrije marktwaarde zal in geval van directe verkoop van verpachte grond niet worden verkregen. Voor de bepaling van de hoogte van de weerstandscapaciteit wordt deze component als pro memorie opgenomen.

De onbenutte belastingcapaciteit

Voor de waterschappen gelden er met betrekking tot de tariefstelling, dit in tegenstelling tot de gemeenten, geen wettelijke maxima en is de voor de weerstandscapaciteit in te schatten ruimte in principe onbegrensd. De kosten in een bepaald jaar worden over de belastingplichtigen omgeslagen en een verhoging van de tarieven van bijvoorbeeld 10% als gevolg van bijvoorbeeld stormschade zal, hoewel deze aanzienlijk is, geen formele belemmering ondervinden. Voor het bepalen van de weerstandscapaciteit is deze component als pro memorie opgenomen.

Algemene reserves en de bestemmingsreserves

Omschrijving	Bedragen x € 1.000			
	algemene reserves	tarief-egaliseringsreserves	overige bestemmingsreserves	Totaal
Stand 01-01-2016	9.152	3.045	7.693	19.890
Bestemmingen resultaat jaarrekening 2015	1.599	-728	1.654	2.525
Watersysteembeheer, taakresultaat	1.389			
Zuiveringsbeheer, taakresultaat	210			
Tariefegalisatie watersysteemheffing ingezetenen		124		
Tariefegalisatie watersysteemheffing ongebouwd		-227		
Tariefegalisatie watersysteemheffing gebouwd		510		
Tariefegalisatie watersysteemheffing natuur		-8		
Tariefegalisatie zuiveringsheffing		-1.127		
Overname waterkeringen Rijkswaterstaat				
Uitgestelde leveringen en diensten 2015			440	
Zuiveringsheffing huishoudens 2014			529	
Onderzoek bruggen in wegen			125	
Cultuurhistorische duikers			500	
Zichtbaarheid			60	
Onttrekkingen/toevoegingen in 2016	280	730	1.651	2.661
Watersysteembeheer	199			
Zuiveringsbeheer	0			
Veerse Meer	81			
Tariefegalisatie watersysteemheffing ingezetenen		955		
Tariefegalisatie watersysteemheffing ongebouwd		0		
Tariefegalisatie watersysteemheffing gebouwd		-600		
Tariefegalisatie zuiveringsheffing		375		
Uitvoering innovatie			124	
Overname waterkeringen Rijkswaterstaat			48	
Kapitaallasten fietspadenplan Zeeuws-Vlaanderen			120	
EHK-maatregelen wegen Zeeuws-Vlaanderen			2	
Bruggen in wegen			33	
Uitgestelde leveringen en diensten 2015			440	
Zuiveringsheffing huishoudens 2014			529	
Zichtbaarheid			20	
Groot onderhoud waterkeringen			335	
Stand 31-12-2016	10.471	1.587	7.696	19.754

De totale weerstandscapaciteit kan dan als volgt bepaald worden, waarbij rekening is gehouden met de beschikkingen/toevoegingen in de programmabegroting 2017 (algemene reserves - € 0,365 miljoen, tariefegalisatiereserves - € 0,573 miljoen) en het resultaat over 2016 (algemene reserves + € 1,012 miljoen en tariefegalisatiereserves - € 0,538 miljoen):

Beschikbaar:	Capaciteit
Stille reserve	p.m.
Belastingcapaciteit	p.m.
Algemene reserves	11,118 miljoen
Tariefegalisatiereserves	0,476 miljoen
Totaal	11,594 miljoen

Risico's

Een algemeen gangbare definitie van het begrip risico is: *De kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief effect op het bereiken van de doelstellingen.* De omvang van de risico's wordt bepaald door de kans dat het risico zich voordoet in relatie tot het mogelijk effect van het risico, indien zich dat in de praktijk manifesteert.

De voor het weerstandsvermogen relevante risico's zijn die risico's waarvoor geen maatregelen (bv. verzekering of voorziening) zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie met de financiële positie.

Door de algemene vergadering is op 6 oktober 2011 de nota weerstandsvermogen, risicomanagement, reserves en voorzieningen 2011 vastgesteld. Het beleid is hierin beschreven.

Met betrekking tot de risico's kan over de in 2016 plaatsgevonden ontwikkelingen het volgende worden meegedeeld. We merken daarbij op dat er binnen de organisatie wordt gewerkt aan meer risico gestuurde benadering. De implementatie van assetmanagement past hierbij en zal in 2017 verder vorm worden gegeven. In het verlengde hiervan zal binnen de organisatie gestart worden met het opzetten van een systematiek om ontwikkelingen en risico's, inclusief maatregelen, te monitoren op concernniveau. Doel is om de voornaamste risico's goed in beeld te hebben en vervolgens te kwantificeren, om zodoende een betere koppeling te kunnen leggen tussen risico's en benodigd weerstandsvermogen.

Vervallen precarioheffing

Door het waterschap wordt momenteel aan precario een bedrag van € 2 miljoen ontvangen. Een aantal jaren geleden is een wetsvoorstel ingediend om te komen tot vrijstelling van deze precariobelasting op netwerken van nutsbedrijven. In overleg met de VNG en de Unie van Waterschappen is gezocht naar een uitwerking van het wetsvoorstel. Daarbij gingen de gedachten uit naar een overgangstermijn van 10 jaar voor de decentrale overheden die nu al precariobelasting heffen.

Op februari 2017 is het wetsvoorstel in de Tweede Kamer behandeld en op 21 maart 2017 in de Eerste Kamer aanvaard. De overgangstermijn is nu beperkt tot 5 jaar door aanvaarding van een ingediend amendement. Het laatste heffingsjaar wordt 2021. Het overgangsrecht geldt alleen als een gemeente/waterschap een verordening met tarief had voor precariobelasting op kabels en leidingen op 10 februari 2016, de datum waarop minister Plasterk het wetsvoorstel voor afschaffing van de precariobelasting heeft aangekondigd. Onder de overgangsregeling kan het waterschap maximaal heffen naar het tarief zoals dat gold op 10 februari 2016.

In het wetgevingstraject is aangegeven dat overheden vanuit hun hoedanigheid van eigenaar van de grond geen hogere privaatrechtelijke vergoeding kunnen eisen dan gerechtvaardigd is op basis van de kosten voor verrichte diensten of geleden schade door nutsnetwerken. Van periodiek terugkerende vergoedingen voor het gebruik van de grond kan geen sprake meer zijn.

Er is dus geen sprake meer van een risico maar van een feit met financiële gevolgen. Dit gegeven wordt betrokken bij het opstellen van het komende meerjarenperspectief en de meerjarenraming. Er zal aangeven worden op welke manier het wegvallen van deze inkomsten financieel beleidsmatig zal worden ingepast.

Deelneming in Slibverwerking Noord-Brabant

Waterschap Scheldestromen is voor 7,8% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiveringsslib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.

Fiscale en financiële transacties: In het verleden is SNB diverse fiscale en financiële transacties aangegaan waaronder een VAMIL lease, een Cross Border Lease (CBL) en een Switch Transaction. Waterschap Scheldestromen is door de oorspronkelijke aandeelhouders in SNB gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade inzake deze fiscale en financiële transac-

ties. De belangrijkste risico's die worden onderkend voor Waterschap Scheldestromen hebben dan ook alleen maar betrekking op de slibverwerkingsactiviteiten.

Onderbezetting SVI: In de komende jaren wordt een afname van de slibproductie verwacht door de ombouw van zuiveringen tot energie- en grondstoffenfabrieken, waardoor een onderbezetting van de SVI dreigt. Onderbezetting van de SVI leidt tot hogere verwerkingskosten voor de aandeelhouders. In de afgelopen jaren is dit risico sterk afgenomen door nieuwe acquisities. Hierdoor is er op dit moment geen sprake van onderbezetting. Dit kan evenwel veranderen als het rendement van de Energiefabrieken op orde komt. De ontwikkelingen op dit gebied worden nauwgezet in het oog gehouden.

Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamingsstrategie van SNB ten aanzien van de slibeindverwerking. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen meer afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. SNB tracht deze afstemming met haar aandeelhouders te vinden. Dit is nodig om (toekomstige) besparingen veilig te stellen.

Zoetwatervoorziening Tholen en St.-Philipsland

In 2014 is de zoetwaterheffing Tholen en St.-Philipsland ingevoerd. De juridische grondslag daarvoor is gelegen in artikel 115 Waterschapswet en de daarop gebaseerde Retributieverordening zoetwatervoorziening Tholen en St.-Philipsland. Deze verordening is eind 2013 door de algemene vergadering vastgesteld. Met de zoetwaterheffing is een jaarlijkse opbrengst gemoeid van ruim € 200.000,-. Dit bedrag komt nagenoeg overeen met de door het waterschap te maken kosten voor de zoetwaterheffing. Een belanghebbende heeft beroep ingesteld tegen de opgelegde waterschapsaanslag. De rechtbank heeft in januari 2016 uitspraak gedaan en heeft daarbij de retributieverordening onverbindend verklaard. Het waterschap is tegen de uitspraak van de rechtbank in beroep gegaan bij het gerechtshof. Zolang de beroepsprocedure loopt is de uitspraak nog niet onherroepelijk.

Tariefdifferentiatie wegen

Op 28 december 2016 heeft de rechtbank Overijssel in een belastingprocedure tussen de provincie Flevoland en het belastingkantoor GBLT dat namens Waterschap Zuiderzeeland de heffing van de waterschapsbelastingen verzorgt, overwogen dat het begrip 'verharde openbare wegen' zoals dat in artikel 122, derde lid, onder b, van de Waterschapswet voor de tariefdifferentiatie wegen wordt gebruikt, beperkt moet worden uitgelegd. De rechtbank oordeelde dat onverharde weggedeelten die dienstbaar zijn aan de (verkeersfunctie van de) verharde weg, niet onder de reikwijdte van dit begrip vallen. Volgens de rechter mag de tariefdifferentiatie wegen zich dus alleen uitstrekken over verharde weggedeelten. Het gaat om een principiële uitspraak, met in potentie grote financiële gevolgen voor de waterschappen. Het is namelijk zo dat alle waterschappen een tariefdifferentiatie wegen hanteren en hierbij uitgaan van de ruime interpretatie van het begrip 'verharde openbare wegen'. GBLT heeft inmiddels hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van de rechtbank. Het kan nog enige tijd duren voordat het Gerechtshof of -indien cassatie wordt ingesteld, de Hoge Raad- een definitief oordeel in deze kwestie velt. Hierdoor breekt voor de waterschappen een periode van onzekerheid met betrekking tot de belastingopbrengsten aan. Een passende maatregel in relatie tot dit risico zou zijn het treffen van een financiële voorziening bij de jaarrekening 2017 om de kosten van een eventuele negatieve uitspraak in hoger beroep te kunnen dekken. Op grond van een gemaakte analyse bedraagt de omvang van het risico voor 2017 circa € 350.000,-. In het geval de belastingplichtige over 2016 en voorgaande jaren geen bezwaar heeft ingediend en de aanslag heeft betaald, is deze onherroepelijk. Een terugbetaling van mogelijk onterecht betaalde belasting is dan niet aan de orde.

(Overige) operationele risico's

Operationele risico's zijn risico's waar elke organisatie mee te maken heeft. In het algemeen is een operationeel risico een risico dat voortkomt uit de operatie van bedrijfsfuncties binnen een organisatie. De term operationeel risico is typisch een algemene term en behelst eveneens frauderisico's, juridische risico's, fysieke- of milieurisico's. Meer specifiek kunnen operationele risico's gedefinieerd worden als risico als gevolg van ontoereikende of niet succesvolle interne processen, mensen en systemen of van externe gebeurtenissen.

Onder deze risico's vallen onder andere, grotendeels gericht op externe gebeurtenissen, winterschade, gladheidbestrijding en wateroverlast. Deze risico's worden maximaal geraamd op € 4 miljoen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (€ 11,594 miljoen) en de benodigde weerstandscapaciteit (€ 4,0 miljoen). Deze verhouding is 2,9. Bij het beoordelen van het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel.

Waardering	Verhouding	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4-2,0	Ruim voldoende
C	1,0-1,4	Voldoende
D	0,8-1,0	Matig
E	0,6-0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Het weerstandsvermogen kan dus als uitstekend worden geclassificeerd.

2.9.6 Financiering

Het waterschap is verplicht op grond van De "Wet Financiering decentrale overheden" (Wet Fido) een treasuryparagraaf op te nemen in het jaarverslag. Doel is het bevorderen en transparant maken van het financierings- en treasurybeleid, het verbeteren van de besluitvorming daarover en het beter mogelijk maken van een goede beoordeling daarvan door de toezichthouder. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vermogensbehoefte, de renteontwikkeling en het risicobeheer.

Vermogensmutaties

De vermogenstoename of afname in het afgelopen jaar kan bepaald worden door het verschil tussen herkomst en bestedingen van middelen.

Vermogensmutaties		Bedragen x € 1.000		
		Herkomst	Besteding	
<i>Vaste activa:</i>	Afschrijvingen	18.254		
	Bijdragen van derden	27.644		
	Bruto uitgaven		44.353	
<i>Eigen vermogen:</i>	Toevoegingen	600		
	Onttrekkingen		3.261	
<i>Voorzieningen:</i>	Toevoegingen	340		
	Onttrekkingen		2.700	
<i>Langlopende schulden:</i>	Stortingen	-		
	Aflossingen		17.269	
	Totaal	46.838	67.583	
		Vermogenstoename		-20.745

Financiering

In 2016 is voor € 17.269.000,- afgelost. Er zijn geen vaste financieringsmiddelen aangetrokken. De restant schuld bedraagt op 31 december 2016 € 240.479.000,-.

Renteontwikkeling

Bij de programmabegroting werd uitgegaan van een rente van 1,5% voor de financieringsbehoefte op lange termijn. In 2016 is de financieringsbehoefte voldaan door het aantrekken van kasgeldleningen. Hierop werd een rente ontvangen variërend van -0,10% tot -0,39%.

Risicobeleid

Het treasurybeleid is defensief en risicomijdend, en is er op gericht toekomstige risico's inzichtelijk te maken, te beheersen, te verminderen of te verschuiven. Het risicobeheer bestaat uit o.a. renterisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico, waarbij voor ons het renterisico het belangrijkste is. De uitvoering van de treasurytaak mag in ieder geval niet leiden tot een vergroting van de risico's voor de organisatie. Hierbij geldt dat het niveau van renterisico's in de komende jaren de wettelijke normen (de kasgeldlimiet en de renterisiconorm), zoals vastgelegd in de Wet Fido niet overschrijdt.

Renterisiconorm

De renterisiconorm beoogt een zodanige opbouw van de leningenportefeuille dat het risico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen beperkt blijft. De renterisiconorm is voor de waterschappen vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het betreffende jaar. Het waterschap heeft geen leningen met een renteherziening.

Renterisiconorm		Bedragen x € 1.000
1	Totaal begroting	112.516
2	Vastgesteld percentage	30%
3	Renterisiconorm (30% van 1)	33.755
4	Betaalde aflossingen	<u>17.269</u>
	Ruimte (3-4)	16.486

Uit het voorgaande overzicht blijkt dat het waterschap het afgelopen jaar ruimschoots onder de norm is gebleven.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum dat gesteld is aan de mate waarin van korte financiering (looptijd maximaal één jaar) gebruik mag worden gemaakt. In de 'Uitvoeringsregeling Fido' is dit maximum voor de waterschappen vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal. Voor het waterschap betekent dit voor 2016 € 26 miljoen. In 2016 zijn het 3e en 4e kwartaal overschreden (toegestaan is 2 opeenvolgende kwartalen). Om een overschrijding van het volgende (3^e) kwartaal te voorkomen, zijn in januari 2017 vaste financieringsmiddelen aangetrokken.

Bedragen x € 1.000			
Periode (einde van het)	Vlottende schuld (-/-)/middelen	Kasgeldlimiet	Ruimte onder Kasgeldlimiet
1 ^e kwartaal	€ 23.600	€ 26.000	-/-€ 2.400
2 ^e kwartaal	€ 22.700	€ 26.000	-/-€ 3.300
3 ^e kwartaal	€ 27.300	€ 26.000	€ 1.300
4 ^e kwartaal	€ 30.100	€ 26.000	€ 4.100

2.9.7 Verbonden partijen

Dit hoofdstuk gaat in op de doelstellingen, activiteiten en de mate van de financiële betrokkenheid van de samenwerkingsverbanden, waarin het waterschap participeert en waarin het tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen. Het gaat hierbij om banden met derde partijen, waarbij realiseren van een publiek belang centraal staat.

Per partij kan sprake zijn van een financieel en/of bestuurlijk belang. De nadruk dient op de combinatie te liggen.

Onder een bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht.

Met financieel belang wordt bedoeld: een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Nederlandse Waterschapsbank N.V.			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Ingangsdatum	1954		
Participanten	Aandeelhouders: Staat der Nederlanden, 9 provincies en alle waterschappen.		
Publiek belang	Als huisbankier van de waterschappen levert de NWB diensten op het gebied van betalingsverkeer, electronic banking en consultancy. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen.		
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders (AVA), naar rato van het aantal aandelen heeft het waterschap hierin stemrecht (6%). Ieder aandeel A heeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen.		
Financieel belang	Het waterschap is aandeelhouder van 6,0% van het nominale aandelenkapitaal (4.380 aandelen A en 166 aandelen B). De AVA heeft in 2011 besloten vanaf 2012 geen dividend meer uit te keren, totdat voldaan wordt aan de kapitaaleisen van Basel III.		
Vermogen (jaarrekening 2015)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen
	01-01	€ 1,303 miljoen	€ 86,946 miljoen
	31-12	€ 1,399 miljoen	€ 89,713 miljoen
	resultaat 2015 € 49 miljoen (2015 € 95 miljoen)		
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank. Voldoen aan de Basel III-norm (leverage ratio 3%) in 2018.		
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Geen		
Risico's	Voor de ontwikkeling van de nettowinst zijn in ieder geval van betekenis de hogere bankenbelasting als gevolg van een hoger balanstotaal, de bijdrage aan BRRD (resolutiefonds) en hogere toezichtskosten.		
Relatie met programma / paragraaf	Programma: Dekkingsmiddelen		
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert		

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)											
Vestigingsplaats	Moerdijk										
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap										
Ingangsdatum	2010										
Participanten	Waterschappen: Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Rivierenland, Vechtstromen, Scheldestromen.										
Publiek belang	Duurzame oplossing op het gebied van het verwerken van zuiveringsslib tegen zo laag mogelijke kosten. Missie van SNB luidt: een voorbeeldfunctie bij de verwerking van zuiveringsslib. Zij garandeert continuïteit in slibverbranding met maximaal respect voor mens en milieu tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.										
Bestuurlijk belang	Het waterschap is vertegenwoordigd in de Raad van commissarissen en de aandeelhoudersvergadering.										
Financieel belang	Waterschap Scheldestromen heeft vanaf 2010 een aandeel van 7,8% in SNB. De waarde van de aandelen bedraagt € 354.014 (1-1-2012). Ter financiering is in de vorm van een storting in de agioreserve een totaal bedrag van ruim € 7,9 miljoen (7,8%) ingebracht door waterschap Scheldestromen. Binnen de bedrijfseconomische resterende levensduur wordt de agioreserve terugbetaald. De agio bedraagt eind 2016 ruim € 5,1 miljoen.										
Vermogen (jaarrekening 2015)	<table><tr><td></td><td>Eigen vermogen</td><td>Vreemd vermogen</td></tr><tr><td>01-01</td><td>€ 86,053 miljoen</td><td>€ 33,925 miljoen</td></tr><tr><td>31-12</td><td>€ 75,250 miljoen</td><td>€ 48,414 miljoen</td></tr></table> resultaat 2015 -€ 13,936 miljoen (2014 € 24,2 miljoen)			Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 86,053 miljoen	€ 33,925 miljoen	31-12	€ 75,250 miljoen	€ 48,414 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen									
01-01	€ 86,053 miljoen	€ 33,925 miljoen									
31-12	€ 75,250 miljoen	€ 48,414 miljoen									
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	In 2016 is het ondernemersplan 2016-2020 vastgesteld met als hoofddoel het verwerken van slib op de meest duurzame wijze tegen de laagste prijzen. Om deze ambitie te verwezenlijken zet SNB in op drie belangrijke, met elkaar samenhangende hoofdstrategieën. Dit betreft het bezet houden van de slibverwerkingsinstallatie, innoveren vanuit een solide basis en de verdere verduurzaming van de slib(eind)verwerking.										
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen zoals o.a. de bezettingsgraad van de installatie.										
Risico's	Onderbezetting van de installaties.										
Relatie met programma / paragraaf	Programma: Afvalwaterketen										
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Lid Raad van Commissaris ing. G. van Kralingen Vertegenwoordiger aandeelhoudersvergadering ir. L.A. Mangnus										

Holding Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. & Facilitair Bedrijf Zeeland B.V.	
Vestigingsplaats	Middelburg
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Ingangsdatum	2004
Participanten	Waterschap Scheldestromen
Publiek belang	De Holding Facilitair Bedrijf Zeeland BV heeft als activiteit het beheren van de aandelen van Facilitair Bedrijf Zeeland BV. Ter beperking van risico's is gekozen voor een Holding waarin eventueel vermogen kan worden ondergebracht. Facilitair Bedrijf Zeeland BV heeft als activiteiten het exploiteren van

Holding Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. & Facilitair Bedrijf Zeeland B.V.											
	een aantal vergaderzalen en het bedrijfsrestaurant in het kantoor te Middelburg met als doel de vergaderruimten te verhuren aan derden.										
Bestuurlijk belang	Waterschap bezit 100% aandelen / 100% stemrecht										
Financieel belang	Gestort aandelenkapitaal van twee maal € 18.000,-										
Vermogen (jaarrekening 2015)	<table> <tr> <th></th><th>Eigen vermogen</th><th>Vreemd vermogen</th></tr> <tr> <td>01-01</td><td>€ 23.422,-</td><td>€ 30.964,-</td></tr> <tr> <td>31-12</td><td>€ 20.993,-</td><td>€ 29.030,-</td></tr> </table>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 23.422,-	€ 30.964,-	31-12	€ 20.993,-	€ 29.030,-	
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen									
01-01	€ 23.422,-	€ 30.964,-									
31-12	€ 20.993,-	€ 29.030,-									
	resultaat 2015 -€ 1.663,- (2014 -€ 2.209,-)										
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	Sinds november 2005 vinden er geen activiteiten meer plaats binnen de BV's.										
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Mogelijkheden onderzoeken voor deze BV's.										
Risico's	-										
Relatie met programma / paragraaf	Paragraaf: Bedrijfsvoering										
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Leden dagelijks bestuur										

Stichting (Gemeenschappelijke regeling) Het Waterschapshuis											
Vestigingsplaats	Amersfoort										
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling										
Ingangsdatum	2012 (Stichting 2005)										
Participanten	De waterschappen										
Publiek belang	Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 22 waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de natte sector. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.										
Bestuurlijk belang	Van elk deelnemend waterschap is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van Het Waterschapshuis. Deze leden kiezen uit hun midden de voorzitter en de andere vier leden van het dagelijks bestuur.										
Financieel belang	Aan bijdrage voor 2016 is verantwoord € 332.435,-. Daarnaast is over 2015 € 15.073,- terug ontvangen.										
Vermogen (jaarrekening 2015)	<table> <tr> <th></th><th>Eigen vermogen</th><th>Vreemd vermogen</th></tr> <tr> <td>01-01</td><td>€ 1,5 miljoen</td><td>€ 0,0 miljoen</td></tr> <tr> <td>31-12</td><td>€ 1,3 miljoen</td><td>€ 0,0 miljoen</td></tr> </table>		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 1,5 miljoen	€ 0,0 miljoen	31-12	€ 1,3 miljoen	€ 0,0 miljoen	
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen									
01-01	€ 1,5 miljoen	€ 0,0 miljoen									
31-12	€ 1,3 miljoen	€ 0,0 miljoen									
	resultaat 2015 € 0,2 miljoen (2014 € 0,5 miljoen)										
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden	Meer concreet heeft Het Waterschapshuis, als gezamenlijke ICT-dienst van de waterschappen tot doel om de kwaliteit van de bedrijfsvoering										

Stichting (Gemeenschappelijke regeling) Het Waterschapshuis	
partij	van de waterschappen te verbeteren, de ICT-processen efficiënter te maken en kosten te besparen, de innovatieve slagkracht te vergroten, het imago van de waterschappen als professionele moderne overheid te versterken en bredere facilitaire samenwerking van de waterschappen te stimuleren.
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen volgt alle HWH-programma's kritisch (nut en noodzaak).
Risico's	-
Relatie met programma / paragraaf	Paragraaf: Bedrijfsvoering
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Mr.drs. A.J.G. Poppelaars

Gemeenschappelijke regeling SaBeWa Zeeland										
Vestigingsplaats	Terneuzen									
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling									
Ingangsdatum	1-10-2012									
Participanten	De gemeenten Borssele, Goes, Kapelle, Tholen, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen en Hulst en waterschap Scheldestromen.									
Publiek belang	SaBeWa staat voor Samenwerking Belastingen en Waardebepaling en verzorgt de heffing en invordering van de gemeentelijke en waterschapsbelastingen en de uitvoering van de Wet WOZ.									
Bestuurlijk belang	Van elke deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van SaBeWa-Zeeland. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens het waterschap en 2 leden namens de gemeenten. De 3 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.									
Financieel belang	De kostenverdeelsleutels voor de deelnemers zijn: - uitvoering Wet onroerende zaken: aantal WOZ-objecten - onderdeel Heffen : het aantal aanslagregels - onderdeel Innen : het aantal aanslagbiljetten De begrote financiële bijdrage bedraagt in 2016 € 1.303.647,-. Op basis van de 1 ^e Bestuursrapportage wordt een bijdrage verwacht van maximaal € 1.085.644,- (incl. terug ontvangen over 2015 € 14.819,-).									
Vermogen (jaarrekening 2015)	<table><tr><td></td><td>Eigen vermogen</td><td>Vreemd vermogen</td></tr><tr><td>01-01</td><td>€ 263.858,-</td><td>€ 3,8 miljoen</td></tr><tr><td>31-12</td><td>€ 143.650,-</td><td>€ 13,7 miljoen</td></tr></table> Verwacht resultaat 2016 € 62.350,- (2015 € 0,26 miljoen)		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01	€ 263.858,-	€ 3,8 miljoen	31-12	€ 143.650,-	€ 13,7 miljoen
	Eigen vermogen	Vreemd vermogen								
01-01	€ 263.858,-	€ 3,8 miljoen								
31-12	€ 143.650,-	€ 13,7 miljoen								
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	Optimaliseren van de processen.									
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal ondersteuning verlenen op basis van dienstverleningsovereenkomsten voor huisvesting, automatisering en financiën.									
Risico's	-									
Relatie met programma / paragraaf	Programma: Optimale taakuitoefening									
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. D.K.E. Steijaert									

Gemeenschappelijke regeling RUD-Zeeland							
Vestigingsplaats	Terneuzen						
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling						
Ingangsdatum	2014						
Participanten	De 13 gemeenten in Zeeland, provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen.						
Publiek belang	De RUD-Zeeland voert in opdracht van de gemeenten, provincie en het waterschap VTH milieutaken en VTH Wabotaken uit. Ze moet deze taken professioneel, doelmatig en volgens landelijk vastgestelde kwaliteitseisen en dienstverleningsnormen vervullen. Het takenpakket van de RUD-Zeeland ziet er als volgt uit: - ketentoezicht op grond, bouwstoffen en afval; - VTH-taken Wabo voor BRZO- en IPPC-bedrijven; - VTH-taken Wabo waarvoor de provincie vóór 01-10-10 bevoegd gezag was; - VTH-taken Milieu voor bedrijven waarvoor de gemeente bevoegd gezag is; - Overige taken uit het landelijk basispakket.						
Bestuurlijk belang	Van elke (15) deelnemer is één dagelijks bestuurslid afgevaardigd in het algemeen bestuur van de RUD. Het dagelijks bestuur bestaat uit 1 lid namens de provincie, 1 lid namens het waterschap en 3 leden namens de gemeenten. Deze 5 leden worden gekozen uit het algemeen bestuur.						
Financieel belang	In 2016 is een bijdrage verantwoord van € 154.603,-. De werkelijke bijdrage bedroeg in 2015 € 153.000,-.						
Vermogen (jaarrekening 2015)	<table> <tr> <th>Eigen vermogen</th><th>Vreemd vermogen</th></tr> <tr> <td>01-01 € 0,6 miljoen</td><td>€ 0,7 miljoen</td></tr> <tr> <td>31-12 € 0,6 miljoen</td><td>€ 0,7 miljoen</td></tr> </table> resultaat 2015 € 0,2 miljoen (2014 € 0,6 miljoen).	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	01-01 € 0,6 miljoen	€ 0,7 miljoen	31-12 € 0,6 miljoen	€ 0,7 miljoen
Eigen vermogen	Vreemd vermogen						
01-01 € 0,6 miljoen	€ 0,7 miljoen						
31-12 € 0,6 miljoen	€ 0,7 miljoen						
Beleidsvoornemens verbonden partij	Conform het bedrijfsplan het optimaliseren van de organisatie.						
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Het waterschap zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.						
Relatie met programma / paragraaf	Programma: Optimale taakuitoefening						
Bestuurlijke vertegenwoordiger	Ing. H.C.L. de Smet						

Unie van Waterschappen			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Vereniging		
Ingangsdatum	1927		
Participanten	De waterschappen		
Publiek belang	De vereniging heeft tot doel de leden individueel en collectief bij te staan bij de vervulling van hun bestuurstaken. De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijks-overheid, IPO, VNG en Europa.		
Bestuurlijk belang	Het waterschap heeft zitting in de ledenvergadering (voorzitters van alle waterschappen).		
Financieel belang	De bijdrage aan de vereniging wordt via een verdeelsleutel over de waterschappen verdeeld. In 2016 is een bijdrage van € 349.164,- verantwoord.		
Vermogen (jaarreke-	<table> <tr> <th>Eigen vermogen</th><th>Vreemd vermogen</th></tr> </table>	Eigen vermogen	Vreemd vermogen
Eigen vermogen	Vreemd vermogen		

Unie van Waterschappen	
ning 2015)	01-01 € 0,8 miljoen € 7,0 miljoen 31-12 -€ 0,2 miljoen € 6,5 miljoen resultaat 2015 -€ 1,0 miljoen (2014 -€ 0,03 miljoen)
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	In het Bestuursprogramma 2016-2018 (genaamd Verenigd in water) is het beleid op hoofdlijnen vastgesteld. Hierin wordt gestreefd naar een moderne en slagvaardige Unie van Waterschappen die zich richt op koers en strategie. Met aandacht voor moderne communicatie en educatie. In haar externe contacten wil de Unie en betrouwbare en zelfbewuste gesprekspartner zijn. In het bestuursprogramma is een aantal speerpunten benoemd: 1. Droge voeten; 2. Schoon water; 3. Wateroverlast (ruimtelijke adaptie); 4. Internationale opgave; 5. Duurzaamheid en energie. Daarnaast wil de Unie op een moderne wijze communiceren en aandacht geven aan educatie van jongeren (Jeugdwaterschap). Daarnaast streeft de Unie naar toegankelijke(digitaal) en transparante waterschappen.
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.
Risico's	-
Relatie met pro- gramma / paragraaf	Programma: Optimale taakuitoefening
Bestuurlijke verte- genwoordiger	Mr. drs. A.J.G. Poppelaars

Stichting Minas en Middelen Meester	
Vestigingsplaats	Goes
Rechtsvorm	Stichting
Ingangsdatum	2000
Participanten	Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt (ZAJK), provincie Zeeland, ZLTO, ZMF en het waterschap.
Publiek belang	De stichting stelt zich ten doel de emissie van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu in Zeeland te verminderen door deze middelen in de landbouw efficiënter te gebruiken. Naast de uitvoering van concrete projecten doet MMM dienst als een afstemmingskader voor alle Zeeuwse projecten op het gebied van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen. De winst van de stichting zit vooral in het gezamenlijk optrekken om binnen de landbouw een zo groot mogelijke milieuwinst te behalen. Dit is niet alleen goed voor het milieu, maar ook goed voor het imago van de landbouw.
Bestuurlijk belang	Het waterschap is in het bestuur van de stichting vertegenwoordigd.
Financieel belang	Het waterschap draagt bij in de verschillende onderzoeksprojecten. Jaarlijks wordt een bijdrage betaald van € 7.000,-. Bij de oprichting is een voorschot/startkapitaal verstrekt van € 37.500,-.
Vermogen (jaarreke-	Eigen vermogen Vreemd vermogen

Stichting Minas en Middelen Meester	
ning 2015)	01-01 € 43.885,- € 88.383,- 31-12 € 43.885,- € 97.492,- Verwacht resultaat 2016 € -
Beleidsvoornemens / -realisatie verbonden partij	De stichting stelt zich ten doel de emissie van mineralen en gewasbeschermingsmiddelen naar het Zeeuwse oppervlaktewater te verminderen. Doorgaans gebeurt dat middels projecten die de stichting initieert of ondersteunt en door het geven van voorlichting. De resultaten uit de projecten communiceert de stichting actief richting agrarische sector en de eigen achterban. Ook in de toekomst wil de stichting zich vooral richten op het terugdringen van de probleemstoffen die in het Zeeuwse oppervlaktewater worden aangetroffen.
Beleidsvoornemens / -realisatie waterschap omtrent verbonden partij	Waterschap Scheldestromen zal daar waar mogelijk een bijdrage leveren aan het zo optimaal mogelijk realiseren van de doelstellingen.
Risico's	-
Relatie met programma / paragraaf	Programma: Watersystemen
Bestuurlijke vertegenwoordiger	ing. G. van Kralingen

2.9.8 Bedrijfsvoering

Verbetering van de interne beheersing

Volgens de Waterschapswet moet verantwoording worden afgelegd of gedurende het jaar rechtmatig, dat wil zeggen overeenkomstig de externe- en interne wet- en regelgeving is gehandeld. Een hulpmiddel om te kunnen vaststellen of is voldaan aan de interne regelgeving en externe wet- en regelgeving is het uitvoeren van interne controle. Daarom zijn voor een aantal processen met een overwegend groot financieel belang (en interne controle daarop) controleplannen opgemaakt. Aan de hand daarvan hebben interne controles plaatsgevonden met het doel om fouten en onzekerheden in de administratie en/of in de financiële rapportages tijdig te signaleren, zo mogelijk te laten corrigeren en in de toekomst te voorkomen. Tevens hebben deze interne controles als doel de externe accountantscontrole tot een minimum te beperken en zo efficiënt mogelijk te laten plaatsvinden. De formele rechtmatigheidcontrole vindt door de accountant plaats bij de jaarrekening. De algemene vergadering heeft door middel van het vaststellen van het Controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekening 2016 met bijbehorend Normen- en Toetsingskader de kaders gesteld voor de rechtmatigheidcontrole van de accountant.

De interne controles zijn uitgesplitst in organisatiegerichte- en gegevensgerichte controles. Aan de hand van de organisatiegerichte controles wordt vastgesteld of overeenkomstig de bedoelde werkwijze wordt gehandeld. Aan de hand van de uitkomsten van de organisatiegerichte controles is het aantal gegevensgerichte controles bepaald. Aan de hand van de uitgevoerde interne controles zijn recapitulaties opgemaakt. Aan de hand van deze recapitulaties en de daarbij behorende checklists en onderbouwingen is vervolgens nagegaan of voldoende waarnemingen zijn verricht, de benodigde onderbouwingen aanwezig waren en de juiste conclusies zijn getrokken.

Ondersteunende beheerproducten

De netto exploitatiekosten van de ondersteunende beheerproducten zijn met gebruikmaking van een aantal verdeelsleutels over de programma's verdeeld.

Prestaties(indicatoren):	Doelstelling begroting 2016	Voortgang 31-12	Conform doelstelling 2016
Percentage digitale volwassenheid*	65%	69%	Ja
Volwassenheidsniveau informatieveiligheid*	2,7	2,7	Ja
Percentage van het inkoopvolume dat duurzaam wordt ingekocht*	100%	100%	Ja
Goedkeurende accountantsverklaring op het gebied van rechtmatigheid in relatie tot de gehouden aanbestedingen*	"Ja"	Ja	Ja

*Doelstelling o.b.v. Strategienota 2015-2019

Wat waren de kosten?

(deze kosten zijn dus in de netto kosten van de programma's opgenomen)

Ondersteunend beheerproduct	Bedragen x € 1.000	
	Begroting 2016	Rekening 2016
Centraal management	712	284
Organisatiebeleid en -beheer	302	244
Personeelsbeleid en -beheer	1.657	1.605
Kwaliteit, ARBO en milieu	242	296
Interne voorlichting	395	412
Algemeen bestuurlijke en juridische ondersteuning	917	967
Concerncontrol en financieel beleid	1.147	1.227
Meerjarenraming en begroting	89	59
Management- en bestuursrapportages	35	13
Comptabiliteit	871	703
Informatiebeleid en automatisering	4.121	3.696
Centrale (geo)grafische informatie	1.619	1.632
Huisvesting	3.479	3.084
Interne faciliteiten	3.328	3.247
Bemonstering en analyse	82	61
Totaal netto exploitatiekosten, incl. aandelen	18.996	17.530

De lagere kosten op het product centraal management zijn hoofdzakelijk veroorzaakt doordat de kosten van gewezen directieleden zijn doorbelast naar de gehele organisatie en niet enkel naar centraal management.

De daling op huisvesting komt voornamelijk doordat met ingang van 2016 voor kantoor Middelburg ook de lineaire afschrijvingsmethode wordt gehanteerd, net zoals voor alle andere activa. Hierdoor wordt een lager rentepercentage toegerekend aan kantoor Middelburg dan in het verleden het geval was.

Bij informatiebeleid en automatisering is de daling vooral te danken aan de lagere kosten voor telefonie, als gevolg van het aanbestedingstraject.

(Hulp)kosten plaatsen

Onderstaande activiteiten komen niet voor in de BBP-structuur, maar zijn voor waterschap Scheldestromen organisatorisch van belang zodat hiertoe (hulp)kostenplaatsen zijn gecreëerd.

(Hulp)kostenplaatsen	Bedragen x € 1.000	
	Begroting 2016	Rekening 2016
Beheer centrale tractie	3.496	3.598
Engineering	1.482	219
Netto exploitatiekosten	4.978	3.817

Beheer centrale tractie

De lagere exploitatiekosten van deze hulpkostenplaats (€ 102.000,-) zijn in hoofdzaak een gevolg van de volgende factoren:

- lagere kapitaallasten i.v.m. verschuiving in het materieel	€ 10.000,-
- lagere personeelslasten, minder uren ingezet	€ 57.000,-
- opbrengst verkoop (oud) materieel	€ 30.000,-

Engineering

Deze (hulp)kostenplaats bestaat uit de centrale uitvoering van activiteiten van het ingenieursbureau. In de raming van de programmabegroting zijn hierbij ook de personele lasten, exclusief de activering van deze lasten, inbegrepen. In werkelijkheid heeft in 2016 de besteding van de personeelsuren veelal rechtstreeks op de daarvoor in aanmerking komende primaire producten plaatsgevonden. Het bedrag in de jaarrekening heeft dus slechts betrekking op € 58.000,- personeelslasten, € 110.000,- aandeel beheer centrale tractie, externe kosten € 53.000,- onder aftrek van de opbrengst van € 2.500,- wegens diensten voor derden.

2.9.9 Investerings bedrijfsvoering 2016

In deze paragraaf zijn de investeringsprojecten opgenomen die bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen binnen de bedrijfsvoering. Hierbij is er voor gekozen om niet elke individuele investering nog afzonderlijk toe te lichten, maar de lijn gekozen om te rapporteren over afwijkingen en risico's. Vanuit de verantwoordingsfunctie van de jaarverslaggeving worden de investeringsprojecten expliciet toegelicht die per 31-12-2016:

- financieel zijn afgerond en een substantieel hogere netto besteding hebben dan het verstrekte krediet;
- een uitloop hebben van minimaal een half jaar;
- anderszins relevant zijn om te vermelden, zoals bijvoorbeeld bij risico's die van invloed kunnen zijn op het krediet en/of de planning;

De actuele voortgang van de projecten is opgenomen in de "projectenkaart-App".

In 2016 bedraagt de besteding voor investeringen binnen de bedrijfsvoering € 0,752 miljoen netto (bruto € 0,903 miljoen). In de begroting 2016 was een bedrag van € 1,641 miljoen netto opgenomen. Met betrekking tot de service gerichte architectuur is er een pas op de plaats gemaakt en heeft er een hernieuwd onderzoek plaatsgevonden naar nut en noodzaak. Hiermee is het project doorgeschoven naar 2017. Het voorbereidingstraject voor de vervanging van de Rook-en Warmte Afvoer installatie in kantoor Terneuzen heeft een langere tijd in beslag genomen en hierdoor vindt uitvoering plaats in 2017. Daarnaast was er een lagere besteding bij het project Beheer en onderhoud BGT.

Hieronder is een onderbouwing van de besteding weergegeven, onderverdeeld in de investeringen die in 2016 technisch en/of financieel afgerond zijn, onderhanden investeringen en de investeringen die in voorbereiding zijn uit het algemene voorbereidingskrediet.

Overzicht investeringen die technisch en/of financieel afgerond zijn

programma/c.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	technische afronding in 2016	financieel afgerond in 2016	verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			x € 1.000 besteding 2016
							bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
		6 bedrijfsvoering											
		6.1 bedrijfsvoering											
		ON50.09 diverse ondersteuning											
	PRJ1342	Verlichting in (werkgebied)kantoren	16-12-2015	2016-12	2016-12	nee	75	0	75	52	0	52	52
	PRJ1348	Syst.integr.doc. tek. & foto's	08-11-2012	2015-12	2016-5	ja	150	0	150	161	0	161	87
	PRJ1384	Aank./vervangen auto's 2015	04-12-2014	2015-12	2015-12	ja	779	96	683	592	67	525	-4
							1.004	96	908	805	67	738	135

PRJ1348 Systeemintegratie documenten, tekeningen & foto's

Voor het project PRJ1348 Systeem integratie documenten, tekeningen en foto's is initieel een bedrag van € 300.000,- verstrekt. Omdat de eerste oplossing voor systeemintegratie kon worden gevonden in een schil om bestaande programmatuur heen via het programma MyLEX waren minder financiële middelen nodig dan aanvankelijk waren geraamd. De initiële raming ging uit van vervanging van huidige programmatuur. In 2015 is daarom € 150.000,- aan budget op deze investering afgeraagd. Het tweede deel van de integratie, het actualiseren van Citrix, is uiteindelijk door extra licenties net iets duurder uitgevallen dan was ingeschat. Het uiteindelijke investeringsbedrag komt daarmee uit op ruim € 160.000,- en is daarmee bijna € 140.000,- onder het initiële investeringsbedrag gebleven.

Overzicht onderhanden investeringen 2016

						x € 1.000						
						verstrekt krediet			totale besteding (incl.2016)			besteding 2016
programma/cat.	projectnummer	investeringsproject	datum AV krediet	technische afronding AV datum	geplande technische afronding	bruto	subsidie / bijdrage	netto	bruto	subsidie / bijdrage	netto	netto besteding realisatie 2016
		6 bedrijfsvoering										
		6.1 bedrijfsvoering										
		ON50.09 diverse ondersteuning										
	PRJ1337	Beheer & onderhoud BGT	21-02-2013	2017-12	2017-12	660	0	660	431	0	431	-105
	PRJ1347	Duurzaam digitaal	14-11-2013	2017-12	2017-12	200	0	200	48	0	48	48
	PRJ1351	Aanschaf inkoopstelsel	14-11-2013	2017-7	2017-7	161	0	161	126	0	126	28
	PRJ1386	Aank./vervangen tractiemiddelen 2016	16-12-2015	2016-12	2017-6	959	130	829	785	147	638	638
	PRJ1402	Service gerichte architectuur	04-12-2014	2018-12	2018-12	300	0	300	3	0	3	3
	PRJ1426	Hoofdk.Terneuzen, vervang rwa-installatie	16-12-2015	2016-12	2017-9	187	0	187	0	0	0	0
						2.467	130	2.337	1.393	147	1.246	612

Naam project: PRJ1426 Hoofdkantoor Terneuzen, vervangen rwa installatie

De rook- en warmte afvoerinstallatie in kantoor Terneuzen moest in 2016 vervangen worden i.v.m. certificering en levensduur. Vanwege een langere voorbereidingsperiode is de uitvoering verlegd naar 2017. Voortgang is afhankelijk van vergunningverlening door de gemeente. De datum van technische afronding verschuift hierdoor met meer dan 6 maanden van 2016/12 naar 2017/9.

Overzicht investeringen uit het algemene voorbereidingskrediet per 31-12-2016

programma/cat.	projectnummer	investeringsproject	Externe kosten						Geactiveerde personeelslasten	
			verstrekt krediet			totale besteding (incl. 2016)			netto besteding 2016	totale besteding netto incl. 2016
			bruto	subsidie/ bijdrage	netto	bruto	subsidie/ bijdrage	netto		
		6 bedrijfsvoering								
		6.1 bedrijfsvoering								
		ON50.09 diverse ondersteuning								
	PRJ1338	Vervangen peilboot Meermin III	25	0	25	5	0	5	5	0
			25	0	25	5	0	5	5	0

2.9.10 EMU-saldo

In het kader van de Economische en Monetaire Unie EMU is onder andere vastgelegd dat het begrotingstekort van een lidstaat niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Er is sprake van een tekort als overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen.

Nederland verankert, conform in Europa gemaakte afspraken, de Europese begrotingsafspraken in de Wet Hof, zodanig dat alle lagen van de overheid gebonden zijn aan deze doelstellingen. Volgens de Europese begrotingseisen moet het structurele overheidssaldo van Nederland, oftewel het structurele EMU-saldo, zich op de middellange termijn ontwikkelen naar evenwicht. De grens voor het feitelijke EMU-tekort blijft 3 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Het EMU-saldo bevat de inkomsten en uitgaven van de gehele Nederlandse overheid en beheersing hiervan is daarmee ook een verantwoordelijkheid van alle lagen van de overheid.

Waterschap Scheldestromen is als mede overheid (net als andere decentrale overheden) medeverantwoordelijk voor het Nederlandse EMU-saldo. In Unieverband is daarom afgesproken dat alle waterschappen in het jaarverslag een bijlage opnemen waaruit hun bijdrage aan het EMU-saldo blijkt. Lastig hierbij is dat het EMU-saldo is gebaseerd op het door de centrale overheid gehanteerde transactiestelsel, terwijl waterschappen net als de andere decentrale overheden het baten- en lastenstelsel gebruiken.

Voor de waterschappen als totaal zijn afspraken gemaakt over het maximale toegestane tekort en dit aan de hand van de begrotingstotalen verdeeld over de waterschappen. Dit betekent voor Scheldestromen dat in 2016 een maximaal tekort van € 14,3 miljoen was toegestaan. Momenteel zijn er geen sancties op de overschrijding van het tekort.

Het EMU-saldo op basis van de jaarrekening en programmabegroting 2016 kan als volgt berekend worden:

		Bedragen x € 1.000		
Berekening EMU-saldo		Rekening 2016	Primitieve begroting 2016	
+	Resultaat	3.017	-	
-	Dotaties/onttrekkingen aan reserves	-2.661	-1.354	
-	Opbrengstsoort geactiveerde lasten	-3.666	-3.142	
1	EMU-exploitatiesaldo		-3.310	-4.496
-	Bruto investeringen (excl. geactiveerde lasten)	-40.242	-23.958	
+	Investeringsubsidies	26.514	p.m.	
+	Verkopen	157	130	
+	Afschrijvingen	18.254	18.174	
2	Invloed investeringen		4.683	-5.654
+	Toevoeging aan voorzieningen	340	85	
-	Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-2.700	-3.045	
3	Invloed voorzieningen		-2.360	-2.960
4	Invloed reserves		-	-
5	Deelneming en aandelen		529	-
EMU - SALDO		-458		-13.110

Analyse verschil tussen programmabegroting en jaarrekening

Het gerealiseerde EMU saldo voor Scheldestromen onderschrijdt het toegestane tekort ruimschoots. Het verschil met de programmabegroting van € 12,7 miljoen heeft in hoofdzaak de volgende oorzaken:

- a. (per saldo) de hogere beschikking over reservemiddelen (-€ 1,3 miljoen);
- b. (per saldo) toename van de toevoeging aan de voorzieningen (€ 0,6 miljoen);
- c. de invloed investeringsprojecten, incl. activering en aandelen (€ 10,4 miljoen);
- d. het jaarrekeningresultaat (€ 3,0 miljoen);

De onder a. en b. vermelde factoren zijn het gevolg van de in de begrotingswijzigingen opgenomen mutaties.

3 Jaarrekening

3.1 Exploitatierekening naar programma's

Programma	Bedragen x € 1.000		
	Jaarrekening	Begroting, incl. 1e wijziging	Begroting
Waterkeringen	12.759	13.028	12.681
Watersysteembeheer	31.459	31.602	31.439
Afvalwaterketen	26.914	28.227	28.202
Wegen	7.903	8.648	8.484
Optimale taakuitoefening	6.444	7.765	7.479
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	-1.232	-1.302	-1.302
Totaal netto kosten	84.247	87.968	86.983
Belastingopbrengsten	84.603	85.629	85.629
Mutaties in de reserves	2.661	2.339	1.354
Resultaat voor bestemming	-3.017	0	0

In het jaarverslag (hoofdstuk 2) zijn de toelichtingen per programma opgenomen.

3.2 Begrotingsrechtmatigheid

Op grond van artikel 99 Waterschapswet zijn alle begrotingsoverschrijdingen op de lasten (en daarmee overeenstemmende balansmutaties) onrechtmatig. Bij de afweging van de relevantie van deze onrechtmatige overschrijdingen is het criterium “passend binnen het door het algemeen bestuur uitgezette beleid” van belang. De algemene vergadering heeft in de Financiële verordening opgenomen dat voor overschrijdingen van de programma's tot en met 5% van de netto-kosten geen toestemming vooraf nodig is indien zij passen binnen het vastgestelde beleid. Het begrotingscriterium is verder uitgewerkt in de kadernota 2016 van de commissie BBV. In het Controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekening zijn de normen/richtlijnen uit de Kadernota overgenomen en nader geconcretiseerd. Er zijn in 2016 geen programma's waarvan de netto-kosten met meer dan 5% zijn overschreden.

3.3 Exploitatierekening naar kostendragers

3.3.1 Verdeling van de programmakosten naar taken / categorieën

In de nota kostentoerekening en onderbouwing tarieven is vastgelegd op welke wijze de kosten van primaire producten worden toegerekend aan kostendragers en categorieën.

De kosten van de programma's waterkeringen en watersysteembeheer gaan in zijn geheel naar de watersysteembeheertaak, op de kosten van rioleringsplannen na, die naar de zuiveringsbeheertaak gaan.

De kosten van het programma optimale taakuitoefening gaan voor een deel naar de watersysteembeheertaak. Met name de kosten van beheer keur, vergunningen & meldingen gaan voor het grootste gedeelte naar watersysteembeheer (kosten van vergunningen & meldingen afvalwaterketen, wabo adviezen, toezicht afvalwaterketen en een percentage van toezicht (25%)/handhaving algemeen (10%) gaan naar zuiveringsbeheer).

De kosten van belastingheffing en invordering worden direct aan de categorieën toegerekend. De kosten van bestuur en communicatie gaan voor 50% naar watersysteembeheer en voor 50% naar zuiveringsbeheer. Enkel de opbrengsten van beheer niet reglementaire taken komen alleen ten goede van watersysteembeheer.

De kosten (kapitaallasten) van verkiezingen worden rechtstreeks aan de categorie ingezetenen toegerekend evenals de kosten van kwijtschelding en oninbaar.

Op opbrengsten van de dekkingsmiddelen precario, leges en retributies komen ten goede aan het watersysteembeheer en de opbrengst van bespaarde rente wordt verdeeld over de taken en de categorieën, afhankelijk van welke reserve ze afkomstig zijn.

De belastingopbrengsten komen rechtstreeks ten gunste van de categorieën, de opbrengst verontreinigingsheffing komt ten gunste van het watersysteembeheer.

Wat betreft de mutaties in de reserve kan worden opgemerkt dat de onttrekkingen en toevoegingen aan de tariefegalisatiereserve aan de categorieën worden toegerekend. Mutaties in de algemene reserve en mutaties in de overige bestemmingsreserves (afhankelijk van het doel waartoe ze gevormd zijn) worden gesaldeerd met de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

In het hierna volgende overzicht is de verdeling naar de taken en categorieën opgenomen.

Programma	Bedragen x € 1.000			Taken		Categoriekosten				
	Begroting	Begroting incl. wijziging	Jaarrekening	Water-systeem-beheer	zuiverings-beheer	ingezetenen	gebouwd	ongebouwd	natuur	zuiverings-heffing
Waterkeringen	12.681	13.028	12.759	12.759						
Watersysteembeheer	31.439	31.602	31.459	31.225	234					
Afvalwaterketen	28.202	28.227	26.914		26.914					
Wegen	8.484	8.648	7.903	7.903						
Optimale taakuitoefening	7.479	7.765	6.444							
beh.keur/(advies) vergunn & meldingen		1.241	1.174	1.024	150					
toezicht / Handhaving		1.432	1.224	1.104	120					
Belastingheffing / invordering		2.341	2.142			221	1.051	162	26	681
Bestuur en externe communicatie		2.751	1.905	158	1.565	182				
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	-1.302	-1.302	-1.232							
Onvoorzien		100	0							
Kwijtschelding / oninbaarverklaring		1.339	1.665			706	103	11		845
Precario, leges, retributies, bespaarde rente		-2.741	-2.897	-2.871	4	-17	-1	1		-12
Totaal netto kosten	86.983	87.968	84.247	51.302	28.987	1.092	1.153	174	26	1.514
Belastingopbrengsten	85.629	85.629	84.603	-569		-15.666	-26.970	-11.062	-262	-30.074
Mutaties in de reserves	1.354	2.339	2.661	-1.312	-90	-955	600			-904
jaarresultaat 2016	-	-	-3.017							
jaarekening totaal taak / categorie				49.421	28.897	-15.529	-25.217	-10.888	-236	-29.464
Begroting totaal taak / categorie	-			51.648	30.224	-15.495	-25.101	-10.877	-176	-30.224
Resultaat per taak / categorie				-2.227	-1.327	-34	-116	-11	-60	760

3.3.2 Toelichting op exploitatierekening naar kostendragers

Per taak / categorie (kostendrager) is een toelichting opgenomen van de verschillen tussen de gerealiseerde kosten en de begroting.

Watersysteembeheer

Programma	Begroting inclusief wijziging	Jaar- rekening	Verschil
Waterkeringen	13.028	12.759	-269
Watersysteembeheer	31.260	31.225	-35
Wegen	8.648	7.903	-745
Optimale taakuitoefening	3.508	2.286	-1.222
Beheer keur/(advies) vergunningen & meldingen	1.241	1.024	-217
toezicht / Handhaving	1.252	1.104	-148
Bestuur en externe communicatie	1.015	158	-857
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	-2.660	-2.871	-211
Onvoorzien	50	0	-50
Precario, leges, retributies, bespaarde rente	-2.710	-2.871	-161
Totaal netto kosten	53.784	51.302	-2.482
Belastingopbrengsten	-663	-569	94
Mutaties in de reserves	-1.473	-1.312	161
Jaarrekening totaal taak watersysteembeheer	51.648	49.421	-2.227

Voor een toelichting op het verschil tussen de cijfers van de begroting inclusief wijzingen en de cijfers van de jaarrekening wordt voor de programma's waterkeringen, watersysteembeheer en wegen verwezen naar de toelichtingen op de programma's in hoofdstuk 2, paragraaf 'wat heeft het gekost'.

De kosten van het programma optimale taakuitoefening zijn, voor zover deze worden toegerekend aan watersysteembeheer € 1,222 miljoen lager dan voorzien. Het aandeel in de personeelslasten is lager. Uren zijn in de praktijk op andere producten geschreven dan was voorzien. Aandelen van overige ondersteunende producten zijn lager omdat de kosten van deze ondersteunende producten in zijn totaliteit lager uit zijn gevallen. Ook de externe kosten zijn iets lager dan begroot. Verder is er een aanzienlijk hogere opbrengst uit verkoop gronden gerealiseerd, die heeft geleid tot fors lagere kosten op Bestuur en externe communicatie.

Van de post onvoorzien is geen gebruik gemaakt en precario, leges en retributies hebben meer opgebracht.

De opbrengst belastingen (verontreinigingsheffing) is lager dan geraamd, door een lager aantal v.e.'s.

Mutaties in de reserves betreffen mutaties in de algemene reserve (conform begroting) en de mutaties in de overige bestemmingsreserves. Het merendeel van de overige bestemmingsreserves gaan direct naar het watersysteembeheer of zuiveringsbeheer. De bestemmingsreserves zichtbaarheid, innovatie en uitgestelde werken 2015 zijn verdeeld over beide taken. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 3.5.2.

Zuiveringsbeheer

Programma	Begroting inclusief wijziging	Jaar- rekening	Verschil
Watersysteembeheer	342	234	-108
Afvalwaterketen	28.227	26.914	-1.313
Optimale taakuitoefening	1.734	1.835	101
Beheer keur/(advies) vergunningen & meldingen	0	150	150
toezicht / Handhaving	180	120	-60
Bestuur en externe communicatie	1.554	1.565	11
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	57	4	-53
Onvoorzien	50	0	-50
Precario, leges, retributies, bespaarde rente	7	4	-3
Totaal netto kosten	30.360	28.987	-1.373
Mutaties in de reserves	-136	-90	46
Jaarrekening totaal taak zuiveringsbeheer	30.224	28.897	-1.327

Voor een toelichting op het verschil tussen de begrotingscijfers en de jaarrekeningcijfers wordt verwezen naar de toelichting op het programma afvalwaterketen in hoofdstuk 2, paragraaf 'wat heeft het gekost'.

De kosten voor het programma optimale taakuitoefening zijn, voor zover deze worden toege-
rekend aan zuiveringsbeheer, per saldo € 0,101 miljoen hoger dan voorzien. Dit is voornamel-
ijk het gevolg van een hoger aandeel in de personeelslasten, uren zijn in de praktijk op ande-
re producten geschreven dan was voorzien.

Van onvoorzien is geen gebruik gemaakt. Mutaties in de reserves betreffen mutaties in de algemene reserve (conform begroting) en de mutaties in de overige bestemmingsreserves. Het merendeel van de overige bestemmingsreserves gaan direct naar het watersysteembeheer of zuiveringsbeheer. De bestemmingsreserves zichtbaarheid, innovatie en uitgestelde werken 2015 zijn conform de bestemming verdeeld over beide taken. Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 3.5.2.

Ingezetenen

Programma	Begroting inclusief wijziging	Jaar- rekening	verschil
Optimale taakuitoefening	479	403	-76
Belastingheffing / invordering	298	221	-77
Bestuur en externe communicatie	181	182	1
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	594	689	95
Kwijtschelding / oninbaarverklaring	611	706	95
Precario, leges, retributies, bespaarde rente	-17	-17	0
Totaal netto kosten	1.073	1.092	19
Belastingopbrengsten	-15.613	-15.666	-53
Mutaties in de reserves	-955	-955	-
Jaarrekening totaal categorie ingezetenen	-15.495	-15.529	-34

Gebouwd

Programma	Begroting inclusief wijziging	Jaar- rekening	verschil
Optimale taakuitoefening	1.048	1.051	3
Belastingheffing / invordering	1.048	1.051	3
Bestuur en externe communicatie	0	0	0
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	36	102	66
Kwijtschelding / oninbaarverklaring	28	103	75
Precario, leges, retributies, bespaarde rente	8	-1	-9
Totaal netto kosten	1.084	1.153	69
Belastingopbrengsten	-26.785	-26.970	-185
Mutaties in de reserves	600	600	-
Jaarrekening totaal categorie gebouwd	-25.101	-25.217	-116

Ongebouwd

Programma	Begroting inclusief wijziging	Jaar- rekening	verschil
Optimale taakuitoefening	163	162	-1
Belastingheffing / invordering	163	162	-1
Bestuur en externe communicatie	0	0	0
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	6	12	6
Kwijtschelding / oninbaarverklaring	9	11	2
Precario, leges, retributies, bespaarde rente	-3	1	4
Totaal netto kosten	169	174	5
Belastingopbrengsten	-11.046	-11.062	-16
Mutaties in de reserves	-	-	-
Jaarrekening totaal categorie ongebouwd	-10.877	-10.888	-11

Natuur

Programma	Begroting inclusief wijziging	Jaar- rekening	verschil
Optimale taakuitoefening	27	26	-1
Belastingheffing / invordering	27	26	-1
Bestuur en externe communicatie	0	0	0
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	-	-	-
Kwijtschelding / oninbaarverklaring	0	0	0
Precario, leges, retributies, bespaarde rente	0	0	0
Totaal netto kosten	27	26	-1
Belastingopbrengsten	-203	-262	-59
Mutaties in de reserves	-	-	-
Jaarrekening totaal categorie natuur	-176	-236	-60

De kosten van belastingheffing en invordering worden direct aan de categorieën toegerekend. In totaal is het voordeel op dit onderdeel € 0,2 miljoen. Dit bestaat voor een deel uit lagere personeelslasten, een lagere bijdrage aan Sabewa voor invorderingsmaatregelen, een voordeel op het aandeel in overige ondersteunende producten en een nadeel bij de opbrengsten wegens afboeking van invorderingskosten ingezetenen 2016. De diverse onderdelen worden middels diverse percentages naar de categorieën doorbelast.

Bij de dekkingsmiddelen kan worden opgemerkt dat er meer kwijtschelding is verleend en meer is toegevoegd aan de voorziening belastingdebiteuren bij de categorie ingezetenen en gebouwd.

De belastingopbrengsten zijn uitgebreid toegelicht in paragraaf 3.4.1.

De mutaties in de reserves betreffen mutaties in de tariefegalisatiereserves, zie paragraaf 3.5.2.

Zuiveringsheffing

Programma	Begroting inclusief wijziging	Jaar- rekening	verschil
Optimale taakuitoefening	805	681	-124
Belastingheffing / invordering	805	681	-124
Bestuur en externe communicatie	0		0
Dekkingsmiddelen en onvoorzien	665	833	168
Kwijtschelding / oninbaarverklaring	691	845	154
Precario, leges, retributies, bespaarde rente	-26	-12	14
Totaal netto kosten	1.470	1.514	44
Belastingopbrengsten	-31.319	-30.074	1.245
Mutaties in de reserves	-375	-904	-529
Jaarrekening totaal categorie zuiveringsheffing	-30.224	-29.464	760

De kosten van belastingheffing en invordering worden direct aan de categorieën toegerekend. In totaal is het voordeel op dit onderdeel € 0,2 miljoen. Dit bestaat voor een deel uit lagere personeelslasten, een lagere bijdrage aan Sabewa voor invorderingsmaatregelen, een voordeel op het aandeel in overige ondersteunende producten en een nadeel bij de opbrengsten wegens afboeking van invorderingskosten zuiveringsheffing 2016. De diverse onderdelen worden middels diverse percentages naar de categorieën doorbelast.

Bij de dekkingsmiddelen kan worden opgemerkt dat er meer kwijtschelding is verleend en meer is toegevoegd aan de voorziening belastingdebiteuren bij de categorie zuiveringsheffing.

De belastingopbrengsten zijn uitgebreid toegelicht in paragraaf 3.4.1.

De mutaties in de reserves betreffen mutaties in de tariefegalisatiereserves, zie paragraaf 3.5.2.

3.3.3 Bestemming van het resultaat

Hierna volgt een voorstel voor de bestemming van het positieve exploitatieresultaat van € 3,017 miljoen. Om diverse toekomstig werkzaamheden de komende periode uit te kunnen voeren zijn diverse bestemmingsreserves noodzakelijk van in totaal € 2,542 miljoen. De te vormen bestemmingsreserves worden in mindering gebracht op het resultaat van de betreffende algemene reserve. Het resterende saldo van € 0,475 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene- en egalisatiereserves. Hieronder is het voorstel toegelicht.

Taak / categorie	Resultaat 2016	Bestemming resultaat 2016
Algemene Reserves		
Watersysteembeheer	2.227	2.227
Af: aandeel bestemmingsreserve € 2.542		-2.129
Watersysteembeheer		98
Zuiveringsbeheer	1.328	1.328
Af: aandeel bestemmingsreserve € 2.542		-413
Zuiveringsbeheer		915
Egalisatiereserves		
Ingezetenen	34	34
Gebouwd	117	117
Ongebouwd	11	11
Natuur	60	60
Zuiveringsheffing	-760	-760
Totaal algemene- en egalisatiereserves		475
Bestemmingsreserves		
Uitgestelde werken 2016		792
Groot onderhoud kantoorgebouw Middelburg		470
Assetmanagement		375
Buitendijkse fietspaden		200
Veilig werken langs de weg		105
Depotbeheer		100
Oeverherstel		300
Grondonderzoek Marinierskazerne		200
Totaal bestemmingsreserve		2.542
Totaal resultaat 2016	3.017	3.017

Toelichting te vormen bestemmingsreserves:

Bestemmingsreserve uitgestelde werken € 792.300,-

Diverse beheer- en onderhoudswerkzaamheden uit de begroting 2016 zijn (deels) niet uitgevoerd in 2016. Gelijk aan voorgaande jaren wordt hiervoor een bestemmingsreserve “uitgestelde werken” gevormd.

Het betreft diverse geplande leveringen, diensten en werken ten behoeve van de programma's. Hierin zijn eveneens de uitvoering van de aan te leggen strekdammen Baalhoek-Knuitershoeke (€ 1.246.000,-), de aanleg van het fietsroutenetwerk langs de Ooster- en Westerschelde (€ 533.000,-) en de werkzaamheden voor de bodembescherming 't Killetje (€ 500.000,-) opgenomen. Voor deze werken is rekening gehouden met € 2.079.000,- aan te ontvangen bijdragen van derden.

Vanuit deze bestemmingsreserve kan in 2017 de uitvoering plaatsvinden.

Bestemmingsreserve onderhoud kantoorgebouw Middelburg € 470.000,-

Het is noodzakelijk het luchtbehandelingsysteem wat zich in de plafonds bevindt te renoveren. Dit betreft het vervangen van leidingen, regelklepjes en servomotoren.

Eveneens is het noodzakelijk het dak van het kantoor in Middelburg te voorzien van nieuwe daklijsten en dichtrubbers.

Bestemmingsreserve implementatie assetmanagement € 375.000,-

In de strategienota 2015-2019 is opgenomen dat de afdeling zuivering- en installatiebeheer zich op het gebied van assetmanagement* door ontwikkelt tot certificeerbaar niveau. De andere afdelingen maken een start met de implementatie ervan.

Om hier invulling aan te geven is in 2016 een GAP analyse gemaakt over de gehele organisatie. Vanuit deze analyse is een plan van aanpak opgesteld. In verschillende projecten zal worden gewerkt aan de bouwstenen voor assetmanagement. De projectteams worden hierbij ondersteund door een externe deskundige. De geraamde kosten voor de implementatieperiode 2017-2019 bedragen in totaal € 375.000,-.

**Onze traditionele manier van werken is vooral gericht op het in stand houden van objecten. We voeren onderhoud uit wanneer nodig, vernieuwen af en toe onderdelen en zo zorgen we goed voor onze spullen. We werken op basis van individuele professionaliteit. Bij assetmanagement gebeurt dit ook, maar wordt bij onderhoud of vervanging steeds de vraag gesteld; wat draagt het bij aan onze doelstellingen en welke risico's lopen we?*

Bestemmingsreserve Binnen- en buitendijkse Fietsinfrastructuur Ooster- en Westerschelde € 200.000,-

In de begroting 2016 is hiervoor een raming opgenomen van € 660.000,- die volledig wordt gedekt door bijdragen van derden. In 2016 is een projectraming opgesteld voor de realisatie van een aaneengesloten binnen- en buitendijkse fietsinfrastructuur langs de Ooster- en Westerschelde. Deze kostenraming is opgesteld voor de realisatie van de 'harde' infrastructuur. Inmiddels is duidelijk dat een aantal bijstellingen in zowel de raming van de kosten, als ook de bijdragen van derden, doorgevoerd moeten worden. Om het project in 2017 te kunnen realiseren is een bijdrage nodig van € 200.000,-.

Bestemmingsreserve Veilig werken langs de weg € 105.000,-

Aan onze aannemers stellen we vanuit onze bestekken eisen aan de bebakening en bebording van de voertuigen om de veiligheid van de weggebruiker te waarborgen. Deze eisen komen voort uit landelijke richtlijnen. Het is noodzakelijk ook onze eigen voertuigen aan te passen. Een belangrijke aanpassing hiervoor is dat de bussen van de kantonniers (vast) en auto's van de opzichters (demontabel) tijdens werkzaamheden zijn uitgerust met een actieraam.

Bestemmingsreserve Afzet gerijpte bagger/grond depotbeheer € 100.000,-

Depotbeheer biedt fysieke ruimte voor de opslag van bermgrond. Door deze tijdelijke opslag is de continuïteit van de werkzaamheden geborgd. De laatste jaren is de aanvoer van bermgrond en het toepassen van bermgrond (wegentaak) niet meer in balans, want er wordt minder bermgrond vanuit de depots opnieuw toegepast in de bermen. Hiermee is een overschot aan bermgrond in de depots en is sprake van overschrijding van de maximale verblijfsduur in depots. De maximale verblijfsduur is conform de vergunning 3 jaar.

Overschot van bermgrond die niet toegepast wordt als bermgrond kan in zijn geheel (dus niet splitsen) toegepast worden in een grootschalige bodemtoepassing (GBT). Een GBT toepassing is o.a. een werk in een geluidswal of wegconstructie van andere overheden. Depotbeheer probeert een reële inschatting te maken wanneer grond kan worden toegepast in een GBT maar kan vooraf niet begroten of bermgrond toegepast gaat worden in een GBT.

In 2017 stelt de RUD vast dat van 2 partijen bermgrond de verblijfsduur is overschreden (bermgrond uit 2013/2014) en van 1 partij bermgrond bijna. Deze partijen moeten volgens de wetgeving worden afgevoerd uit het depot. Daarnaast is van twee partijen bermgrond de verblijfsduur (maximaal 3 jaar) begin 2018 overschreden. In de begroting 2017 is slechts rekening gehouden met de afvoerkosten van 2 partijen bermgrond uit 2013 / 2014 (Walcheren). Daar de kosten voor de andere 3 partijen circa € 100.000,- zullen bedragen, wordt voorgesteld voor dit bedrag een bestemmingsreserve te vormen.

Bestemmingsreserve Oeverherstel € 300.000,-

In 2014 zijn verschillende scenario's uitgewerkt hoe verder te gaan met het achterstallige oeverherstel. In het in eind 2015 vastgestelde waterbeheerplan is voor het scenario gekozen de ontstane achterstanden oeverherstel weg te werken in exploitatie. Als de kansen zich voordoen worden de achterstanden in oeverherstel ingelopen. Met deze bestemmingsreserve kan ook in 2017 een gedeelte van de achterstand ingelopen worden.

Bestemmingsreserve Marinierskazerne Vlissingen € 200.000,-

Begin 2017 is het traject gestart voor de aanbesteding van de bouw van de nieuwe Marinierskazerne in Vlissingen. Het waterschap is, als één van de partijen, betrokken bij de ontwikkeling van de locatie. Daarnaast zal naar verwachting de waterkering langs de toekomstige Marinierskazerne, op basis van de nieuwe veiligheidsnormering, bij de beoordeling (deels) worden afgekeurd en is daarmee een versterkingsmaatregel noodzakelijk. Het betreffende dijktraject is nog niet aangemeld bij het HWBP omdat daarvoor eerst de beoordeling plaats moet vinden en ook een oordeel van de ILT (Inspectie Leefomgeving en Transport) nodig is.

In verband met de bouw van de Marinierskazerne is door de Provincie Zeeland aan het waterschap verzocht om de beoordeling van de waterkering zo spoedig mogelijk uit te voeren en prioriteit te geven aan de realisatie van de versterkingsopgave.

Voor het ILT is het nodig dat er een beoordelingsrapportage wordt opgeleverd van het totale dijktraject. Voor het kunnen uitvoeren van de beoordeling in 2018 is het nodig dat in 2017 grondonderzoek wordt uitgevoerd. Dit was niet voorzien in de begroting voor 2017. Voor het uitvoeren van dit onderzoek is een bedrag nodig van € 200.000. Wanneer er uit de beoordeling een versterkingsopgave volgt zijn dit subsidiabele kosten (90 procent) voor het HWBP. Het uitwisselen van dit project met andere reeds geplande projecten voor dijkversterking is geen optie omdat de reeds geplande projecten versterkingsopgaven zijn die volgen uit de toetsronde van 2010/2011 en ook zijn geprioriteerd door het HWBP.

In de planning die door de afdeling Waterkeringen is opgesteld kan de beoordeling van de waterkering plaatsvinden in de eerste helft van 2018. De verkenningsfase en de planvormingsfase zijn gepland in de tweede helft van 2018 en 2019. De realisatie kan in deze planning in 2020 starten en loopt dan gelijk op met de bouw en van de Marinierskazerne en maatregelen voor de ontsluiting (infrastructuur).

Omdat uiteraard nog niet bekend is hoe dit dijktraject uiteindelijk landelijk door het HWBP geprioriteerd zal worden gaan we er vanuit dat voorfinanciering van de uitvoering van dit project plaats zal moeten vinden. Voorstellen hiervoor zullen te zijner tijd aan de Algemene Vergadering worden voorgelegd. De kosten van het benodigde grondonderzoek in 2017 zijn € 200.000,-.

3.4 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten met toelichting

Grtbk.-code	Omschrijving van de kosten- en opbrengstsoortgroep	Bedragen x € 1.000		
		Rekening	Begroting, incl. 1 wijzigingen	Begroting
	<u>KOSTEN</u>	€	€	€
41	Rente en afschrijvingen	23.437	23.905	23.905
42	Personeelslasten	33.012	32.530	32.033
43	Goederen en diensten van derden	48.033	52.401	48.892
44	Bijdragen aan derden	7.666	7.501	7.501
45	Toevoeging aan voorzieningen/onvoorzien	340	185	185
	Totaal kosten	112.488	116.522	112.516
	<u>OPBRENGSTEN</u>			
81	Financiële baten	774	726	726
82	Personeelsbaten	397	500	500
83	Goederen en diensten aan derden	9.453	8.978	5.957
84	Bijdragen van derden	15.635	16.547	16.547
85	Waterschapsbelastingen	82.919	84.290	84.290
86	Interne verrekeningen	3.666	3.142	3.142
	Totaal opbrengsten	112.844	114.183	111.162
	Exploitatieresultaat voor mutaties reserves	-356	2.339	1.354
49/89	<u>RESERVES</u>			
	Mutaties in reserves	-2.661	-2.339	-1.354
	Exploitatieresultaat te bestemmen	-3.017	0	0

3.4.1 Toelichting exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

In deze paragraaf wordt globaal ingegaan op de verschillen tussen de bedragen van de programmabegroting na wijzigingen en de jaarrekening.

Kostensoorten (voordeel € 4 miljoen)

41 Kapitaallasten (voordeel € 0,5 miljoen)

De afschrijvingslasten zijn € 80.000,- hoger dan geraamd. De totale afschrijvingen bedragen € 18.254.000,-.

De rentelasten zijn € 547.000,- lager dan de in de eerste wijziging van de programmabegroting opgenomen raming. Dit voordelig verschil is voor € 523.000,- een gevolg van het niet hoeven afsluiten van vaste geldleningen. In 2016 kon door middel van rekeningcourant krediet en kasgeldleningen in de financieringsbehoefte voorzien worden. Door gebruik te maken van kasgeldleningen met een negatieve rente kon ook op de rentekosten over het rekeningcourant krediet een voordeel behaald worden van € 22.000,-. De bespaarde rente over de reserves is conform de begroting (-€ 2.000,-).

42 Personeelslasten (nadeel € 0,5 miljoen)

De formatie in de primitieve programmabegroting 2016 van 429,5 fte sluit nagenoeg aan bij de bezetting van 428,8 fte eind 2016. De totale personeelslasten vallen € 482.000,- hoger uit dan begroot. Het verschil, ten opzichte van de begrote € 33 miljoen, wordt grotendeels veroorzaakt door onderstaande factoren:

- In de programmabegroting is rekening gehouden met een algemene salarisverhoging van 1%. Op grond van de uitkomsten van de cao onderhandelingen bedraagt de algemene salarisverhoging 1,5% per 1-1-2016. Dit leidt tot ca. € 135.000,- aan extra salariskosten;
- De sociale lasten (werkgeverspremies begroot ruim € 5,8 miljoen) vallen ca. € 300.000,- lager uit. In de begroting was rekening gehouden met een hogere stijging van de pensioenpremie en een hogere VPL (vut/prepensioenpremie).
- Meer inhuur van uitzendkrachten dan begroot (€ 660.000,-). Er was een bedrag van € 1.750.000,- begroot voor uitzendkrachten. De extra inhuur heeft grotendeels betrekking op de inhuur van ingenieursdiensten voor de voorbereiding en uitvoering van investeringsprojecten. Deze kosten zijn toegerekend aan de betreffende investeringen en hebben daarmee een relatie naar de extra opbrengst onder "activering".

43 Goederen en diensten van derden (voordeel € 4,4 miljoen)

Er zijn voor € 327.000,- meer duurzame gebruiksgoederen gekocht, zoals ipads en meubilair. Dan is er voor een lager bedrag van € 522.000,- overige verbruiks- en gebruiksgoederen aangeschaft, voornamelijk op de primaire taken. Enkel bij huisvesting en zuiveringstechnische werken is meer uitgegeven. Minder kosten zijn gemaakt voor chemicaliën en strooizout/zand (€ 372.000,-) en energie (€ 248.000,-). De kosten van verzekeringen vielen € 103.000,- lager uit omdat waterschapsobjecten opnieuw getaxeerd zijn en de verzekerde waarde lager is vastgesteld. Aan belastingen is € 102.000,- meer uitgegeven. Bij de raming is geen rekening gehouden met tariefstijgingen. De telefoonkosten vallen € 309.000,- lager uit als gevolg van een gunstige aanbesteding.

De kosten van onderhoud door derden vallen € 2.792.000,- lager uit. Het betreft tot een bedrag van afgerond € 2,2 miljoen aan werken binnen het programma waterkeringen die doorschuiven naar 2017 en gedekt worden door bijdragen van derden. In dit kader kunnen genoemd worden de aanleg van de strekdammen voor de provincie in het project Baalhoek-Knuitershoek (vertraging door benodigde afstemming met de provincie), de realisatie van het fietsroutenetwerk langs de Ooster- en Westerschelde (vertraging door laat gereed komen Natura 2000 beheerplan Deltawateren) en de PAS-maatregelen voor de provincie in het duinge-

bied van Schouwen. Verder is de post gegevensverstrekking van derden € 800.000,- (m.n. WOZ-bijdrage aan het rijk) lager dan geraamd, omdat de kosten zijn verantwoord onder “Bijdragen aan derden”.

44 Bijdragen aan derden (nadeel € 0,2 miljoen)

De bijdrage aan het rijk is € 651.000,- hoger, met name door de verantwoording van de bijdrage WOZ op deze kostensoort, terwijl de raming op “Goederen en diensten van derden” stond.

De bijdrage aan overige lichamen is € 450.000,- lager dan geraamd. Dit is onder andere het gevolg van het doorschuiven van de waterschapsbijdrage aan de provincie voor de bodembescherming Killetje op het programma waterkeringen (€ 500.000,-). De bestortingswerkzaamheden voor de bodembescherming voor de getijdenduiker Waterdunen worden later uitgevoerd vanwege de afstemming met de provincie over de verantwoordelijkheden van de verschillende partijen. De bijdrage is aan Sabewa is op basis van de prognose in de bestuursrapportage van Sabewa van september 2016 € 203.000,- lager als gevolg van de hogere opbrengst dwanginvordering.

Er is een nadeel van € 311.000,- op waterlopen.

45 Toevoeging aan voorzieningen/onvoorzien (nadeel € 0,15 miljoen)

De post onvoorzien was voor € 100.000,- begroot, er is echter geen gebruik van gemaakt. Verder is er een bedrag meegenomen voor wachtgeld- en pensioenvoorziening bestuurders voor een bedrag van € 257.000,-.

Opbrengstsoorten (voordeel € 1,3 miljoen)

81 Financiële baten (voordeel € 0,05 miljoen)

De financiële baten bestaan uit de volgende opbrengsten:

- rente uitgezet geld in garantieproduct	€ 360.000,-
- bespaarde rente reserves en voorzieningen	€ 363.500,-
- overige renteopbrengsten	€ 50.000,-
	<u>€ 773.500,-</u>

De opbrengst bespaarde rente is conform de begroting. Bij de programmabegroting was een percentage gehanteerd van 1,5%, terwijl in werkelijkheid dit rentepercentage is bepaald op 1,33%. Door een wat hogere reservestand dan bij de begroting als uitgangspunt heeft gediend, is het verschil nihil.

De overige renteopbrengsten waren in de programmabegroting niet voorzien. Het betreft in hoofdzaak rente voor het aantrekken van kasgelden. Er wordt zo lang mogelijk met kort geld gefinancierd, welke in 2016 een negatieve rente had.

82 Personeelsbaten (nadeel € 0,1 miljoen)

Deze baten bestaan uit ontvangen ziekengelden/uitkeringen, opbrengst wegens uitgeleend personeel, opname levenslooptegoeden en seniorenverlof en diverse inhoudingen waarvoor bij de begroting een bedrag van € 0,5 miljoen is geraamd. In 2016 is hierop € 103.000,- minder ontvangen dan begroot.

83 Goederen en diensten aan derden (voordeel € 0,5 miljoen)

De verkoop van grond heeft € 832.000,- meer opgebracht dan begroot. De opbrengst van retributies, pachten, erfpacht etc. is € 147.000,- hoger dan geraamd. Aan leges is € 164.000,- meer ontvangen.

De opbrengst onderhoud en diensten voor derden is er saldo € 673.000,- lager dan geraamd. Het belangrijkste nadeel van € 1.564.000,- betreft de werkzaamheden voor de strekdammen

Baalhoek-Knuitershoek. Omdat er lagere kosten zijn gemaakt, zijn ook de daaraan gerelateerde inkomsten lager.

Daar tegenover zijn er ook diverse hogere opbrengsten binnen onderhoud en diensten voor derden tot een totaal bedrag van € 955.000,-. De hogere opbrengsten zijn opgebouwd uit tal van posten waarvan genoemd kunnen worden extra opbrengst projectorganisatie waterveiligheid, extra peilingen voor rijkswaterstaat, oeverherstel N47, beheer slibverwerking en afzet slib, het vervangen van een persleiding voor rijkswaterstaat en hogere huuropbrengsten kantoorgebouw Terneuzen.

84 Bijdragen van derden (nadeel € 0,9 miljoen)

De per saldo lagere bijdragen van derden heeft vooral te maken met uitgestelde projecten binnen het programma waterkeringen. Genoemd kunnen worden de werkzaamheden voor het Killetje (geen rijkssubsidie verantwoord van € 500.000,-), de niet ontvangen bijdragen van de provincie voor de PAS-maatregelen (€ 370.000,-) voor de uitvoering van maatregelen in Schouwen. Ook zijn niet alle inkomsten verantwoord voor de aanleg van het fietsroutenetwerk langs de Ooster- en Westerschelde (€ 300.000,-), omdat de werken nog niet uitgevoerd konden worden.

Een voordeel van € 171.000,- is behaald door diverse schadevergoedingen en vergoedingen van verzekeringsmaatschappijen. Daarnaast is een subsidie van € 40.000,- ontvangen voor Interreg Scape en een inkomst van € 90.000,- voor stimulering derden aanpak emissies.

85 Waterschapsbelastingen (nadeel € 1,371 miljoen)

De specificatie van de netto-belastingopbrengsten is als volgt:

Belastingsoort	Bedragen in € mln.	
	Begroting	Rekening
Watersysteemheffing:		
Ingezetenen	15,002	14,942
Gebouwd	26,757	26,868
Ongebouwd	11,037	11,051
Natuurterreinen	0,203	0,262
Zuiveringsheffing:		
huishoudens	23,114	21,995
bedrijven	7,514	7,234
Verontreinigingsheffing:	0,663	0,567
Totaal	84,290	82,919

De bruto belastingopbrengsten bedragen € 84.603.000,-. In bovenstaand overzicht zijn hierop de kwijtschelding € 1.393.000,-, oninbaar € 272.000,- en de invorderingskosten van € 18.000,- in mindering gebracht. Dit resulteert in een netto belastingopbrengst van € 82.919.000,-.

Analyse resultaat belastingopbrengsten (-€ 1,371 miljoen)

(bedragen x € 1.000,-)

<u>Ingezetenen</u>	- 60
meeropbrengst 2016	63
meer kwijtschelding 2016	- 73
minder opbrengst nog opgelegd voorgaande jaren	- 11
meer kwijtscheldingen voorgaande jaren	- 28
lagere toevoeging voor oninbaar	7
afboeking invorderingskosten	- 18

Gebouwd + 111

meeropbrengst 2016	152
meeropbrengst voorgaande jaren	34
hogere toevoeging voor oninbaar	- 75

Bij begroting 2016 is rekening gehouden met 0% waarde ontwikkeling t.o.v. begroting 2015, in werkelijkheid bedraagt deze ongeveer 0,6%. Dit als gevolg van een uiteindelijk hogere WOZ waarde 2015.

Ongebouwd + 14

opbrengst 2016	- 56
opbrengst voorgaande jaren	73
hogere toevoeging voor oninbaar	- 3

Natuur + 59

opbrengst 2016	29
voorgaande jaren	30

oppervlakte ongebouwd 2016 versus begroting	- 770 ha
oppervlakte natuur versus begroting	3.681 ha

Gelet op de ontwikkelingen van de hectares ongebouwd en natuur en het aantal hectares dat in de waterschapsheffing wordt betrokken is Sabewa verzocht nader onderzoek te verrichten naar de ontwikkeling van de heffingseenheden.

Zuiveringsheffing huishoudens - 1.119

opbrengst 2016	- 510
meer kwijtschelding 2016	- 69
opbrengst voorgaande jaren	- 413
meer kwijtschelding voorgaande jaren	- 95
hogere toevoeging voor oninbaar	- 32

Het waterschap en Sabewa Zeeland hebben onderzoek gedaan naar de lagere opbrengst zuiveringsheffing huishoudens. Voor 2014 was in deze jaarrekening -evenals in de jaarrekening 2014- een bedrag opgenomen voor nog op te leggen aanslagen. Vanaf 2015 heeft dit voorzichtigheidshalve niet plaatsgevonden. Voor het opgenomen bedrag van 2014 van € 529.000,- is bij de bestemming van het resultaat hiervoor een bestemmingsreserve gevormd, zodat een eventuele lagere opbrengst niet ten laste van 2016 zou komen. Deze bestemmingsreserve wordt in 2016 ten gunste van de exploitatie gebracht, aangezien de verwachte opbrengst over 2014 niet gerealiseerd is.

Zuiveringsheffing bedrijven - 280

opbrengst 2016	- 137
opbrengst voorgaande jaren	- 185
lagere toevoeging voor oninbaar	42

Voor 2016 is er een lagere prognose voor meetbedrijven (- 2.500 ve). Dit wordt onder andere veroorzaakt door het meer gaan voorzuiveren door diverse bedrijven (idem voor voorgaande jaren).

Verontreinigingsheffing huishoudens - 55

opbrengst 2016	-	53
meer kwijtschelding 2016	-	1
opbrengst voorgaande jaren	-	1

Verontreinigingsheffing bedrijven - 41

opbrengst 2016	-	1
opbrengst voorgaande jaren	-	40

86 Interne verrekeningen (voordeel € 0,5 miljoen)

De geactiveerde lasten bestaan uit:

	<u>Begroting</u>	<u>Jaarrekening</u>
- personeelslasten	€ 2,942 miljoen	€ 3,666 miljoen
- bouwrente	€ 0,200 miljoen	€ 0,000 miljoen
-		

De activering van de personeelslasten heeft betrekking op extra ingehuurd personeel voor ingenieursdiensten voor de voorbereiding en uitvoering van investeringsprojecten (zie ook de toelichting bij personeelslasten).

In deze jaarrekening 2016 is geen bouwrente geactiveerd. Dit is een wijziging ten opzichte van de tot nu toe gehanteerde gedragslijn. Hiervoor is gekozen omdat dit volgens de voorschriften niet meer noodzakelijk is. In de begroting 2017 is er eveneens gekozen om de rente van onderhanden werken niet meer toe te rekenen aan investeringsprojecten maar ten laste van de exploitatie te laten komen.

49/89 Mutaties in reserves

De mutaties in de algemene reserves en bestemmingsreserves zijn in onderstaand overzicht opgenomen.

De kolom begroting betreft de door de algemene vergadering genomen besluiten in de programmabegroting en begrotingswijziging.

Reserve	(bedragen x € 1)	Begroting	Rekening	Verschil
Toevoeging aan tariefegalisatie watersysteemheffing gebouwd		-600.000	-600.000	0
Toevoeging aan tariefegalisatie watersysteemheffing ongebouwd		0	0	0
Onttrekking aan tariefegalisatie watersysteemheffing ingezetenen		955.000	955.000	0
Onttrekking aan tariefegalisatie zuiveringsheffing		375.000	375.000	0
Onttrekking aan algemene reserve zuiveringsbeheer		0	0	0
Per saldo onttrekking aan algemene reserve watersysteembeheer		280.000	280.000	0
Onttrekkingen aan bestemmingsreserves		1.328.000	1.651.000	323.000
Totaal		2.338.000	2.661.000	323.000

3.4.2 WNT

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Waterschap Scheldestromen van toepassing zijnde regelgeving: Het algemene WNT-maximum.

Op grond van de WNT mag in 2016 het inkomen van topfunctionarissen in de (semi) publieke sector maximaal 100% van het ministersalaris zijn. Dat komt in 2016 neer op € 179.000,- inclusief belaste kostenvergoedingen en pensioenbijdrage werkgever. In 2015 was de norm € 178.000,-. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

De WNT bevat een openbaarmakingsverplichting (publicatie) in het financieel verslaggevingsdocument van de organisatie en inzending aan de (vak)minister van de bezoldiging van:

1. (gewezen) topfunctionarissen;
In de wet is opgenomen dat secretarissen van waterschappen als (gewezen) topfunctionaris worden aangemerkt, omdat bij deze functie sprake is van leidinggeven aan de gehele organisatie. De bezoldiging stijgt niet uit boven het bezoldigingsmaximum.
2. overige functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het maximum, hiervan dient tevens de bezoldiging van het voorgaand jaar te worden opgenomen;
Er zijn bij waterschap Scheldestromen geen functionarissen met een bezoldiging die uitstijgt boven het bezoldigingsmaximum.
3. uitkeringen wegens het beëindigen van het dienstverband die uitstijgen boven het bezoldigingsmaximum.
In 2016 is bij waterschap Scheldestromen een personeelslid die een uitkering heeft ontvangen die uitstijgt boven het bezoldigingsmaximum.

Het onderstaande overzicht wordt in het kader van de WNT gepubliceerd, het betreft de verplichte publicatie van topfunctionarissen.

Bezoldiging topfunctionarissen

<i>bedragen x € 1</i>	J.A. de Visser	J.I. Nieskens	A.P.M.A. Vonck	J.I. Nieskens
Functiegegevens	Secretaris directeur	Wvd Secretaris directeur	Secretaris directeur	Afdelingshoofd Financiën
Aanvang en einde functievervulling	1-1 / 31-3	1-4 / 30-09	1-10 / 31-12	1-10 / 31-12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Nee	Nee	Ja
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja	Ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	-	-	-	-
WNT maximum per jaar	179.000	179.000	179.000	179.000
Individueel WNT maximum tijdsevenredig	44.750	89.500	44.750	44.750
Bezoldiging				
Beloning	39.282	57.538	29.215	33.417
Belastbare onkostenvergoedingen	803	123	350	0
Beloningen betaalbaar op termijn	3.805	7.082	3.524	3.536
Totaal bezoldiging	43.890,-	64.745	33.089	36.953
Motivering indien overschrijding:	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Bezoldiging en/of ontslaguitkering niet-topfunctionarissen

<i>bedragen x € 1</i>	Beleids-/ en project- onderst.mdw
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 30/6
Omvang dienstverband (in fte)	1,0
WNT drempelbedrag ontslaguitkering	179.000
Totaal overeengekomen uitkering wegens beëindigen dienstverband	203.062
Waarvan betaald in 2016	203.062
Motivering indien overschrijding:	In verband met vervroegd pensioen is een aanvulling op pensioen uitgekeerd
Vergelijkende cijfers 2015	In 2015 zijn er geen ontslagvergoedingen boven de norm uitbetaald

3.5 Balans met toelichting

3.5.1 Balans

Omschrijving activa en passiva	31-12-2016	31-12-2015
Activa		
<u>Vaste activa:</u>		
Immateriële vaste activa	8.373.448	8.432.268
Materiële vaste activa	252.791.590	253.748.752
Financiële vaste activa	22.067.995	22.597.222
Totaal vaste activa	283.233.033	284.778.242
<u>Vlottende activa:</u>		
Vorderingen	6.602.719	11.819.646
Voorraden	4.092.835	4.119.965
Overlopende activa	23.084.215	22.982.881
Liquide middelen	2.202.056	18.484
Totaal vlottende activa	35.981.825	38.940.976
Totaal activa	319.214.858	323.719.218
Passiva		
<u>Vaste passiva:</u>		
Algemene reserves	10.471.172	9.151.759
Tariefegalisatiereserves	1.586.690	3.044.791
Overige bestemmingsreserves	7.695.700	7.692.796
Resultaat	3.016.517	2.525.312
Totaal eigen vermogen	22.770.079	22.414.658
Voorzieningen	5.137.614	7.450.240
Langlopende schulden	240.478.956	257.747.856
Totaal vaste passiva	268.386.649	287.612.754
<u>Vlottende passiva:</u>		
Kortlopende schulden	41.186.676	23.560.481
Overlopende passiva	9.641.533	12.545.983
Totaal vlottende passiva	50.828.209	36.106.464
Totaal passiva	319.214.858	323.719.218

3.5.2 Toelichting op de balans

Waarderingsgrondslagen

De door de algemene vergadering op 6 oktober 2011 vastgestelde nota waardering en afschrijving van activa 2011 vormt de basis voor de waarderingsgrondslagen en afschrijvingstermijnen voor vaste activa. Deze nota heeft als ingangsdatum 1 januari 2011 en is niet van toepassing op investeringen die voor 1 januari 2011 gestart of afgerond zijn met uitzondering voor de beide hoofdkantoren en de werkplaatsen/loodsen IJzendijke en Hulst. Voor deze uitzonderingen zijn nieuwe grondslagen (afschrijven, rekening houdend met een restwaarde) vastgesteld.

De grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de onderscheiden posten en onderdelen zijn als volgt:

De immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met eventuele subsidies, bijdragen van derden en bijdragen uit voorzieningen. Daarnaast zijn de jaarlijkse afschrijvingen op basis van geschatte economische levensduur (bij materiële activa) in mindering gebracht. Afschrijving van de activa vindt vanaf het jaar na investering plaats.

Ten aanzien van het hoofdkantoor Middelburg is een schattingswijziging van de restwaarde doorgevoerd in verband met een lagere taxatiewaarde van het kantoor. Eveneens is voor het hoofdkantoor Middelburg de afschrijvingsmethode aangepast van annuïteit naar lineair. Zodoende vindt nu op alle activa dezelfde rentetoerekening plaats. Het hoofdkantoor Middelburg was de enige activa van het waterschap waarvoor op annuïteitenbasis werd afgeschreven. De gevolgen van bovenstaande aanpassing voor de activa hoofdkantoor Middelburg zijn een hogere afschrijving van ruim € 300.000,- per jaar en een lagere rentetoerekening van ruim € 800.000,-.

Er is in deze jaarrekening een stelselwijziging doorgevoerd door vanaf 2016 de bouwrente niet meer toe te rekenen aan de onderhanden investeringsprojecten. Volgens de voorschriften is dat niet meer noodzakelijk. De rente, begroot op € 200.000,-, komt ten laste van de exploitatie.

Voor de soorten immateriële activa “bijdragen aan activa in eigendom van derden” en “overige immateriële activa” geldt in principe een afschrijvingstermijn van ten hoogste vijf jaar, tenzij voor deze soorten gemotiveerd een andere periode passender is.

Voor afschrijvingen op nieuwe investeringen geldt dat deze ingaan in het eerste jaar na gereedkomen, met uitzondering op het materieel van beheer centrale tractie, waarop vanaf de maand na aanschaf wordt afgeschreven.

De waardering van de financiële activa vindt plaats tegen kostprijs dan wel duurzaam lagere waarde. De waarde van het uitgezette bedrag in een garantieproduct wordt verhoogd met het gegarandeerde hogere rendement van dit product.

De waardering van de vorderingen, voorraden en liquide middelen vindt plaats tegen de verkrijgingsprijs. De waardering van de kortlopende schulden vindt plaats tegen de nominale waarde.

De overige voorzieningen per 31 december 2016 zijn gewaardeerd tegen contante waarde. Zowel de voorziening debiteuren als de voorziening belastingdebiteuren zijn in mindering gebracht op de vorderingen.

De langlopende schulden (leningen o/g) worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met de aflossingen.

Ook voor de verantwoording in de rekening van baten en lasten (exploitatie) is de nominale waarde als grondslag gehanteerd. De baten en lasten van het boekjaar worden in de jaarrekening opgenomen, onverschillig of zij tot de ontvangsten en uitgaven in het desbetreffende boekjaar hebben geleid. De verliezen worden opgenomen zodra ze bekend zijn.

Activa

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Hierop zijn de bestedingen verantwoord in de projecten van onderzoek en ontwikkeling, bijdragen aan activa in eigendom van derden en overige immateriële vaste activa.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2016	In- / desin- vesteringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
Onderzoek en ontwikkeling	953	310	291	972
Bijdragen aan activa in eigendom van:				
- Bedrijven	0	0	0	0
- Openbare lichamen	5.294	287	210	5.371
- Overige	0	0	0	0
Overige immateriële activa	2.185	254	409	2.030
Totaal immateriële activa	8.432	851	910	8.373

Voor de investeringen die vóór 2011 in exploitatie zijn genomen zijn de oude afschrijvingstermijnen gehanteerd. Voor de investeringen na 2011 vindt de afschrijving plaats op grond van de door de algemene vergadering op 6 oktober 2011 vastgestelde nota waardering en afschrijving van activa 2011.

Onderzoek en ontwikkeling bestaat uit de volgende posten:

x € 1.000,-

Onderzoek en ontwikkeling	Boekwaarde 01-01-2016	In- / desin- vesteringen	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
Eigen plannen watersystemen	672	310	185	797
WB 21 ^e eeuw 2009 (uitvoering 2012)	71		36	36
Wateropgave algemeen 2013	156		52	104
Wateropgave algemeen 2014	164		41	123
Wateropgave algemeen 2015	281		56	225
Wateropgave algemeen 2016		310		310
Eigen plannen afvalwaterketen	18		18	0
OAS Schouwen-Duiveland, Westerschouwen	18		18	0
Beheersinstrumenten waterkeringen	0		0	0
	0		0	0
Verwerkt slib	263		88	175
Ontwerpen en uitvoering slibgisting	263		88	175
Totaal	953	310	291	972

Verder wordt verwezen naar de betreffende paragrafen bij de toelichtingen op de programma's, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten en naar paragraaf 2.8 waarin een analyse op de investeringen wordt gedaan.

Materiële vaste activa

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2016	In-/des- investeringen	Subsidies/ verkoop	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2016
<u>Werken in exploitatie:</u>					
Gronden en terreinen	976	0	0	20	956
Vervoermiddelen	3.424	0	4	618	2.802
Machines, apparaten, werktuigen	3.385	785	147	777	3.245
Bedrijfsgebouwen	31.425	0	0	811	30.614
Woonruimten	0	0	0	0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	193.139	-5	0	14.406	178.729
Overige materiële vaste activa	842	57	0	175	723
Totaal werken in exploitatie	233.191	836	151	16.807	217.069
<u>Onderhanden werken:</u>					
Bedrijfsgebouwen	0	0	0	0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	20.557	42.221	26.520	536	35.723
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0
Totaal onderhanden werken	20.557	42.221	26.520	536	35.723
Totaal materiële vaste activa	253.749	43.057	26.671	17.343	252.792

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn voor de oude investeringen gelijk aan de termijnen die de voormalige waterschappen hanteerden. Voor nieuwe investeringen wordt uitgegaan van de termijnen die in de nota waardering en afschrijving van activa 2011 zijn vastgelegd.

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de eerder genoemde paragrafen, waarin nader wordt ingegaan op de investeringsprojecten.

Financiële vaste activa

Deze activa zijn gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs.

De specificatie van deze activa is als volgt:

x € 1.000,-

Soort actief	Boekwaarde 01-01-2016	Mutaties In 2016	Boekwaarde 31-12-2016
Kapitaalverstrekking aan bedrijven	6.912	-529	6.383
Leningen aan openbare lichamen	19	0	19
Overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer	15.666	0	15.666
Totaal financiële activa	22.597	-529	22.068

Kapitaalverstrekking aan bedrijven

De kapitaalverstrekkingen betreffen de in ons bezit zijnde deelnemingen (aandelen) in het Facilitair Bedrijf Zeeland (FBZ) en de Holding FBZ, de aandelen Nederlandse Waterschapsbank N.V., de aandelen en agio aandelen in SNB en verstrekte waarborgsommen.

In 2016 heeft in een agio terugstorting plaatsgevonden van per saldo € 529.000,-. Dit bestaat uit een drietal posten:

- op basis van een daartoe strekkende overeenkomst vindt jaarlijks aan de aandeelhouders een uitkering plaats van het agio van SNB naar rato van het desbetreffende belang in het geplaatste aandelenkapitaal. De laatste terugbetaling vindt plaats in 2022, op

dat moment is de agio volledig uitgekeerd. In 2016 is een bedrag van € 763.000,- ontvangen;

- de afrekening over het boekjaar 2015 is in 2016 uitbetaald vanuit de agioreserve. In totaal een bedrag van per saldo € 112.000,- (de totale afrekening bedroeg € 210.000,- waarvan € 98.000,- als nog te ontvangen was verantwoord in 2015);
- voor de investering energieoptimalisatie slibverwerkingsinstallatie heeft een agiostorting van € 346.000,- plaatsgevonden.

De situatie, zoals verwoord in de risicoparagraaf, heeft geen invloed op de waardering van de deelneming in SNB. Mocht het in de toekomst toch komen tot een afwaardering als gevolg van financiële transacties, dit wordt overigens op dit moment niet verwacht, dan heeft dit geen gevolgen voor het waterschap aangezien de oorspronkelijke aandeelhouders van SNB in dit specifieke geval waterschap Scheldestromen hebben gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade.

Leningen aan openbare lichamen

Dit betreft de stichting Minas Middelven Meester waaraan een voorschot is verstrekt. Voor verdere informatie wordt verwezen naar het hoofdstuk verbonden partijen.

Overige uitzettingen

In 2016 heeft geen “click” plaatsgevonden in het in 2007 uitgezette garantieproduct. In de jaren 2017 en 2019 komt het product in gedeelten inclusief de bijgevoegde rendementen vrij.

Vlottende activa

De vlottende activa bestaan uit de kortlopende vorderingen (debiteuren), voorraden, overlopende activa en liquide middelen.

x € 1.000,-		
Kortlopende vorderingen	01-01-2016	31-12-2016
Vorderingen op belastingdebiteuren	4.521	3.688
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	6.609	1.307
Overige vorderingen	690	1.608
Totaal	11.820	6.603

Vorderingen op belastingdebiteuren

De aanslagen 2016 zijn tijdig verstuurd en het invorderingstraject is tijdig opgestart. In de vordering is nog € 44.000,- begrepen voor aanslagen precariobelasting welke door het waterschap zelf opgelegd en geïnd worden.

Voorziening belastingdebiteuren

Aan de voorzieningen belastingdebiteuren heeft in het boekjaar een toevoeging plaatsgevonden van € 272.000,- (2015 € 275.000,-) voor de opgelegde aanslagen. Ten laste van de voorzieningen werd in 2016 € 210.000,- aan vorderingen oninbaar verklaard en werd alsnog € 3.000,- ontvangen, onder andere in verband met slotuitkeringen.

De specificatie per 31-12-2016 van de belastingdebiteuren is als volgt:

x € 1.000,-

Jaar	Eigenaren	Gebruikers	Bedrijven	Overige	Totaal
t/m 2013	157	537	85	228	1.007
2014	208	522	105	19	854
2015	266	628	224	23	1.141
2016	500	1.097	346	10	1.953
Voorzieningen	-215	-905	-147	-	-1.267
Totaal	916	1.879	613	280	3.688

Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen

Betreft vorderingen in het kader van de aanleg jachthaven / Maritiem Balkon Cadzand-Bad (€ 1.249.000,-) en verleggen persleiding A58 Goes (€ 58.000,-).

Overige vorderingen

De grootste posten zijn het aandeel in de kosten van de gladheidbestrijding en BOB (€ 774.000,-), retributies (€ 94.000,-), inruil tractoren (€ 119.000,-), Unie van Waterschappen onderzoeken C-locaties (€ 106.000,-), Evides inzake energiekosten MBR (€ 70.000,-) en overige (€ 439.000,-).

Van de kortlopende vorderingen (exclusief belastingdebiteuren) was per balansdatum € 1.880.902,- direct opeisbaar en € 1.077.935,- niet direct opeisbaar.

Van het saldo staan eind februari 2017 nog vorderingen open voor een totaalbedrag van € 574.000,- (excl. belastingdebiteuren). Dit is inclusief € 72.900,- voor opgelegde retributies Zoetwater Tholen en Reigersberghsepolder, waarvan € 64.449,- met betrekking tot 2015 of eerder. Hierover loopt momenteel nog een beroepsprocedure, zie hiervoor ook paragraaf 2.9.5 Weerstandsvormogen. Daarnaast betreffen de nog openstaande overige vorderingen diverse posten gemeenten en waterschappen tot een bedrag van € 363.220,- en waarover geen risico op oninbaarheid gelopen wordt. Ook op de andere nog openstaande overige vorderingen wordt het risico op oninbaarheid als gering beoordeeld.

Voorraden

Op de balans wordt het saldo van opgebouwde strategische grondvoorraad verantwoord onder de voorraden. In 2016 werd voor € 1.500.000,- gronden aangekocht. Daarnaast werd voor € 562.000,- aan waarde overgebracht naar de projecten en voor een bedrag van € 965.000,- aan gronden verkocht/geruild. De (aanschaf)waarde van de in voorraad zijnde gronden bedraagt per 31 december 2016 € 4.093.000,- (31-12-2015 € 4.120.000,-).

<u>Overlopende activa</u>	01-01-2016	af	bij	31-12-2016
Nog te ontvangen uitkeringen van:				
Europese Unie	-			
Rijk	14.047	10.834	15.883	19.096
Provincie	578	153	240	665
Overige openbare lichamen	1.133	1.133	95	95
Nog te ontvangen bedragen: overige	7.060	7.060	2.983	2.983
Vooruitbetaalde bedragen	165	268	348	245
Totaal	22.983	19.448	19.549	23.084

Nog te ontvangen uitkeringen

Het saldo betreft voornamelijk HWBP-subsidies van het rijk (€ 19.096.000,-). Van de provincie Zeeland zijn nog diverse bijdragen in investeringsprojecten te ontvangen (€ 665.000,-). Van de overige openbare lichamen zijn nog bijdragen van de gemeenten Schouwen-Duiveland, Noord-Beveland en Goes te ontvangen.

Nog te ontvangen bedragen

In de overige te ontvangen bedragen zijn tevens begrepen de afrekening met Sabewa Zeeland met betrekking tot de ontvangsten van € 1.348.000,- en de hieronder vermelde bedragen aan per saldo nog op te leggen aanslagen voor € 1.010.000,-. De per saldo nog op te leggen aanslagen zijn deels gebaseerd op schattingen. Daarnaast is nog een bedrag van € 203.000,- opgenomen als nog te ontvangen. Dit op basis van het te verwachten batig slot 2016 op grond van de 1^e bestuursrapportage Sabewa Zeeland.

Vooruitbetaalde bedragen

Dit betreft kosten die betrekking hebben op 2017 (voorschot T-tags/ abonnementen) en in 2016 zijn betaald.

Liquide middelen

x € 1.000,-		
Liquide middelen	01-01-2016	31-12-2016
Kas	2	2
Bank	16	2.200
Totaal	18	2.202

De kas betreft het saldo van de kas in Middelburg. De bank betreft het saldo van de NWB en ING-rekening in Nederland.

Drempelbedrag schatkistbankieren

Het drempelbedrag schatkistbankieren bedraagt € 844.000,- (0,75% van de begrote bruto exploitatiekosten).

Het bedrag dat in het kader van dit drempelbedrag buiten 's Rijks schatkist is gehouden:

1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
€ 0,-	€ 0,-	€ 0,-	€ 0,-

Passiva**Eigen vermogen**

x € 1.000,-					
Algemene reserves	Saldo 01-01-2016	Resultaat 2015	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo 31-12-2016
Watersysteembeheer	9.481	1.389		199	10.671
Zuiveringsbeheer	-494	210			-284
Veerse Meer	165		79	160	84
Totaal algemene reserves	9.152	1.599	79	359	10.471

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2015 is per saldo in totaal € 1.599.000,- aan de algemene reserve toegevoegd. Conform de primaire begroting is € 120.000,- onttrokken aan de algemene reserve watersysteembeheer. Verder is conform de 1^e wijziging van de programmabegroting € 160.000,- onttrokken aan de algemene reserve Veerse Meer.

De interne vermeerdering aan de algemene reserve Veerse Meer betreft het overbrengen van het resultaat van 2015 van het samenwerkingsverband Veerse Meer vanuit de algemene reserve watersysteembeheer voor een bedrag van € 78.581,-.

x € 1.000,-

Bestemmingsreserves voor tariefegalisatie	Saldo 01-01-2016	Resultaat 2015	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo 31-12-2016
<u>Watersysteemheffing:</u>					
Ingezetenen	1.633	124		955	801
Gebouwd	-709	510	600		401
Ongebouwd	179	-227			-48
Natuurterreinen	2	-8			-6
<u>Zuiveringsheffing</u>	1.940	-1127		375	438
Totaal tariefegalisatiereserves	3.045	-728	600	1.330	1.587

Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat van 2015 is € 728.000,- aan de tariefegalisatiereserves onttrokken. Conform de programmabegroting is in 2016 € 600.000,- aan de tariefegalisatiereserves toegevoegd en € 1.330.000,- onttrokken.

x € 1.000,-

Overige bestemmingsreserves	Saldo 01-01-2016	Interne vermeerderingen	Interne verminderingen	Saldo 31-12-2016
Kapitaallasten fietsplan Zeeuws-Vlaanderen	5.189		120	5.069
Zandsuppletie Sophiastrand	417			417
Groot onderhoud waterkeringen	500		335	165
Damaanzetten OS-kering/kanaal Zuid-Beveland	167			167
Peilbesluit Veerse meer: steigers	169			169
Overname waterkeringen Rijkswaterstaat	298		48	250
Kapitaallasten aansluiting A58 bij Goes	583		2	581
Uitvoering innovatie	370		124	246
Uitgestelde leveringen en diensten 2015	440		440	0
Onderzoek bruggen in wegen	125		33	92
Cultuurhistorische duikers	500			500
Zichtbaarheid	60		20	40
Zuiveringsheffing 2014, huishoudens	529		529	0
Totaal overige bestemmingsreserves	9.347		1.651	7.696

Afkoopsom overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, kapitaallasten fietspaden

Voor de toekomstige kapitaallasten van het fietspadenplan 2009-2013 Zeeuws-Vlaanderen is bij de jaarrekening 2012 deze reserve vanuit de reserve afkoopsom overname provinciale wegen ZVL van € 5.500.000,- gevormd. Ter dekking van de kapitaallasten in 2016 van de inmiddels aangelegde fietspaden is € 120.000,- aan de reserve onttrokken.

Zandsuppletie Sophiastrand

Van Rijkswaterstaat is op basis van een aanvullingsovereenkomst een bedrag van € 417.000,- ontvangen voor de uitvoering van een tweede zandsuppletie op het Sophiastrand Noord-Beveland. De eerste zandsuppletie is door en op kosten van het Rijk uitgevoerd. Voor de toekomstige uitvoering van de suppletie is van het in 2013 ontvangen bedrag een bestemmingsreserve gevormd.

Groot onderhoud waterkeringen

In 2014 is voor groot onderhoud aan de bekleding van waterkeringen een bestemmingsreserve gevormd. In 2016 is voor de dekking van het herstel van de nol Gorishoek op Tholen over een bedrag van € 335.000,- uit de reserve beschikt.

Damaanzetten Oosterscheldekering en kanaal door Zuid-Beveland

Deze bestemmingsreserve betreft de verkregen afkoopsommen in verband met de overdracht van het beheer, onderhoud en de eigendom van de waterkeringen van het Kanaal door Zuid-Beveland met omliggende wegen, waterlopen en bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6171 / 31011336 (€ 966.196,-) en in verband met de overdracht van het beheer, onderhoud en de eigendom van de damaanzetten van de Oosterscheldekering met bijkomende werken op basis van overeenkomst ZLD-6541 / 31011335 (€ 251.919,-).

Beide overeenkomsten zijn afgesloten tussen Rijkswaterstaat Zeeland en waterschap Zeeuwse Eilanden. In 2010 werd hieraan voor achterstallig onderhoud € 82.000,- en voor regulier onderhoud € 11.250,- onttrokken.

Vanaf 2011 resteert dan nog voor achterstallig onderhoud € 167.284,- en voor regulier onderhoud (gewenningsbijdrage) € 757.967,-. De gewenningsbijdrage bedraagt jaarlijks € 42.000,-. Conform de Nota weerstandsvermogen, reserves en voorzieningen is het restant (€ 715.967,-) van de gewenningsbijdrage toegevoegd aan de algemene reserve watersysteembeheer.

Het deel voor het achterstallig onderhoud wordt extra bij de programmabegroting of via apart voorstel beschikbaar gesteld. Dit was in 2016 niet aan de orde.

Peilbesluit Veerse meer: steigers

Op 24 februari 2010 is de samenwerkingsovereenkomst met Rijkswaterstaat (RWS) ondertekend. RWS financiert maatregelen die voortvloeien uit peilbesluit Veerse Meer 2008 - 2012 waaronder de aanpassing aanlegsteigers tot een bedrag van € 168.550,-.

In 2016 werd niet over (een gedeelte van) de reserve beschikt.

Overname waterkeringen van Rijkswaterstaat

In 2014 is van een verkregen afkoop som een reserve voor toekomstig onderhoud aan de overgenomen waterkeringen gevormd. In 2016 is voor € 48.000,- uit deze reserve beschikt ter dekking van de verantwoorde onderhoudskosten in 2016.

Kapitaallasten aansluiting A58 bij Goes

Conform de 2^e wijziging van de programmabegroting 2014 is voor de toekomstige kapitaallasten voor de bijdrage van het waterschap in de aanleg van een extra aansluiting op de A58 bij Goes een bestemmingsreserve gevormd. Het hiermee gemoeide bedrag van € 583.000,- is onttrokken uit de bestemmingsreserve Afkoop som overname provinciale wegen Zeeuws-Vlaanderen, algemeen. De aanleg van de aansluiting is in 2016 gestart. Een eerste termijn van de bijdrage is betaald, een tweede termijnbetaling vindt plaats na uitvoering. De kapitaallasten van € 2.455,- zijn onttrokken uit deze reserve.

Uitvoering innovatie

In 2015 is voor de uitvoering van innovatie een bestemmingsreserve gevormd van € 370.000,-. In 2016 is € 124.000,- uit de reserve onttrokken. In de begroting 2017 is een onttrekking van € 170.000,- geraamd voor innovatie.

Onderzoek bruggen in wegen

In 2015 zijn 108 bruggen onderzocht in het kader van de beleidsnotitie kunstwerken in wegen, 39 bruggen dienden nader onderzocht te worden. Bij de jaarrekening 2015 is besloten een bestemmingsreserve te vormen van € 125.000,- om hiermee een deel van de inspectiekosten te kunnen dekken. In 2016 is aan deze bestemmingsreserve ruim € 32.500,- onttrokken.

Cultuurhistorische duikers en sluizen

In het bestuursprogramma 2015-2019 en de strategienota is grote waarde toegekend aan het behoud van oude duikers en sluizen in het kader van de cultuurhistorie. Bij de bestemming van het resultaat 2015 is besloten € 500.000,- te reserveren als bestemmingsreserve voor het herstel van deze cultuurhistorische duikers en sluizen voor de totale resterende bestuursperiode. In 2016 is er nog geen bedrag aan deze reserve onttrokken.

Zichtbaarheid

Naar aanleiding van het communicatieplan 2015-2019 is de wens uitgesproken om via bebor- ding bij goed zichtbare waterschapslocaties de zichtbaarheid van het waterschap in het Zeeuwse landschap te vergroten. Hiertoe is bij de bestemming van het resultaat 2015 een be- stemmingsreserve gevormd van € 60.000,-. In 2016 is er € 20.000,- aan deze reserve onttrok- ken, in 2017 zal deze reserve volledig worden ingezet.

Zuiveringsheffing 2014, huishoudens

Bij de jaarverslaggeving 2014 zijn voor de zuiveringsheffing 2014 nog op te leggen aanslagen opgenomen. Bij de jaarrekening 2015 is hiervoor, op verzoek van de accountant, deze be- stemmingsreserve 'zuiveringsheffing 2014' gevormd omdat onzeker was of de aanslagen kon- den worden opgelegd. In 2016 is door een extern bureau onderzoek gedaan naar de aanslagop- legging, gebleken is dat maar beperkt aanslagoplegging mogelijk is. Tegenover de lagere aan- slagoplegging over 2014 staat de onttrekking uit deze bestemmingsreserve.

Uitgestelde werken en diensten 2015

Deze reserve is gevormd bij de bestemming van het jaarresultaat 2015 en begin 2016 is bij de 1^e begrotingswijziging het volledige bedrag van € 440.000,- onttrokken. De geplande werk- zaamheden uit 2015 zijn in het jaar 2016 uitgevoerd.

Vreemd vermogenVoorzieningen

x € 1.000,-

Voorzieningen	Saldo 01-01- 2016	Rente Toevoe- ging	Interne vermeer- deringen	Externe vermeer- deringen	Externe vermin- deringen	Saldo 31-12- 2016
Voorziening voormalig perso- neel	2.777	21	-25	16	2.360	429
Ingegane pensioenen perso- neel	317	4	-5		24	292
Pensioenen bestuurders	3.959	53	277		168	4.121
Wachtgelden bestuur	397	5	11		118	295
Totaal voorzieningen	7.450	83	258	16	2.670	5.137

Voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen

- Voorzieningen voormalig personeel

De werkelijke uitkeringen en het risico daarop in verband met tijdelijk aangesteld personeel zijn in deze voorziening opgenomen. Daarnaast zijn de toekomstige uitkeringen in het kader van de 61+ maatregel opgenomen.

In 2016 is een bedrag van € 2.360.000,- ten laste van deze voorziening gebracht. Hiervan heeft bijna € 2 miljoen betrekking op medewerkers die gebruik maken van de 61+ maatregel en per 1-4-2016 met pensioen zijn gegaan. Het overige heeft betrekking op WW-verplichtingen. Het berekenen van de benodigde hoogte van de voorziening resulteerde in een verlaging met € 25.000,-.

- Voorziening ingegane pensioenen personeel

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van voormalig personeel waarvan de diensttijd in het verleden niet in aanmerking kwam voor (ABP-)pensioen. Dit betreft die oud-personeelsleden welke in het verleden alleen (veelal) in de zomermaanden werkzaam waren voor de diverse polderbesturen of waterschappen.

De provincie heeft voor deze categorie oud-personeelsleden een regeling vastgesteld, waar- door deze ook recht kregen op een ouderdoms- of nabestaandenpensioen. Aan uitkering is dit jaar € 24.000,- betaald. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resul- teerde in een verlaging met € 5.000,-.

- Voorziening pensioenen bestuurders

Deze voorziening is gevormd voor de pensioenrechten van huidige en voormalige bestuurders. De uitkeringen en eventuele overdracht komen ten laste van deze voorziening. In 2016 is ten laste van deze voorziening € 168.000,- uitgekeerd. Daarnaast is aan deze voorziening € 277.000,- toegevoegd. Dit betreft de aangroei van huidige pensioenrechten op basis van een zogenaamde actuariële berekening.

- Voorziening wachtgelden bestuur

Deze voorziening is gevormd voor de wachtgeldrechten van huidige en voormalige bestuurders. Aan wachtgeld is in 2016 € 118.000,- uitgekeerd. Een berekening van de benodigde omvang van de voorziening resulteerde in bijstorting van € 11.000,-.

In totaal is aan de voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen een rente bijgeschreven van € 83.000,-. Het totale saldo van deze voorziening bedraagt op 31-12-2016 € 5.137.000,- en is in 2016 gedaald met ruim € 2,3 miljoen.

Langlopende schulden

	x € 1.000	
Schulden > 1 jaar	01-01-2016	31-12-2016
a. Obligatieleningen van:		
1. andere openbare lichamen	0	0
2. overigen	0	0
b. Onderhandse leningen van:		
1. openbare lichamen	20.000	20.000
2. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
3. binnenlandse banken en overige financiële instellingen	237.748	220.479
4. binnenlandse bedrijven	0	0
5. overige binnenlandse sectoren	0	0
6. buitenlandse instel., fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	0	0
c. door derden belegde gelden	0	0
d. derivaten op vaste schulden	0	0
e. langlopende financiële lease verplichtingen	0	0
f. waarborgsommen	0	0
Totaal	257.748	240.479

In 2016 werd voor een totaal bedrag van € 17.269.000,- afgelost. Er zijn in 2016 geen vaste geldleningen afgesloten. De aflossingen betreffen, naast een viertal jaarlijkse aflossingen (totaal € 2.269.000,-), de aflossing van 1 fixe geldlening van € 15.000.000,- met een looptijd van 1 jaar tegen een rentepercentage van 0,0%. De gemiddelde rentelast in 2016 bedraagt 1,93%.

Per saldo te financieren in 2016:

+ investeringen (netto)	€ 17 miljoen
- ontvangen aan afschrijvingen	€ - 18 miljoen
- vlottende activa (daling voorraden / vorderingen / nog te ontvangen)	€ - 3 miljoen
+ mutatie (afname) reserves / voorzieningen & resultaat 2016	€ 2 miljoen
- toename kortlopende schulden (o.a. opname kasgeld)	€ - 18 miljoen
+ afname voorschotten (ontvangen voor 2015/2016, uitgave 2016/2017)	€ 3 miljoen
Totaal per saldo te financieren	-€ 17 miljoen

De toename van de kortlopende schuld betreft voor € 30 miljoen het opnemen van een kasgeldlening in een langlopende geldlening en afname van het kortlopende rekeningcourant krediet van € 10 miljoen en schulden aan leveranciers (incl. belastingen) van € 2 miljoen. Voor een gedetailleerde specificatie wordt verwezen naar de in dit hoofdstuk opgenomen toelichting bij de betreffende balanspost.

In 2016 is € 4.812.000,- als rentelast voor vaste geldleningen in de exploitatie verantwoord. De leningenportefeuille bestaat op 31 december 2015 uit 13 leningen.

In 1999 zijn 4 lineaire roll-over leningen afgesloten met een looptijd van 20 jaar. De rente van deze leningen is gebaseerd op 6-maands euribor. Het restantbedrag van deze leningen bedraagt op 31 december 2016 € 12,5 miljoen.

Om het risico van een te hoge korte rente af te dekken is destijds een cap gekocht op 5%.

De koopsom van de cap (€ 3,6 miljoen) is destijds niet direct betaald maar wordt verrekend met een opslag op de te betalen rente. Per balansdatum is de contante waarde van de in de toekomst te betalen opslagen € 459.980,-.

De premies worden gedurende de restant looptijd van de leningen met de rente betaald waarbij bij de laatste aflossing er geen verplichtingen meer bestaan en de rentecap ook is afgewikkeld. Hierbij wordt de kostprijs hedge-accounting gehanteerd.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

x € 1.000,-		
Netto vlottende schulden < 1 jaar	01-01-2016	31-12-2016
a. Overige kasgeldleningen	-	30.000
b. Derivaten op kortlopende geldleningen	-	-
c. Negatieve bank- en girosaldi	10.678	-
d. Schulden aan leveranciers	12.881	8.971
e. Schulden i.v.m. te betalen belastingen, sociale- en pensioenpremies	-	2.211
f. Overige	1	5
Totaal	23.560	41.187

x € 1.000,-		
Overlopende passiva	01-01-2016	31-12-2016
a. voorschotten van Europese Unie, Rijk, provincies en gemeenten		
Europese Unie	-	-
Rijk	5.093	1.796
Provincie	392	375
Overige openbare lichamen	-	-
b. vooruit ontvangen bedragen	-	-
c. nog te betalen bedragen	7.061	7.471
Totaal	12.546	9.642

- a. De voorschotten per 31 december 2016 betreffen subsidies van Rijkswaterstaat in werken in het kader van het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) (€ 1.796.000,-). Het HWBP-project Zwakke Schakels West Zeeuws-Vlaanderen is eind 2016 opgeleverd.

De financiële afwikkeling vindt in 2017 plaats.

De bijdragen van de Provincie Zeeland zijn onder andere voor de instandhoudingsmaatregelen Natura 2000/PAS en Schoon Water (€ 375.000,-).

- c. De grootste posten in de nog te betalen kosten betreffen de rente over langlopende geldleningen (€ 3.346.000,-). Daarnaast zijn hier de rechten van personeel bestaande uit vakantiegeld en eindejaarsuitkering/IKB (€ 20.000,-) en vakantierechten (€ 1.006.000,-) verantwoord.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Gronden, deel uitmakend van inlagen of direct gelegen achter de zeeweringen, en overige gronden, die niet benodigd zijn voor onze taakuitoefening, zijn in de balans niet gewaardeerd.

Het waterschap staat garant voor het rekening-courantkrediet van het Facilitair Bedrijf Zeeland B.V. (€ 60.000,-).

Een termijnfactuur van de Combinatie Cadzand-Bad, groot € 450.219,83 is in 2016 niet betaald. Deze factuur is onderdeel van een project dat volledig wordt gesubsidieerd. In verband met de regelgeving voor de financiële verantwoording van deze subsidie wordt deze factuur verantwoord in het boekjaar 2017.

Van de meerjarige inkoopcontracten voor leveringen en diensten zijn de jaarlijkse lasten in de jaarrekening opgenomen. Meerjarige contracten die momenteel niet voldoen aan Europese aanbestedingsregels zijn hieronder opgenomen voor de volledige bedrag waarover het contract is afgesloten.

De vermelde contractwaarde is volledig betrokken in de oordeelsvorming van de accountant bij de jaarrekening 2013. De uitgaven uit deze contracten die in de komende jaren tot uitdrukking komen in de jaarrekening zijn weliswaar onrechtmatig tot stand gekomen, maar aanzien zij al een keer als fout zijn aangemerkt via de totale contractwaarde, worden deze lasten niet opnieuw als fout in de oordeelsvorming van de accountant betrokken.

Het contract van abonnement data internet was in de jaarrekening 2013 al meegenomen in de oordeelsvorming van de accountant. De verlening van het servicecontract voor installaties zuivering- en installatiebeheer is meegenomen in de oordeelsvorming van de jaarrekening 2016.

Omschrijving	Looptijd in jaren	Totaal (incl. BTW)
Abonnement data internet (contract 1 augustus 2013 - 1 augustus 2018)	5	€ 150.000,-
Service contract verwarming-en airco installaties zuivering- en installatiebeheer (verlenging contract 1 januari 2016 - 31-12-2017)	2	€ 102.000,-

Een belanghebbende heeft beroep ingesteld tegen de opgelegde waterschapsaanslag zoetwater. De rechtbank heeft eind januari 2016 uitspraak gedaan en heeft daarbij de retributieverordening onverbindend verklaard. Het waterschap is tegen de uitspraak van de rechtbank in beroep gegaan bij het gerechtshof. Zolang de beroepsprocedure loopt is de uitspraak nog niet onherroepelijk.

Verplichtingen t.a.v. grondaankopen waarvan de akte passeert in 2017 blijken niet uit de balans. Het betreft de aankoop van een perceel via een veiling € 115.761,39 en een kavelruil t.b.v. uitvoering Gaternissekreek € 165.111,25.

3.6 Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Waterschap Scheldestromen te Middelburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van Waterschap Scheldestromen op 31 december 2016 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de verordeningen van het waterschap zelf.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2016;
- 2 de exploitatierekening over 2016;
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het Controleprotocol WNT en het controleprotocol van Waterschap Scheldestromen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie '*Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening*'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Scheldestromen zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.125.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met de Algemene Vergadering overeengekomen dat wij aan de Algemene Vergadering tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen, die groter zijn dan € 100.000, rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant

zijn.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Dagelijks Bestuur en de Algemene Vergadering voor de jaarrekening

Het Dagelijks Bestuur van het Waterschap Scheldestromen is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het Dagelijks Bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder de verordeningen van het waterschap zelf, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het Dagelijks Bestuur van het waterschap tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Dagelijks Bestuur van het waterschap noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De Algemene Vergadering is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Waterschapswet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het Controleprotocol WNT, het controleprotocol van Waterschap Scheldestromen, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Dagelijks Bestuur van het waterschap en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het Dagelijks Bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Breda, 9 mei 2017
Baker Tilly Berk N.V.

Was getekend,

drs. R. Opendorp RA

4 Besluiten jaarverslaggeving 2016

DE ALGEMENE VERGADERING VAN WATERSCHAP SCHELDESTROMEN;

Gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 3 mei 2017, nr. 2017012117;

Gelet op artikel 104 van de Waterschapswet;

B e s l u i t :

1. Het jaarverslag en de jaarrekening 2016 vast te stellen;
2. Tot het verstrekken van een krediet van € 151.088,- voor de aankoop van primaire waterkeringen (op basis van een doorlopend krediet waarvan formalisatie achteraf plaatsvindt 2011010062);
3. Het jaarrekeningresultaat van € 3.016.516,- als volgt te bestemmen:

- Vorming van de volgende bestemmingsreserves:		
- Uitgestelde leveringen en diensten 2016	€	792.300,-
- Groot onderhoud kantoorgebouw Middelburg	€	470.000,-
- Assetmanagement	€	375.000,-
- Buitendijkse fietspaden	€	200.000,-
- Veilig werken langs de weg	€	105.000,-
- Depotbeheer	€	100.000,-
- Oeverherstel	€	300.000,-
- Grondonderzoek Marinierskazerne Vlissingen	€	200.000,-
Totaal te vormen bestemmingsreserves		€ 2.542.300,-
- Toevoeging/onttrekking aan de tariefegalisatiereserves:		
- toevoeging watersysteemheffing ingezetenen	€	34.117,-
- toevoeging watersysteemheffing gebouwd	€	116.511,-
- toevoeging watersysteemheffing ongebouwd	€	11.387,-
- toevoeging watersysteemheffing natuurterreinen	€	59.903,-
- onttrekking zuiveringsheffing	€	-760.343,-
- toevoeging aan algemene reserves		
- toevoeging algemene reserve watersysteembeheer	€	97.565,-
- toevoeging algemene reserve zuiveringsbeheer	€	915.076,-
Totaal toe te voegen aan algemene- en egalisatiereserves		€ 474.216,-
	Totaal	€ 3.016.516,-

Aldus besloten in de vergadering van de algemene vergadering van waterschap Scheldestromen van 1 juni 2017.

, dijkgraaf

, secretaris directeur

